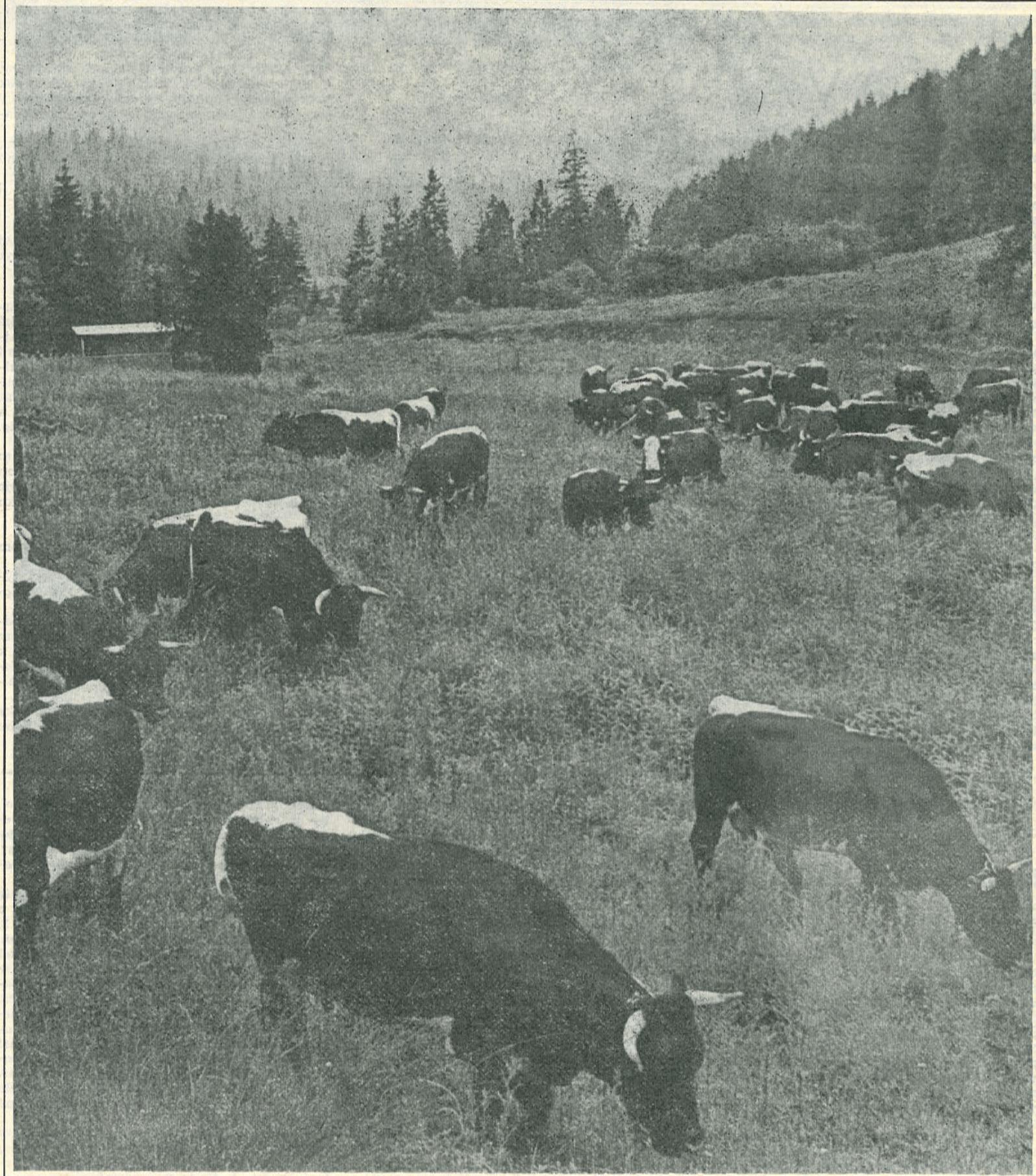
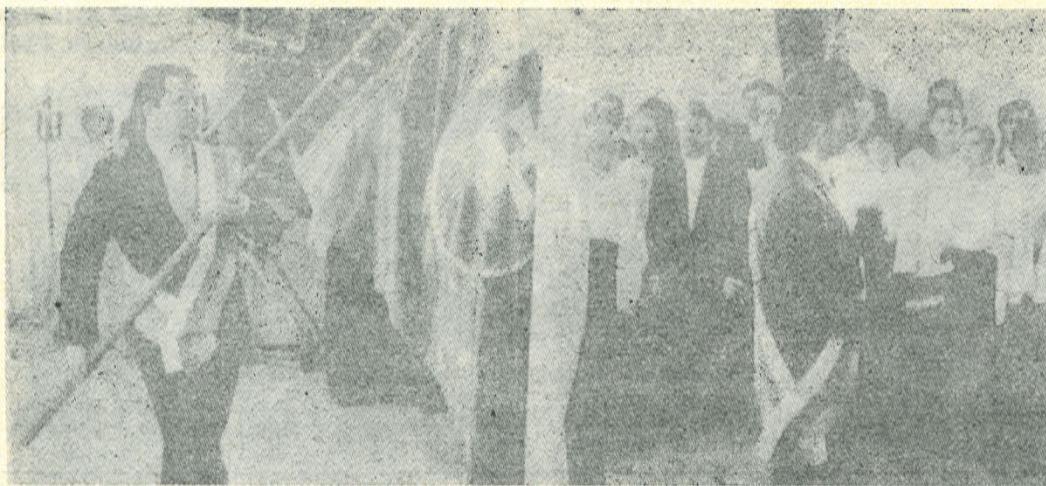

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŹDZIERNIK 1992 (ČÍSLO 413) CENA 2000 ZŁ

Poslanci SNR vnášajú do Rytierskej siene Bratislavského hradu symboly Slovenskej republiky: Ústavu, štátne znak zástavu a pečat.

ÚSTAVA Slovenskej republiky

Po júnových parlamentných voľbách emancipačný proces na Slovensku nadobudol veľmi rýchly spád. Prvým významným krokom v tomto procese bolo vyhlásenie Deklarácie SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky (dňa 17. júla t.r.) a druhým schválenie kráľovnej zákonov — Ústavy Slovenskej republiky. Týmto aktom poslanci Slovenskej národnej rady konstituovali suverennu a samostatnú Slovenskú republiku.

Zákonodarný proces spojený s prípravou a prerokúvaním návrhu Ústavy trval pomerne krátko, jednako vznikol kvalitný ústavný dokument, ktorý zahrňuje všetky tie princípy, aké sa postupne v ľudskej civilizácii formovali ako základ slobody, demokracie, rozvoja a ochrany osobnosti ľadu a dôstojného postavenia občana. Rozprava k návrhu Ústavy bola sice búrlivá s množstvom rôznych, nezriedka protichodných názorov, avšak po jej ukončení a zohľadnení všetkých vecných návrhov ju slovenský parlament schválil rozhodujúcou väčšinou hlasov. Zo 134 prítomných poslancov SNR hlasovalo 114 za, 16 bolo proti a 4 sa zdržali hlasovania.

Nasledujúceho dňa, 3. septembra 1992, Rytierska sieť Bratislavského hradu bola svedkom historickej chvíle v dejinách Slovenska, miestom podpisania Ústavy Slovenskej republiky. Tohto slávnostného aktu sa popri najvyššej slovenskej štátnej reprezentácii zúčastnili i predsedovia Federálneho zhromaždenia, vlády ČSRF a ČNR, zástupcovia bratislavského konzulárneho zboru, cirkvi, hospodárskych, kultúrnych a iných ustanovizní. V ich prítomnosti Ústavu podpísal predseda vlády Vladimír Mečiar a predseda SNR Ivan

Gašparovič, čím boli splnené všetky podmienky zaväzenia zrodu zákona zákonov.

V slávnostnom prejave predsedu SNR o.i. zdôraznil, že prijatá Ustava je prvou demokratickou Ústavou SR, v ktorej sú vyjadrené dôvne túžby slovenského národa po emancipácii. Zároveň vyjadril presvedčenie, že nanovo konstituované vzťahy medzi SR a ČR budú lepšie a kooperatívnejšie ako do teraz, predovšetkým v záujme národom, národností a všetkých občanov v nich žijúcich.

Poznamenajme, že Ústava definuje Slovenskú republiku ako zvrchovaný, demokratický a právny štát. Je republikou parlamentnou, v ktorej sa vo vzájomných väzbach uplatňuje moc zákonodarná, výkonná a súdna. Hlavou štátu je prezident.

Samozrejme schválenie a vyhlásenie Ústavy SR je len ďalším významným, ale ešte nie konečným krokom v procese transformácie federácie do novej podoby koexistencie dvoch samostatných republík. Treba ešte vyriešiť mnoho problémov týkajúcich sa o.i. právneho nástupníctva republík a vysporiadania majetku federácie. Až sa to rýchlo podarí, vznikne pozitívny rámec pre formovanie nových slovensko-českých vzťahov.

J.S.

Našich krajanových čitateľov bude iste zaujímať, ako Ústava SR rieši otázku práv a slobôd národnostných menšín. Upozornujeme na to aj preto, že hoci sa demokratizácia

veľkej inflácie a majúcich nízky kurz. Je to vlastne technická záležitosť, ktorá spočíva v škrtnutí niekoľkých nul a nespôsobi nikomu žiadne straty.

Ako povedala v septembri na stretnuti s novinármi predsedníčka Poľskej národnej banky Hanna Gronkiewicz-Waltzová, ústredná banka pripravila sice návrh denominácie zlôtého, ale sa určite nezačne 1. januára 1993, ako to uviedla tlač a iné masmedie. Totiž denominácia má zmysel len vtedy, keď je ekonomika krajiny stabilná a ročná inflácia nízka — jednočíselná. A zatiaľ odhaduje ťa, že tohoročná inflácia značne prekročí 50%, hoci sa predpokladalo, že dosiahne asi 45%. Naproti tomu podľa odhadov Ministerstva financií by inflácia v roku 1993 mala dosahovať ok. 25%, hoci zo skúseností posledných rokov vieme, že v skutočnosti bola vždy vyššia od predpokladanej. Preto s denomináciou bude treba ešte trochu počkať. PNB má zatiaľ uviesť do obehu bankovku s nominálnou hodnotou 2 mln zl.

Poznamenajme ešte, že v spomínanom návrhu denominácie sa plánuje škrtnutie štyroch nul. To znamená, že hodnota nového

začný proces v Poľsku začal o niečo skôr, jednako podnes v poľskom zákonodarstve národnostné menšiny nemajú zabezpečené základné práva.

Treba zdôrazniť, že slovenská Ústava venuje menšinám skutočne veľa miesta a zaručuje im všetky základné práva a slobody v súlade s európskym štandardom. Ústava SR sa po prvý raz odvoláva na menšiny už v preambule. Okrem toho v článku 12 sa o menšinách hovorí:

2) Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

3) Každý má právo slobodne rozhodovať o svojej národnosti. Zakazuje sa akékoľvek ovplyvňovanie tohto rozhodovania a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodnovaniu.

4) Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.

Národnostným menšinám je venovaný i celý 4. oddiel, ktorý znie:

Článok 33

Príslušnosť ku ktorékoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu.

Článok 34

1) Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnickej skupiny sa zaručuje všeobecný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať alebo prijímať informácie v ich materinskom jazyku, zdržovať sa v národnostných združeniaciach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Podrobnosti ustanoví zákon.

2) Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickej skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

- a) právo na vzdelanie v ich jazyku,
- b) právo používať ich jazyk v úradnom styku,
- c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menší a etnickej skupín.

3) Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickej skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celisťnosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva.

Je žiaduce, aby podobné ústavné záruky menšinových práv čo najskôr prijal i Sejm Poľskej republiky.

BUDE DENOMINÁCIA ZLOTÉHO?

V poľských masmediách sa tento rok niekoľkokrát objavili správy o pripravovanej denominácii zlôtého, ktorá by sa vlastne mala začať už 1. januára 1993. V súvislosti s tým sme dostali viac listov, v ktorých sa čitatelia pýtajú, čo denominácia vlastne znamená a súčasne vyjadrujú obavu, či po jej zavedení neutrpia stratu. V tomto kontexte niektorí starší čitatelia pripomínajú výmenu poľskej meny niekolko rokov po vojne, počas ktorej skutočne stratili nezriedka mnohoročné úspory.

Predovšetkým treba povedať, že denominácia — na rozdiel od výmeny, ktorú spominajú čitatelia — je to zníženie nominálnej hodnoty peňazí, znehodnotených v dôsledku

zlôtého, ktorý by sa delil na 100 grošov, by sa rovnala terajším 10 000 zl. Ináč povedané, za chlieb, ktorý dnes stojí 5000 zl, by sme po denominácii platili 50 grošov a napr. pracovník, ktorý zarába 2 mln zl, by v novej mene dostával 200 zl.

Návrh denominácie predvída, že namiesto terajších 16 bankoviek by v obehu bolo o polovicu menej a mali by hodnotu: 1 zl, 2, 5, 10, 20, 50, 100 a 200 zl. Tak ako predtým, do obehu by sa vrátili mince v hodnote od 1 groša po 1 zlótý. Nové bankovky, ako písie Gazeta Wyborcza, boli už vytlačené v zahraničí a sú na nich zobrazené poľské mestá.

Denominácia je dlhší proces, dokonca niekoľkorôčný. Prebiehalo by tak, že istý čas, napr. rok alebo dva, by v obehu — popri nových peniazoch — boli aj staré. Ceny tovarov by boli určené v nových zlôtich, napr. krabička cigaret by stála 50 grošov, ale možli by sme ju kúpiť aj za 5000 zl platiac starými bankovkami.

Na záver chceme ešte raz zdôrazniť, že denominácie sa netreba obávať. Až k nej dojde, čo však nebude tak rýchlo, nikto netrpí škodu. A to je najpodstatnejšie.

Predsedníctvo valného zhromaždenia. Treti sprava premiér SR Vladimír Mečiar, vedľa Jozef Markuš, predseda Matice slovenskej

MATICA NIELEN O SEBE

Martin sa v dňoch 7.—8. augusta 1992 stal dejiskom valného zhromaždenia Matice slovenskej. Zúčastnilo sa ho 245 delegátov z celého Slovenska a vyše 60 hostí z domova a cudziny, medzi nimi predstaviteľom SNR Ivan Gašparovič a premiérom SR Vladimírom Mečiarom.

Hlavnou úlohou valného zhromaždenia bolo zhodnotenie činnosti Matice slovenskej za uplynulé dvojročie, schválenie stanov a Národného programu MS a voľby vrcholných orgánov — výboru, dozorného výboru a predsedu Matice slovenskej. Z troch navrhovaných kandidátov najväčší počet hlasov (217) získal Ing. Jozef Markuš, ktorý bol opäť zvolený za predstaviteľom MS.

Priebeh dvojdňových rokov poukázal na viaceré rozpory a rozdielnosť predstav mno-

Diskusia na valnom zhromaždení bola veľmi bohatá a rôznorodá, hoci obsahovala mnoho kontraverzii. Delegáti sa napr. vyslovovali za nestranicosť MS, ale nie za jej apolitickosť. Mnohí za dôležitú ulohu v súčasnosti považovali zapojenie sa Matice do príprav referenda o samostatnosti Slovenska. Ako vysvetlilo z diskusie, veľkú pomoc a oporu hľadajú v Matice Slováci z Južného Slovenska, ktorí zvlášť pocitujú rozpínavosť maďarského obyvatelstva a obavu o uchovanie svojej národnej identity. Práve preto má spolková činnosť MS najväčšie opodstatnenie i úspechy v tejto oblasti. Opäť naličovalo zaznela požiadavka, ktorá sa dostala i do uznesenia, aby SNR uzákonila slovenčinu ako štátny jazyk SR. Odznali tiež požiadavky, aby sa na juhu Slovenska obnovili jednotriedky, aby vláda vyhlásila moratorium na premenovávanie obcí a ulíc a aby tam prednostne vznikali nové Domky Matice slovenskej.

Veľa pozornosti venovali účastníci valného zhromaždenia výchove mladého pokolenia, jeho širšiemu zapojeniu do matičného hnutia, ako aj školstvu, najmä v kontexte s juhom Slovenska, kde — ako povedal spisovateľ Milan Ferko — situácia je veľmi horúca. V súvislosti s tým som sa na výzvu ujala slova a priblížila účastníkom problematiku slovenského školstva v Poľsku, v tom i nedostatok učiteľov slovenčiny. Pritomný na valnom zhromaždení minister kultúry Dušan Slobodník, poverený aj riadením školstva, ako aj predsedníctvo MS prisľúbili pomoc v riešení tohto dôležitého problému.

Pozoruhodný bol návrh delegátov na premenovanie Martina a na prinávratenie mestu pôvodného názvu Turčiansky Svätý Martin, čo sa však stretlo s nepriaznivou odozvou otcov mesta. Treba tiež zdôrazniť hľasy vyjadrujúce podporu a starostlivosť Matice slovenskej o Slovákov žijúcich v zahraničí, najmä pomoc v oblasti školstva a rozvíjania ich slovenskej národnej kultúry. Matica, čo sa našlo i v uznesení, bude tiež bojať proti odnárodnovaniu krajjanov v cudzine a prispevať k upevňovaniu ich národného povedomia.

Valné zhromaždenie, ako som už spomnula, schválilo stanovy, osobitné vyhlásenie a Národný program Matice slovenskej, ktorý obsahuje najdôležitejšie úlohy MS nielen na najbližšie roky, ale aj v dlhšom časovom rozpätí. Zahrnuje všetky najvýznamnejšie oblasti života — kultúru, vedu, výchovu a vzdelávanie ekonomiku, sociálnu a informačnú sféru. Viaceré z národných princípov tohto programu sa už začali realizovať, čoho najlepším dôkazom je schválenie 17. júla 1992 Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky.

VYHLÁSENIE MATICE SLOVENSKEJ

My, delegáti Valného zhromaždenia Matice slovenskej, ktoré sa konalo v Turčianskom Sv. Martine v dňoch 7.8.—8.8. 1992 vo vedomí zodpovednosti pred národom a dejinami slávnostne vyhlasujeme:

Matica slovenská s pocitom hlbokého zados učinenia víta Deklaráciu SNR o zvrchovanosti SR ako historický krok; vidí v nej naplnenie aj svojho sústavného úsilia, ktoré vyvíjala po novembri 1989.

Slovenskú zvrchovanosť považuje Matice slovenská za prvý rozhodný krok, ktorého logickým legislatívnym vyústením bude vznik samostatného štátu slovenského národa.

Matica slovenská preto očakáva, že SNR prijme v najbližších dňoch takú ústavu, ktorou slovenský národ zakladá svoj slobodný a nezávislý štát.

V tejto historickej chvíli Matica slovenská, verná svojim tradiciám a svojmu Národnému programu, musí trvať na tom, aby v Ústave SR bol jednoznačne ustanovený slovenský jazyk ako štátny jazyk.

Za klúčovú otázkou Matica považuje rodnú a školskú výchovu a vzdelávanie v duchu vlasteneckom. Preto vyzýva štátne orgány, aby v plodnej spolupráci s cirkvami prikročili k vytvoreniu takého duchovného ovzdušia, ktoré povedie najmladšiu generáciu k sebavedomému a zodpovednému chápaniu jej poslania pri tvorbe našich národných dejín. Prvok národný a kresťanský považuje Matica za ne-deliteľné.

V tejto súvislosti prikladá veľký význam významnému historickému aktu, akým bolo vyhlásenie Slovenskej cirkevnej provincie 30. decembra 1977 a odpôrúča SNR, aby tento dokument slávostne prijala ako jednu zo základných listín slovenskej štátnosti.

V snahe integrovať Slovákov doma i v zahraničí žiadame SNR, aby prijala zákon, ktorý umožní zahraničným Slovákom zúčastňovať sa na voľbách do slovenského parlamentu.

Matica slovenská vyzýva národ a všetkých občanov SR k svornosti, k sebavedomiu, odvahе a pracovitosti. Veľkú dôveru vkladá do SNR a vlády SR a je pripravená pomáhať im zo všetkých sil pri obrode národa, pri tvorbe nového, slobodného, nezávislého štátu ako bezpečného domova všetkých jeho obyvateľov.

Tak nám Pán Boh pomáhaj!

V Turčianskom Sv. Martine 8.8.1992

ska, na čom Matica slovenská má významný podiel. V tomto kontexte treba poznamenať, že práve počas valného zhromaždenia bol slávnostne uschovaný originál tohto dokumentu s vlastnoručnými podpismi najvyšších predstaviteľov Slovenskej republiky.

Na Valnom zhromaždení prehovoril i predseda vlády SR Vladimír Mečiar, ktorý vysoce ocenil činnosť Matice slovenskej v národnno-emancipačnom úsilí Slovenska a poukázal na najdôležitejšie kroky, ktoré SNR a slovenská vláda urobí v tomto smere. „Matica slovenská — zdôraznil — splňa úlohu ideového a morálneho vodcu v západnom hľadisku miest Slovenska v Európe.“ Vyzval tiež novinárov, aby k svojej práci pristupovali s plnou zodpovednosťou a riadili sa objektívnu pravdou.

M.S.

Účastníci valného zhromaždenia navrhli predstaviteľom Matice Jozefu Markušovi za kandidáta na prezidenta Slovenskej republiky

hých delegátov o Matici, ako aj názorov na jej funkciu v spoločnosti v dnešnom a budúcom období. Potvrdzovala to i správa o vývoji a súčasnom stave Matice slovenskej, ktorú prednesol jej správca dr. Štefan Hanakovič. „Nejednotnosť názorov, či MS má byť len akási „čistá kultúrna ustanovizna“ alebo sa má cieľavedome angažovať aj v národnno-emancipačných zápasoch, je v časti členskej základne evidentne prítomná, napriek tomu, že opodstatnenosť, ba nevyhnutnosť zapojenia MS do národnno-emancipačného pohybu a zápasu je nesporná.“ V správe sa tiež zdôrazňovalo, že v poslednom období sa rozrástla členská základňa Matice, keď k doterajším 200 miestnym odborom príbudovalo vyše 160 nových, v tom aj v zahraničí (poznamenajme, že nové odbory Matice vznikli aj u nás, v Novej Belej, Jablonke, Juroge). Dôležitou úlohou bude založenie matičného hnutia v Českej republike, kde žije ok. 500 tisíc Slovákov.

Spiš a Orava v poľsko-slovenských vzťahoch v rokoch 1918 – 1945

Za čias rakúsko-uhorskej monarchie (1867–1918) azda nikto nepredvídal, že toto sústátie nebude trvalé, že sa rozpadne v dôsledku porážky oboch štátov v prvej svetovej vojne a národnoslobodzovacieho procesu viačerých národov tejto monarchie. Tak isto nebolo možné predvídat, že severné časti dvoch uhorských žúp, spiškej a oravskej, budú jedným z dôležitých faktorov ovplyvňujúcich poľsko-slovenské ale aj poľsko-česko-slovenské vzťahy. V podstate išlo o poľsko-slovenské hraničné spory v týchto severných oblastiach Slovenska. Nedalo sa predvídat spory tým viac, že za vyše tisíc rokov táto hranica bola len raz spochybnená, a to na začiatku 20. storočia, keď hraničný spor o Morské oko vo Vysokých Tatrách medzi Rakúskom (Halič) a Uhorskou vyriešil v septembri 1902 medzinárodný súd v Stajerskom Hradci. Dalo sa teda očakávať, že poľsko-slovenská hranica bude stabilná aj v budúcnosti.

Nástupnické štaty, v tom aj Poľsko a Česko-Slovensko, sa vo svojich územných požiadavkách mohli opierať o dva, niekedy protikladné kritériá — historické a etnické. V územných nárokoch na juhu sa Poľsko odvádzalo na etnický princíp, kým na východe na historický kritérium. Na druhej strane Česko-Slovensko dôsledne uplatňovalo historický princíp.

Konečné riešenie hraničných otázok na Spiši a Orave sa úzko spájalo s územnými nárokmami oboch strán na Tešínsku.

Pred koncom prvej svetovej vojny Tešínsko patrilo rakúskemu štátu Slezsku (Schlesien), ktorého hlavným mestom bola Opava (Troppau). Na parijskej mierovej konferencii sa poľská diplomacia dôsledne domáhala príslušenia Tešínska k Poľsku, keďže podľa nej bolo obývané poľským obyvateľstvom. Také isté argumenty použilo Poľsko pri požiadavke pripojenia k Poľsku severných východov spiskej a oravskej župy. Dlhé rokovania v Paríži, v ktorých rozhodujúci úlohu zohrali európske (Anglicko, Francúzsko a Taliansko) a mimoeurópskej (USA, Japonsko) mocnosti zavŕšilo rozhodnutie Najvyššej rady z 27. septembra 1919, podľa ktorého hranice medzi Poľskom a Česko-Slovenskom mal určiť plebiscit. Ostatné úseky poľsko-slovenskej hranice neboli sporné, keďže sa zhodovali s hraničnou čiarou medzi Rakúskom (Haličom) a Uhorskou (severné územie liptovskej a Šarišskej župy). Na týchto úsekoch bola hranica ustálená saintgermainskou (10. septembra 1919) a trianonskou (4. júna 1920) zmluvou. Termín plebiscitu na medzinárodne vymedzenom území Tešínska, Spiša a Oravy bol určený na 24. júla 1920.

Obidve strany vyvýiali aktívnu predplebiscitnú kampaň, v ktorej využívali historické, etnické, ekonomicke náboženské a iné propagandisticke prostriedky. Z poľskej strany nechýbal ani teror, ktorého výsledkom boli obete na životoch. Poľský plebiscitný komisiariát plne využíval prostriedky hmotného zainteresovania miestneho obyvateľstva. Budúci voličov zásoboval naftou, múkou, cukrom a inými článkami, aby ich získal pre ideu pripojenia Spiša a Oravy k Poľsku. Stojí za povšimnutie, že poľská propaganda šermovala aj dosť nezvyčajným argumentom, že zálohované spiskej mestá, na základe záhrebskej zmluvy z 8. novembra 1412 medzi cisárom Zigmundom Luxemburským a poľským kráľom Vladislavom Jagiellom majú naďalej patriť Poľsku, lebo pôžička nebolá Poľsku doposaľ vrátená. Poliaci zdôrazňovali ekonomickú závislosť severného Spiša od javorinských lesov a pasienkov,

kde Jurgovčania, Repišťania, a Čiernochorečania mali odjakživa pracovné možnosti a zabezpečenie životnej existencie. Poľskej strane doslova padol do narušia ďalší hotový argument, t.j. protináboženské vyčínanie českých vojakov (strelanie do križov a svätych obrazov ap.) na plebiscitnom území. Ďalší vývoj udalostí jasne ukazuje, že aj napriek mimoriadnemu úsiliu poľskej vlády počas predplebiscitných príprav, poľská strana nemala žiadne šance na úspech. Jasne to dosvedčujú početné spisy miestneho obyvateľstva adresované najvyšším česko-slovenským úradom, žiadajúce prinavrátenie Spiša a Oravy Slovensku, neúspešná, aj keď násilná, polonizácia, masove akcie väzenia slovenských občanov, ničenie slovenských historických a kultúrnych pamiatok ap.

Rozsiahle a intenzívne prípravy na plebiscit vyzneli naprázdno, keďže v zmenenej politickej situácii obidve strany upustili od plebiscitu a územný spor sa riešil inak.

Po vojenských úspechoch Poľska vo vojne s Ruskom (7. mája 1920 poľské jednotky obsadili Kyjev) nastalo obdobie krízy a urýchľeného ústupu poľských jednotiek najmä po útoku armády Budionného. V polovicu júla 1920 ruské vojsko bojovalo už vo vzdialenosťi necelých 40 kilometrov od Varšavy. Riešeniu vojenskej krízy by mohlo pomôcť zásobovanie vojenským materiálom zo Západu, lenže Česko-Slovensko odmietlo prepúšťať vojenské transporty cez svoje územie. 10. júla 1920 takto došlo ku kompromisu, to znamená k obojstrannému súhlasu na medzinárodnú arbitráž, ktorej sa v mene mocnosti podujala Konferencia veľvyslancov. Výsledok práce Konferencie bol hotový už 18 dní neskôr.

Na základe rozhodnutia Veľvyslaneckej konferencie z 28. júla 1920 sa do Poľska dostal bielsky okres a časť tešínskeho okresu, to známená 1012 km², ktoré Česko-Slovensko obdržalo územie o rozlohe 1270 km², pričom sa mesto Tešín rozdelilo na dve časti: poľskú a českú. Státna hranica tvorila — tak ako aj dnes — rieka Olše. Česko-Slovensko takto zrealizovalo svoje ekonomické záujmy, keďže hranica z 28. júla 1920 príslušila Česko-Slovensku dôležité priemyselnú oblasť so všetkými uholními baňami a neprerušenú železničnú trať Bohumín — Jablunkov. Poľsko nebolo spokojné s takým riešením. Proti rozhodnutiu veľvyslancov protestoval v mene poľskej vlády Ignacy Jan Paderewski. V oficiálnom spise Paderewski poukázal, že v dôsledku rozhodnutia sa viač ako 100 tisíc Poliakov ocitlo mimo vlast. Riešenie znamenalo zároveň pripojenie k Poľsku 20,4% oravskej župy, a 4,6% spiskej župy. Územie príslušné k Poľsku malo spolu rozlohu 583 km², čo predstavovalo 0,179% Zalitavia. Bolo to zároveň Jediné územie, ktoré sa po delení Uhorska dostalo do Poľskej republiky. Podľa prvého povojnového sčítania obyvateľstva z 30. septembra 1921 severný Spiš (14 dedin) a hornú Oravu (13 dedín) obývalo 22 684 osôb.

Z administratívneho hľadiska bolo postavenie Spiša a Oravy veľmi zvláštne, keďže dve enklávy rozdelené pomerne širokým Podhalím tvorili jeden Spišsko-oravský okres, ktorého sídlom bol Nový Targ situovaný na území susedného Novotarského okresu. Spišsko-oravský okres — v poľskom meradle výnimočná jednotka administratívno-územnej delby štátu — mal ešte jednu zvláštnosť: expositúry starostva, neznáme na ostatnom území Poľska, v Jablonke pre Oravu, a v Nižných Lapšoch pre Spiš. Tento unikátny okres, zriadený v jeseni 1920 na podnet

prvého a zároveň jediného jeho starostu dr. Jana Bednarského, bol zrušený v lete 1926 pripojením k Novotarskému okresu. Inkorporácia malých častí svätoštefanskej koruny k Poľsku po prvej svetovej vojne viedla nevyhnutne k prevzatiu uhorského práva, nadväzajúceho platného na Spiši a Orave. Poľský zákonomárca postupne zužoval priestor platnosti uhorského práva v severných výbežkoch bývalej Spišskej a Oravskej župy. Posledné normy uhorského práva v Poľsku stratili svoju platnosť 1. januára 1946.

Pripojenie časti Spiša a Oravy k Poľsku odvodzovalo Poľsko na slovensko-poľskom úseku hranice. V slovenskej publicistike sa preto právom objavila téza, že Česi predali Spiš a Oravu za tešínske uhlie.

Hranica z 28. júla 1920 bola sice akýmsi kompromisom, ale na druhej strane zjavne porušovala tak historickú ako aj etnickú základu, podľa ktorých sa po prvej svetovej vojne vytyčovali hranice nových štátov. S hranicou na Spiši a Orave Slováci neboli spokojní. Z početných protestov spomeňme aspoň básen Pavla Országha Hviezdoslava nazvanú 28. júla 1920. O zmene hraníc húževnatí bojovali americkí Slováci, ktorí pre tento účel zriadili zvláštnu organizáciu — Výbor pre celok Slovenska.

V rokoch 1921 a 1924 došlo k nevelkým úpravám hranicnej čiary v spiskej a oravskej oblasti. V dôsledku týchto zmien sa dve oravské obce (Suchá Hora a Hlavodávka), pôvodne pričlenené k Poľsku, vrátili k Slovensku, ktorým časť obce Lipnica bola pripojená k Poľsku. Na Spiši bola upravená hranica v obci Jurgoš.

Poľská verejná mienka považovala riešenie územného sporu za ukriadenie poľského štátu. Pocit porážky a vyplývajúce z toho nápatie prispeli samozrejme okrem iných faktorov (iná predstava vzťahov so Sovietskym zväzom a s Nemeckom), k zhoršeniu vzťahov medzi oboma krajinami. Prejavilo sa to aj v tom, že napriek úsiliu vlády oboch štátov nedošlo k uzavretiu poľsko-česko-slovenskej politickej zmluvy. V rokoch 1921 a v 1924 boli sice na to mimoriadne priaznivé podmienky, ale diplomacia oboch krajín ich nevedela využiť. Na marge treba poznamenať, že do roku 1925 Poľsko uzavrelo politickú zmluvu len s jedným zo svojich susedov, t.j. s Rumunskom.

V roku 1924 sa skončila prvá etapa sporu o hranice na poľsko-slovenskom pomedzí. Jej vyvrcholením bol rozsudok Medzinárodného súdneho dvora v Haagu v roku 1924 týkajúci sa interpretácie niektorých ustanovení rozhodnutia Veľvyslaneckej rady z 28. júla 1920, ako aj krakovské protokoly zo 6. mája 1924.

Stály tribunál medzinárodnej spravodlivosti vyjadril v rozsudku mienku, že rozhodnutie Rady veľvyslancov má bezpodmienečnú platnosť. Poľsko sa napriek tomu usilovalo — v dvojstranných poľsko-česko-slovenských rozhovoroch — o zmenu hraníc v oblasti Spišskej Javoriny. Malá tatranská osada a dve doliny — Javorová a Bielovodská — otvárajúce cestu k hlavnému hrebeňu Vysokých Tatier, sa mali stať pre Poľsko akýmsi mravným zámerom za jeho strategického zámeru. V roku 1924 poľská diplomacia vynaložila veľké úsilie pre získanie tohto nádejného centra poľskej tatranskej turistiky. Pre realizáciu tohto zámeru bolo Poľsko ochotné — ako to vyplýva v pokynov poľskej vlády pre jej predstaviteľov na krakovské rokovanie — obetovať dve slovenské dediny územia získaného v roku 1920, t.j. Nedecu a Kacvín. Sen o Javorine sa Poľsku nespĺnil. Je zrejmé, že sa obsahom krakovských protokolov — poľsko-česko-slovenskej zmluvy — nemohli stať zmeny hranicnej čiary. Protokoly zato podrobne upravovali celý komplex problémov (hospodárskych, colných, komunikačných atď.), ktoré vznikli pre tatranskú oblasť rozdelením donedávna jednotného územného organizmu. Krakovská zmluva zavádzala obe strany k ochrane prírody a vytvoreniu národných parkov.

Po uzavretí konkordátu medzi Poľskom a Vatikánom (10. februára 1925) sa upravili hranice spiskej diecézy, a to tým spôsobom, že 9 oravských a 9 spiskej farností, ktoré

Bývalá Spišská župa

sa nachádzali na území inkorporovanom k Poľsku v roku 1920, bolo včlenených do krakovskej metropoly. Z národného a jazykového hľadiska tátu udalosť mala pre Slovákov len negatívne následky, keďže slovenskí knázi boli nútene odísť na Slovensko a slovenčina úplne vymizla z kostolov a z výučby náboženstva.

23. apríla 1925 Poľsko a Česko-Slovensko uzavreli zmluvu o niektorých finančných a právnych otázkach. Desať článkov zmluvy upravovalo ochranu národnostných menšíň: poľskej v ČSR a „česko-slovenskej“ v Poľsku. Ziaľ, zmluva nemala žiadne pozitívny dosah pre slovenskú menšinu na Spiši a Orave. Ani teraz nebolo zriadené menšinové slovenské školstvo. To isté sa dá povedať o ostatných právach, o ktorých sa zmluva zmieňovala, keďže žiadne z nich sa v praxi nerealizovalo. Práve naopak, máme mnoho príkladov násilnej polonizácie slovenského obyvateľstva, ničenia slovenských kultúrnych pamiatok, ba aj fyzického násilia a prenasledovania. Treba však poznamenať, že spomennutá zmluva upevnila národnostné práva českéj menšiny na Volyni, najmä v oblasti českého školstva.

V tridsaťtych rokoch Poľsko podniklo intenzívne iridentistické akcie tak na Tešínsku, ako aj na slovenskom Spiši a Orave. Niektoré z nich boli natoľko tajné, že o nich nevedeli ani generálne konzuláty v Bratislave a Moravskej Ostrave. Asi 2000 poľských vojakov a dôstojníkov, sústredených na Tešínsku, malo vo vhodnom čase, stanovenom 2. oddelením poľského Generálneho štábu MNO, začať bojové akcie smerujúce k odtrhnutiu Tešínska od Česko-Slovenska. V roku 1938 sa ukázalo, že aj poľská kultúra a veda boli v službe politických záujmov. Napríklad významný poľský historik profesor Semkowicz, ktorý celé roky skúmal osídlenie poľsko-slovenského pomedzia — sa v jeseni

1938 obrátil na polské Ministerstvo zahraničných vecí s memorandom, v ktorom žiadal dôslednú korektúru južnej hranice Poľska. Zdôvodňoval to tým, že v konkrétnych lokalitách, ktoré vymenoval, žijú Poliaci, budú sa v nich hovoriť poľským dialektom.

V širších súvislostiach Poľsko bolo ochotné garantovať územnú stabilitu Slovenska pod podmienkou, že sa Slovensko oddeli od Čech. Je však charakteristické, že ani poľský minister zahraničia Beck, ani jeho zástupca Szembek vôbec nereagovali na návrh polonifilskej orientácie HSĽS (27. septembra 1938) zriadiť poľsko-slovenskú konfederáciu. Deklarácie poľskej vlády, vyjadrujúcej sympatie so slovenským národom, najmä po anexii 7 slovenských dedín na jeseň 1938, treba preto chápať len ako politické taktizovanie.

K zmene česko-slovensko-poľských hraníc došlo na jeseň 1938. V situácii krajne nepriaznivej pre Česko-Slovensko — po mníchovskej dohode (29. septembra 1938) a viedenskej arbitráži (2. novembra 1938) — Poľsko prinútilo vládu II. Česko-slovenskej republiky odstúpiť Tešínsko (805 km²) a zo slovenského územia 221 km² (3 dediny v oblasti Čadce, 2 na Orave a 2 na Spiši). Z formálneho hľadiska novú hranicu na poľsko-slovenskom území potvrdila poľsko-slovenská zmluva podpísaná 30. novembra 1938 v Zakonanom.

1. septembra 1939 územie Tešínska bolo spolu so sliezskym krajom pripojené k Nemeckej ríši, kým severný Spiš a Orava sa vrátili k Slovensku. Územné zmeny na severe Slovenska petrifikoval potom ústavný zákon Slovenskej republiky z 22. decembra 1939. V období 2. svetovej vojny 18 spišsko-oravských farností bolo opäť pripojených k spišskej diecéze, kam patrili od ich založenia až do roku 1925.

Po skončení vojny si obyvatelia Spiša a Oravy zorganizovali plebiscit, v ktorom viac ako 98% žiadalo ponechanie týchto krajov v Česko-Slovensku. Zdlhavé poľsko-česko-slovenské rokovanie vyústili uzavretím 20. mája 1945 t.zv. pražských protokолов, podľa ktorých sa hranica na Tešínsku, Spiši a Orave mala vrátiť na čiaru z roku 1920. Obsah protokolov sa považoval za dočasné riešenie, keďže poľská vláda mala stále územné požiadavky na Tešínsko, a Česko-Slovensko sa usilovalo uplatniť nároky na pripojenie Kladská a Ratiborska. Navýše obidve strany poukazovali na početné fakty prenasledovania národnostných menšíň: Slovákov na Spiši a Orave a Poliakov na Tešínsku. V 27 dedinách Spiša a Oravy vládol doslovo teror, ktorý prinútil asi 5900 osôb, t.j. 1/5 celkového počtu obyvateľstva vystahovať sa na Slovensko. V ich záujme pracoval Komitét utečencov zo Spiša a Oravy. 14. februára 1946 poslanci Demokratickej strany podali v Národnom zhromaždení interpeláciu vo veci prenasledovania Slovákov v Poľsku. Určité zlepšenie postavenia národnostných menšíň po oboch stranach hraníc nastalo po uzávreti, vo Varšave, dohody o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi Poľskou a Česko-slovenskou republikou dňa 10. marca 1947. Dodatkový protokol k dohode bol základom pre zorganizovanie 27 základných škôl so slovenským vyučovacím jazykom na Spiši a Orave a v roku 1951 aj slovenského gymnázia v Jablonke na Orave.

Dočasné riešenie vo veci polsko-česko-slovenských hraníc vypršalo v polovici júna 1958. Vtedy, keď 13. júna 1958, Poľsko a Česko-Slovensko uzavreli zmluvu o konečnom ustálení hraníc, ktorá stanovila, že na sporých úsekcích platí delimitácia z roku 1920.

Posledná úprava česko-slovensko-polskej hranice sa uskutočnila v lete 1974 v oblasti Pienin, v súvislosti s výstavbou vodného diela na Dunajci. Došlo vtedy k výmene nevelkých plôch neobývaného územia.

JOZEF ČONGVA,

KATARÍNA A. ČONGVOVÁ

BIBLIOGRAFIA

1. Batowski Henryk: *Rozpad Austro-Węgier 1914—1918. (Sprawy narodowościowe i działania dyplomatyczne)*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1965.
 2. Bielovodský Andrej: *Severné hranice Slovenska*. Bratislava 1946.
 3. Ciągwa Józef: *K dejinám Slovákov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu*. In: *Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo*. Martin 1984.
 4. Ciągwa Józef: *Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych*. „*Studio Iuridica Silesiana*”, t. 11. Katowice 1986.
 5. Ciągwa Józef: *Priestory slovenčiny v Poľsku*. In: *Zahraniční Slováci a materinský jazyk*. Martin 1990.
 6. Czajka Wojciech: *Politicke aspekty v poľsko-slovenských vzťahoch v rokoch 1927—1938*. „*Historický časopis*”, r. 35, 1987, č. 2.
 7. *Dejiny Slovenska*, zv. V: (1918—1945). Bratislava 1985.
 8. *Dejiny štátu a práva na území Česko-Slovenska v období kapitalizmu*. Zv. II: 1918—1945. Bratislava 1973.
 9. Klimko Jozef: *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava 1980.
 10. Molitoris Ludomír: *Slováci v Poľsku a ich kontinuita s národným kultúrnym dedičstvom*. In: *Zahraniční Slováci*... Martin 1984.
 11. Molitoris Ludomír: *Poznámky k dejinám Slovákov v Poľsku a k ich národnému a kultúrnemu zápasu*. In: *Zahraniční Slováci*... Martin 1990.
 12. Móš František: *Roky 1918—1939 na severnom Spiši*. Bratislava 1944.
 13. Orłof Ewa: *Dyplomacja polska wobec sprawy słowackiej w latach 1938—1939*. Kraków 1980.
 14. Orłof Ewa: *Polska działalność polityczna, dyplomatyczna i kulturalna w Słowacji w latach 1919—1939*. Rzeszów 1984.
 15. Szklarska-Lohmannowa Alina: *Polsko-czechosłowackie stosunki dyplomatyczne w latach 1918—1925*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1967.

Vystupuje krajanský súbor Kordon z Malej Lipnice

Sympatické tanečnice zo súboru Oravan z Nižnej

Oravské leto '92

Clovek je spoločenská bytosť. Preto výhľadáva miesta a spoločenské podujatia, kde by sa mohol stretnúť prípadne zoznámiť so zaujímavými činiteľmi kultúry. Kultúrne podujatia na dedine sú pre mnohých obyvateľov veľkým zážitkom. Kedysi ich bolo oveľa viac, konali sa v každom ročnom období. Dnes však z ekonomickej dôvodov postupne miznú. Preto si ich treba zvlášť cenit.

Takýmto podujatím, ktoré po ročnej prestávke pripravilo gminné kultúrne stredisko v Jablonke bolo tento rok tzv. Oravské leto '92. Konalo sa 26. júla v jablonskom amfiteátri, kde sa — aj vďaka peknému počasiu zhromaždilo veľké množstvo divákov, medzi nimi významnými ľuďmi.

Oravskú slávnosť otvoril sám vojt jablonskej gminy mgr. Julian Stopka, ktorý o. i. povedal: "... v dnešnej dobe, keď súčasný človek usilovne hľadá svoju identitu, musíme sa vracať k svojim tradičným koreňom, k tradičnej muzike, ľudovému odevu, umeniu a obyčajom. Aby sme to však mohli urobiť, musíme ich predovšetkým poznáť..."

Potom sa na scéne jablonského amfiteátra začala prehliadka folklóru. Otvorilo ju vystúpenie trojčlennej inštrumentálnej skupiny pôsobiacej pri gminnom kultúrnym stredisku, ktorá zahrala niekoľko oblúbených oravských melódii. Za ňou sa predstavili ďalšie folklórne súbory a skupiny. Bol medzi nimi i medzičolský folklórny súbor Małe Podhale, v ktorom účinkuje mládež z Bialeho Dunajca, Jablonky a Jurgova. Mali Podhalianci predviedli divákom cyklus goralských piesní a tančov. Súbor bol dobre pripravený, keďže práve v auguste sa chystal na služobný zájazd do Francúzska.

Dobre obstáli aj ďalšie folklórne skupiny napr. Podhalie z Jablonky, ktoré pôsobí pri tamnejšej Cepelii, ako aj detská folklórna skupina z Hornej Zubričky pôsobiaca pri miestnom Zväze Podhalancov.

Našu Spoločnosť na Oravskom lete reprezentoval len detský folklórny súbor z Malej Lipnice, ktorý vedie krajanka Viktória Smrečáková. Ako mi povedala tesne pred vystúpením, spolu s krajankou Annou Vojtyčkovou urobili nábor do súboru len nedávno a snažili sa ho pripraviť čo najlepšie. Mládež má však veľa elánu, čo je pre budúlosť veľmi sľubné. Súbor sa obecenstvu predstavil paletou oravských pastierskych piesní.

Posledné dve hodiny folklórneho maratónu boli venované zahraničným súborom. Pred ich vystúpením sa zhromaždeným prihovoril riaditeľ odborčky poistovne Westa a ponúkal služby tejto poistovne. Uvedol, že každý ročník poistený vo Weste sa zúčastní súťaže a môže vyhrať hodnotné ceny. Tento rok sa šťastie usmialo na p. W. Laciaka z Podvilká, ktorý vyžreboval novučký traktor C-330M. Dodajme, že v minulom roku takou istou cestou prišiel na Oravu malý fiat. (z poslednej chvíle: Vesta má finančné ťažkosti. Budete opatrni?)

Potom sa pred obecenstvom ukázal dlho očakávaný detský folklórny súbor francúzskych Baskov Orai-Bat. Divákom sa zvlášť páčila originálna baskijská hudba a zaujímavé kolesové a skupinové tance z tohto francúzskeho regiónu. Po dlhotrvajúcom aplauze nasledovalo vystúpenie slovenského folklórneho súboru ORAVAN z Nižnej na Orave, ktorý tento rok oslavuje štyridsiate výročie svojej činnosti. Vedie ho skúsený kapelník Gustáv Sulhan. Námety pre svoj program čerpá z rôznych oblastí Slovenska. V Jablonke tentoraz predviedol širokú paletu slovenských ľudových pesničiek z východného Slovenska. Aj jeho vystúpenie publiku odmenilo dlhotrvajúcim potleskom.

Po folklórnej časti Oravského leta '92 na tunajšom športovom ihrisku začal futbalový zápas Jablončanov s francúzskymi hostami, ktorí sa po zaujímavej hre skončili víťaz-

Posledné prípravy pred vystúpením baskického súboru Orai-Bat

stvom domácich. V zápase dievčat vyhrali Francúzky.

Sportovými emociami oravská slávnosť nekončila. Po futbalistoch začali zápoliť požiarne zbery jablonskej gminy teda z Jablonky, Dolnej a Hornej Zubričky, Chyžného a Malej Lipnice. Súperilo sa tvrdzo, ale čestne. Napokon sa ako najzdatnejší ukázali Malolipnickí, ktorí si zaslúžene odnesli prvú cenu — sud piva.

Podvečer sa účastníci Oravského leta '92 stretli pri tradičnej vatre a opekaní klobásom. Bolo to vcelku vydarené podujatie. Nezozdávalo sa mi len to, že niektorí činiteľia si plietli Oravu s Podhalím.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRAJANSKÝ ZÁPISNÍK

11. augusta 1991. Týždenník Wieści č. 29 uviedol list Adama Rzaśu Prowokacja w Czarnej Górze. Autor verí popisu S. Małdziańskiego (Wisłockého) a o. i. píše: „Nie są do przyjęcia falszywe argumenty mające udowodnić, iż Spisz jest krajną odwieczną słowacką, a jego ludność w całości stanowią rdzenni Słowacy.”

November 1991. Docent Henrich Janus uviedol v mesačníku bratislavskej univerzity (Naša univerzita). Spravodaj Univerzity

Komenského, r. XXXVIII, 1991/1992, č. 3, s. 6) článok: Úspech nášho spolurodáka, v ktorom predstavuje vedecký profil profesora Jozefa Čongvu.

4. apríla 1992. Slovenský denník (na s. 9) priniesol článok doktora Mariána Servátku: Deti na výmenu do Poľska. Autor v ním propaguje ideu letnej výmeny krajanských detí zo Spiša a Oravy s deťmi z bratislavských rodín.

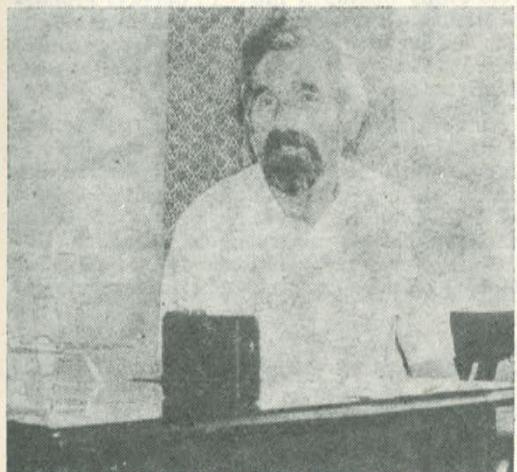
Jún 1992. Vyšlo druhé číslo súkromného občasníka Spiš — Orava. Prináša veľa zaujímavých materiálov o histórii a súčasnosti aj severného Spiša a hornej Oravy.

Jún 1992. Noviny Zväzu poľského Spiša uviedli polemiku profesora Jozefa Čongvu

s doktorm Januszem Kamockým (Ci straszni Polakožercy. Na Spiszu, č. 6/15, s. 7 a odpoveď J. Kamockého (s. 7—8). Stanovisko redakcie nikoho nemôže prekvapíť: „Na niestejšej výmianie pogľadov končzymy publikácie na powyższy temat. Podzielimy w pełni stanowisko doktora Janusza Kamockiego.“ To sa dalo očakávać.

29. júna — 12. júla 1992. Učiteľského kurzu slovenčiny v Bratislave, ktorý každoročne usporadúva a financuje Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, sa tento rok zúčastnilo 14 učiteľov zo Spiša a Oravy. Žiaľ, aj tentoraz prišli na kurz dve osoby, ktoré s vyučovaním slovenčiny nemajú nič spoločné, teda ktoré tam nepatrili.

z mgr FRANCISZKOM JEZIERCZAKOM,
vojtom gminy Bukowina Tatrzańska

Nezabúdame na Spiš...

Predstavte nám vašu gminu...

— Naša gmina má rozlohu 13 243 ha. Obýva ju, podľa údajov z konca minulého roka, 11 123 obyvateľov. V rozlohe je zahrnutá aj oblasť, ktorú nám prinávratili na základe rozhodnutia Rady ministrov z 2. decembra min. roka. Ide o tatranskú oblasť od vrchu Poroniec s Morským Okom a Rysmi. Gminu tvorí päť podhlianskych a tri spišské obce — Jurgov, Čierna Hora a Repiská. Je to sice miešaný región, no nemáme v ňom problémy, ktoré by delili naše obce.

Vaša gmina má dobre predpoklady hospodárskeho rozvoja ako rekreačno-turistická oblasť. Ako to vyzerá?

— Myslím, že dnešná ekonomická situácia štátu neprospevia rozvoju turistiky. Kedysi, najmä v zimnom období, sme na našom území mali nával turistov. Dnes je ich veľmi málo. Predpokladám však, že sa tento stav zmení a turisti budú k nám prichádzať. Musíme sa však na to pripraviť. Navštěvník zaplatí, ale bude vyžadovať služby na vysokej úrovni. Zatiaľ sme odkázani na štátne subvencie zo štátneho rozpočtu. V minulom roku nás gminný rozpočet dosahoval 8 milárd 100 miliónov zlých. Z toho 4 miliardy 800 miliónov bola štátna subvencia. Tento rok máme väčšie vydávky, ale subvenčiu menšiu, len 4 mld. 200 miliónov.

Samozrejme, dnes môže každý bez akýchkoľvek obmedzení využívať hospodársku činnosť. V našej gmine sa to už pomaličku rozvíja. Máme zaregistrovaných 860 takýchto hospodárskych podujatí. Ide predovšetkým o prenájom izieb turistom (az 350), potom o t.zv. malú gastronomiu, ktorá sa sústreduje najmä pri lyžiarskych vlekov. Okrem toho máme 3 požičovne lyžiarskeho výstroja, 5 súkromných údenári, 2 pekárne, 85 obchodov, 21 gastronomických predajní, 6 opravovní radio-televíznych zariadení a domáceho náradia 1 baliareň syra, 1 výrobňu bryndze, ako aj rôzne obuvnícke, holičské, stolárske, sklárske a iné služby.

Ako distribuujete finančné prostriedky?

— Myslím si, že sme pre obyvateľov našej gminy urobili veľmi veľa. V minulom roku sme hlavný dôraz položili na cesty hlavne preto, že sa výstavba mnohých tiahla niekoľko rokov. Okrem iného sme konečne spojili obe časti Čiernej Hory. Podarilo sa nám dokončiť výstavbu cesty v Brzegoch, asfaltovali sme krátke úseky na Groni-Kobylorzovke a u nás v Bukowne. Obyvatelia gminy a rekreačné strediská na tento cieľ poskytli skoro jednu miliardu zlých. Zase v tomto rozpočtovom roku sme na telefónizáciu našej gminy určili 120 miliónov, z toho 90 miliónov pre spišské obce.

Obyvatelia v Repiskách sa mi stažovali, že sa neviete dohodnúť s gminou Nižné Lapšé o predĺžení cesty medzi vašimi gminami...

— O repišsko-lapšanskej asfaltke sme s vojtom nižnolapšanskej gminy neraz diskutovali. Nejdôležitejšie je, aby sa cesta vymohli. Ide o cestu vojvodskú a musí splynúť iné požiadavky, napr. musí prebiehať mimo obce. S

piskách a obidvoch Čiernych Horách sú školské budovy v otriasnom stave. Napr. podľa expertíz škola v Repiskách-Bryjovom Potoku by mala byť úplne zrušená a buď prestavaná. V súvislosti s tým sme od gminného družstva kúpili za 506 mil. zlých obchodný pavilón na sídlisku Šišky, ktorý v tomto školskom roku začne plniť úlohu školy v Repiskách. Finančne pomáham školám pri menších opravách. Napríklad v škole č. 2 v Čiernej Hore sme urobili kanalizačné opravy. Nevelkou finančnou podporou sme prispejeli na stavbu bazénu v Čiernej Hore — Záhore. Musíme ešte dodať, že veľkú rekonštrukciu robíme na Základnej škole v Bialke, na čo sme určili 300 mil. zl. Kuratórium nám dodalo ďalších 300, a obyvatelia Bialky 350 mil. zlých. Aj keď školy nepatria ešte mestským samosprávam, myslíme už na budúcnosť, keďže sa musíme na to pripraviť.

Kultúra dnes prežíva ťažké časy. Ako si s tým počíname?

— Snážime sa udržať všetky podujatia, aké doteraz boli a tešíme sa veľkej obľube. V našej gmine sú to najmä Sabalove bajania, kde sú prezentujú folklórne súbory a skupiny a ľudovi rozprávači nášho regiónu. Druhým podujatím je Goralský karneval. Na Spiši sme založili husliarske školky, kde sa mládež učí hrať na sláčikových nástrojoch. Vedie ich skúsený huslista p. Novobilský z Novej Belej. Máme tiež na Spiši znamenité dychovky. Najviac sme hrdí na jurgovskú.

Významnú kultúrnu úlohu v našom regione plnia hasičské remízy. V tomto roku sme konečne odovzdali do užívania remízu v Jurgove. V hrubom stave je už ukončená i v Čiernej Hore-Záhore, o čo sa zaslúžili hlavne jej obyvatelia. Pomohli sme pri kúpe hasičského automobilu pre čiernohorských požiarnikov.

Vo Vašej gmine žije slovenská a rómska (cigánska) národnostná menšina. Ako s nimi spolupracujete?

— Nemáme žiadne problémy. V minulom roku som usporiadal, keď s ním používali taký termín, „gminný okrúhly stôl,” na ktorý som pozval všetkých ríctárov, poslancov, kňazov a predsedov MS Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov zo spomínaných troch spišských obcí. Zhovárali sme sa o problémoch našej gminy. Máme totiž výbornú spoluprácu s glickovou polytechnikou. Odborníci z tejto vysokej školy nám vypracovali program postupnej reštrukturizácie našej gminy. Začali by sme práve spišskými obcami. Chceli by sme vybudovať rad lyžiarskych vlekov spolu s celým turistickým zázemím. Zatiaľ sme celú vec odložili, no je stále aktuálna. Hovoril som o tom počas návštevy v Rakúsku a, samozrejme, na Slovensku v Kežmarku, kde je aj závod na výrobu vlekov Tatrapoma. Primátor nám prispôsobil pomoc... Záverom by som dodal, že naša gmina by mala mať v budúcnosti turisticko-roľnícky profil.

Pokiaľ ide o Rómov, nedávno boli za mnou predstavitelia prípravného výboru Rómskej spoločnosti. Rozprávali sme sa o spolunažívaní a spolupráci. Snážime sa ako úrad pomôcť tým rómskym rodinám, ktoré to najviac potrebujú.

Ďakujem za rozhovor.

Zhováral sa: JOZEF PIVOVARČÍK

22. júla 1992. Novobelský rodák biskup ThDr. Dominik Kalata navštívil svoju rodnu obec Novú Belú a pri príležitosti odpuštu v deň sv. Márie Magdalény celebroval svätú omšu v slovenskom jazyku.

22. júla 1992. Profesor Michal Griger priezol krajanom tisíc exemplárov Jednotného katolíckeho spevnika, kúpených z finančných zdrojov Spolku sv. Vojtecha a biskupa ThDr. Dominika Kalatu.

22. júla 1992. Pre chorobu sudsu bol proces Spoločnosti so Stanislavom W. z Hornej Zubrice (ohováranie Spoločnosti v tlači) odložený na 15. októbra t.r.

6. augusta 1992. Małgorzata Wosion uverejnila v denniku Gazeta na Podhalu (č. 184) článok Hej, Słowianie!, v ktorom rozoberá postavenie Slovákov v Jurgove.

21. augusta 1992. Stavebná skupina z Kacviny pod vedením kr. Františka Šiškoviča začala v Krakove stavať tlačiarenskú halu pre našu Spoločnosť.

2. septembra 1992. Zasadol trestný senát Oblastného súdu v Katowiciach, ktorý skúmal ohováranie Spoločnosti a profesora Jozefa Congvu s Andrzejom H. z Jurgova. Proces pokračuje.

4. septembra 1992. Slovenskí obyvatelia Jurgova si pripomenuli 90. výročie narode-

nia svojho významného rodáka profesora Alojza Miškoviča, knáza, vedca, učiteľa, kulturného činiteľa a bojovníka za práva Slovákov v Poľsku.

6. septembra 1992. Spišský biskup mons. ThDr. František Tondra, žiak profesora Miškoviča, odsúľil v jurgovskom kostole slávnostné svätú omšu pri príležitosti 90. nedožitých narodenín prof. Alojza Miškoviča.

23. septembra 1992. V Katowiciach pokračoval proces proti Sewerynowi W. (alias Stanisławowi Madziarskemu, Blażejovi Okulickému) za ohováranie v tlači profesora Jozefa Congvu.

JURAJ ZAMAGURSKÝ

Babylonská věž 21. století

Předpokládá se, že města budou v nejbližších desetiletích růst spíše do výšky než do šířky. Inženýři a architekti již pracují na projektech supermrakodrapů vysokých 800, 1000, ba až 1600 metrů, čili v podstatě skutečných vertikálních měst pro desetitisíce obyvatel. Musí přitom řešit rovněž složité technické a sociální problémy.

Ve Spojených státech, kolébce mrakodrapů, sotva najdete známého architekta nebo stavitele, který by neměl hotový projekt 200 a vícepodlažní budovy schopné zcela zastínit klasický Empire State Building vysoký „jen“ 381 metrů. Například inženýr William Lemusiere s pýhou ukazuje v pracovně pětimetrový model svého nejpozoruhodnějšího díla — 207-podlažního obelisku ze skla a ocele vysokého 800 metrů. Newyorský architekt Robert Sobel má ve své pracovně maketu 500-podlažního věžáku, jehož půdorys má tvar trojúhelníka. Inženýr Joseph Colaco v Houstoně dokončil práci na projektu železobetonového mrakodrapu vysokého 1609 metrů.

— Možná uplyne ještě mnoho času, než budeme moci přistoupit k výstavbě takových babylónských věží, nepochyběně však se už v nejbližších pěti letech staneme svědky skutečné exploze v oblasti projektování supermrakodrapů — hovoří Hal Ayenger ze společnosti Skidmore, Owings and Merrill, která projektovala chicagský Sears Tower, dnes nejvyšší budovu světa. — Technologie už existuje. Dnes bychom mohli bez problémů stavět 150 a dokonce i 200-podlažní budovy. Výstavba vyšších domů je pouze otázkou času a také, samozřejmě, peněz.

SKUTEČNA VERTIKÁLNÍ MĚSTA

Všechny tyto novinky umožňují stavitelům stoupat stále výše, tam, kde už vládne letecká doprava. Samozřejmě, jsou i problémy. Používání velmi pevných druhů ocele mělo za následek zmenšení tloušťky a hmotnosti nosných pilířů a trámů. Ocel je však, jak víme, velmi pružným materiélem, proto jsou zmíněné konstrukce mnohem ohýbnější než v minulosti: účinkem větru se ohýbají, vibrují a chvějí jako bambusová stébla.

Každý mrakodrap má vlastní periodu kmitu, jejíž délka závisí na hmotnosti a tuhosti konstrukce: čím je tuhost vyšší, tím kratší je perioda kmitu. Například u známé dvojvěže Světového obchodního centra v New Yorku se tato perioda rovná 10 vteřinám. Newyorský 287-metrový Citycord Building má periodu kmitu 7 vteřin. Vrchol Světového obchodního centra má rozkmit šest metrů. Odbornici vypočítali, že kdyby měl mrakodrap Sears Tower 200 podlaží místo 110, rozkmit jeho vrcholu by činil 20 metrů.

Je samozřejmě, že takové chvění může budovu značně poškodit. Hlavní problém však spočívá v něčem jiném: v chvějící se budově nelze žít.

Zádný mrakodrap se dnes proto nestaví bez efektivního stabilizačního systému. Některé supermrakodrapy jsou vybaveny speciálním tlumičem chvění. Jde o těžký betonový blok, který je umístěn na jednom z horních poschodi a může se pohybovat po kolejnicích. Sotva přístroje začnou signifikovat počátek rozkmitávání, mechanismus apne výkonné elektromotory, které posouvají betonový blok v stejném kmitočtu, v

jakém se rozkmitává budova, jenž opačným směrem. Tím se kmitání vyváží a mrakodrap se nechvěje.

NOVÝ BETON, PEVNÝ JAKO OCEL

Pokud mrakodrapy budoucnosti budou dosahovat stratosférické výšky, stane se tak pravděpodobně díky stavební látce, která už zdánlivě patří minulosti: jde o starý, dobrý beton. Beton z portlandského cementu se dosud málo uplatňoval při výstavbě vysokových budov, protože nebyl schopen vydržet zatížení nosné konstrukce mrakodrapu.

Dnes se však vyrábějí speciální druhy cementu, které odolávají neobyčejně vysokým zatížením — 70, 100, 150, ba dokonce 180—200 MPa (v dílech vyrobených v továrně). Díky této parametrům může beton úspěšně konkurovat s ocelí a přitom má tu přednost, že je mnohem levnější.

Myšlenka výstavby celého mrakodrapu ze železobetonu dnes už nezní tak absurdně. V posledních letech Američané projektovali a postavili hodně takových budov. Je mezi nimi například budova správy Northeast Corp. v Minneapolise, 290-metrový hranol z betonu, který vydrží zatížení 700 kilogramů na čtvereční centimetr.

AUTONOMNÍ „EKOLOGICKÁ SPOLEČNOST“

Při projektování supermrakodrapů bude třeba brát v úvahu skutečnost, že tyto gigantické stavby budou potřebovat stejně gigantické vnitřní technické vybavení. Problém nespočívá přitom pouze v jednoduchém zvětšení rozměrů tradičních zařízení, jako je ventilace, topení atd., protože to by mohlo mít dramatické následky. Voda spuštěná v západě v 200. poschodi by se v procesu volného pádu z 800 metrů změnila v pravou bombu, schopnou přerazit při dopadu i plášt ponorky. Stejné problémy se týkají vodovodního potrubí, které musí vydržet obrovský tlak.

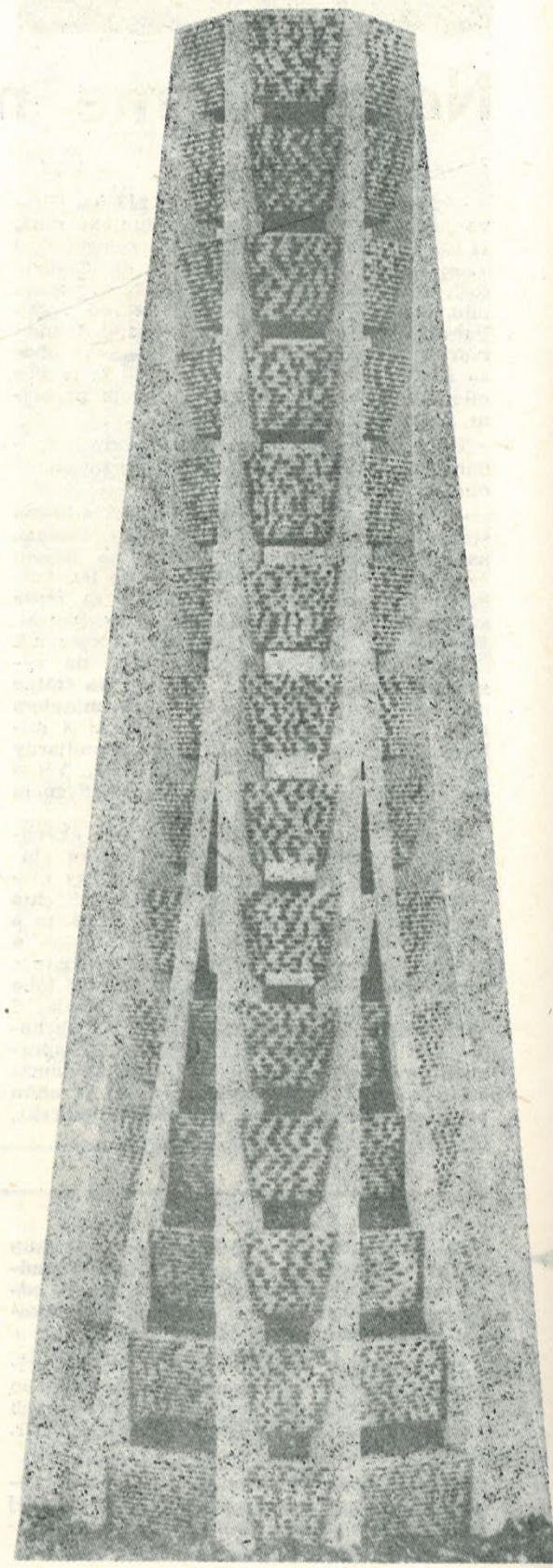
Představitelé technického myšlení však tvrdí, že tyto problémy se dají vyřešit. Stačí rozdělit supermrakodrapy na několik „vrstev“. Technologická monstra, mající 200 podlaží, se musí projektovat jako věžáky, které tvoří čtyři 50-podlažní části. Každá z nich bude mít úplně nezávislé technické služby a systémy (vodovod, klimatizace, kanalizace atd.). Dokonce i výroba elektrického proudu by se mohla do značné míry stát autonomní díky posledním objevům v oblasti slunečních baterií a větrných energetických zařízení. V takové výšce bude přece dost slunce a větru. Pro takové aglomerace s 20 až 30 tisíc obyvatel bude zřejmě třeba zkonztruovat i vnitřní systémy sběru a zpracování komunálního odpadu. Zkrátka, navzdory předpověďem pesimistů, supermrakodrapy se možná stanou vzorným modelem „ekologické společnosti“.

Není však všecko zlato, co se třpytí. Mechanické konstrukce mají spoustu „přirozených chyb“ a mohou způsobit obrovské problémy. Koncentrace několika desítek tisíc lidí na jednom vertikálu způsobí snad značné komplikace. Všichni tito lidé musí vcházet a vycházet v jednom bodě; z toho vyplynou potřeba racionalizace využívání výtahů. O katastrofálních následcích požáru v takovém supermrakodrapu snad není třeba mluvit.

Dále následují problémy spojené s ovzduším, osvětlením a výhledem z oken — člověk žijící ve výšce 800 metrů může být po celé týdny obklopen hustými oblaky. Proudní teplého vzduchu směrem nahoru a studeného vzduchu opačným směrem změní schodiště a schody výtahů v řvoucí ventilační tunely.

Odborníci upozorňují rovněž na to, že desetitisíce obyvatel seskupených v jedné budově mohou zcela ochromit hromadnou dopravu v dané čtvrti v době dopravní špičky. Kromě toho by supermrakodrap nesmírně zvýšil poptávku po různých podnikacích služeb jako restaurace, obchody, stánky aj. Mohl by také ohrozit leteckou dopravu.

Japonský mrakodrap Sky City (Nebeské město) v Tokiu pro 132 tisíc lidí bude vysoký celý kilometr

18. októbra sme si pripomenuli 104. výročie narodenia významného slovenského básnika, prozaika, publicista a exponovaného politika medzirojnového obdobia Martina Rázusa.

Narodil sa 18.10.1888 vo Vrbici (dnes súčasť Liptovského Mikuláša). Jeho otec bol roľník a zároveň garbiarsky robotník. Päť tried Šudovej školy vychodil v rodisku a meštiansku školu v Liptovskom Mikuláši (1899–1902). Ako študent sa zapájal do činnosti pokrokovej slovenskej mládeže. Pre účasť na volebných zhromaždiach Slovenskej národnej strany musel prestúpiť na druhú školu. Študoval najprv na gymnáziu v Banskej Bystrici, potom v Kežmarku (1903–1907). Ev. teológiu absolvoval v Bratislave (1907–1911). Po jej skončení sa na niekoľko mesiacov stal kaplánom v Modre. Na jeseň 1911 pokračoval v teologických štúdiach v škótskom Edinburghu. R. 1912 sa vrátil za kaplana do Modry, ale už v januári 1913 sa stal farárom v Pribyline, kde bol do roku 1921. Potom odišiel na faru do Moravského Lieskového, kde bol do jari 1930. V máji 1930 sa stal farárom v Brezne kde aj umrel 8.8.1937. Pochovaný je v Banskej Bystrici.

Martin Rázus začal písat prvé verše už na Šudovej škole, ale väčšinou básnické pokusy sa datujú od 6. tr. gymnázia. Uverejňoval ich neskôr v rôznych časopisoch (Zivena, Dennica, Prúdy a.p.). Vo väčšine svojich diel vyrovnáva sa so spoločenskými a politickými problémami i s vlastným životom. Do veľkej aktivity ho nutilo katastrofálne národné i sociálne postavenie slovenského národa. Východisko hľadal v literárnej tvorbe, rozsiahnej publicistike i priamo na politickej aréne (bol poslancom Slovenskej národnej strany), kde sa postavil najprv proti národnostnej politike Rakúska-Uhorska, potom i proti českoslovakistickej politike českej i slovenskej buržoazie. Stál na pozíciách sa-

mostatného rozvoja slovenského národa, čo ho napokon priviedlo k politickému spojenectvu s Hlinkovou slovenskou Šudovou stranou.

Rázus písal poéziu, prózu a drámu. V jeho poézii, v ktorej sa prenia filozofický racionalizmus, pochybnosti o účinnosti kresťanského náboženstva, hľadanie akéhokoľvek zmyslu života, vyrovnáva sa s podnetmi slovenskej moderny. Neskôr pod vplyvom tragickej udalosti prvej svetovej vojny sa stal bojujúcim tribúnom. Popri Hviezdoslavových Krvavých sonetoch Rázusova tvorba predstavovala najvýznamnejší prejav odporu proti imperialistickej vojne. Jeho poézia z tohto obdobia vyšla v zberkach Z tichých i búrnych chvíľ (1917), To je vojna! (1919) a Hoj, zem drahá (1919). Zvlášť rozsiahla a hodnotná je zberka Z tichých i búrnych chvíľ. Autor v nich zahrnul básne lyrické, ale i útočiace proti sociálnej a národnnej kriide a protestujúce proti vojne a jej neľudskosti. Je to poézia obrátená k svetu a človeku, k jeho túžbam, bolestiam a trápeniam, ale vyjadruje aj bolestné pocity vlastného básnikovho vnútra.

Rozčarovanie z výsledkov národného oslobodenia a z pomerov v Československej republike sa u Rázusa prejavilo už pri konci r. 1919, kedy začal znova publikovať. Vo svojich článkoch odhaloval kariérizmus, pretvárku, sociálnu a národnostnú nespravodlivosť, ale zároveň sa bál o osud štátu a demokracie. Jeho tvorbu tohto obdobia tvoria dve zberky, ktoré vyšli takmer súčasne. Je to zberka básni Kameň na medzi (1925), v ktorej básnik sa pridŕža kritickej ideologickej koncepcie česchoslovakizmu a jeho praktickým prejavom z českej strany. V zberke Kresby a hovory (1926) vystupujú do popredia autorove filozofické a estetické úvahy. Nadväzuje na ňu prvá časť zberky Šípy

(1929). Druhá a tretia časť tejto zberky tvorí opäť politická lyrika, v ktorej sa Rázus zamýšľa nad hodnotami a zmyslom vykonanej práce a jej ďalšími perspektívami. V básnickej zberke Cestou (1935) sa autor vyrovnáva s dobovou spoločenskou skutočnosťou. Posledné a definitívne básnikovo účtovanie so sebou a celým svojím životom zahrnul do zberky Stretnutie, ktorá vyšla po jeho smrti (1937). Veršovaný román Bača Putera (1934) hodnotí sa ako umelecky menajú hodnotný. Autor v ňom idealizuje salaš, dedinu i panské polôvačky a v druhej časti naivne stvára postavu baču Putera, ktorý sa v Amerike vlastnou usilovnosťou stáva zámožným fabrikantom.

Do dramatickej tvorby sa Rázus zapísal trojdejstvovou hrou Hana (vyd. kniž. v roku 1920) a dramatickou básňou Ahasver (1936). Hana je realistická, psychologická dráma o žene, ktorá žije s ruským zajatcom, lebo jej muž údajne padol na fronte. Zápasí však s celou rodinou i sama so sebou, najmä keď sa dozvie, že jej muž žije. Ahasver je filozoficko-dramatická báseň oslavujúca ženu a jej miesto v živote muža i umeleca.

Rázusova prozaická tvorba sa prelínala ceľou jeho spisovateľskou aktivitou, prakticky od r. 1910, keď mu vyšli v Prúdoch prvé práce. Roku 1929 vydal štvordielny román Svety, v ktorom predstavuje široký a na fakty bohatý obraz života slovenskej dediny počas prevratu a v prvých poprevratových rokoch s jeho spoločensko-politickejmi aspektami. Je to sociologicko-folkloristický dokument o živote ľudu v doline na moravsko-slovenskom pohraničí.

Rázus sa venoval i písaniu historickej prózy, pre ktorú čerpal námety najmä z minulosťi Brezna a jeho okolia. V románe Júlia (1930) opisuje vysoký patriotizmus breznianskych mešianov a zápas proti nečestnosti a klamstvú. Dejovú osnovu tvorí spor Brezna s Lupčianskym panstvom o pár hektárov lesa. Aj román Krčmársky kráľ (1935) je situovaný do okolia Brezna, až na niekoľko scén z Budapešti. Piše v ňom o pliagte alkoholizmu a s ním spojenom ubedáčovaní slovenských dedín. V románe Odkaž mŕtvych (1936) chcel slúžiť myšlienke náboženskej značnosťi a opisom náboženských bojov v 17. storočí v Brezne, vyzdvihol tie ideové a mravné princípy, ktoré korespondovali s jeho ideou jednotného národa na principoch kresťanstva.

K umelecky najhodnotnejším dielam patrí Rázusova románová díľa Maroško (1932) a Maroško študuje (1933), ktorá spracúva autorové záštitky a skúsenosti od ranného detstva až po vysokoškolské štúdiá ako pevné komponovaný celok. Oba romány tvoria pôsobivú Rázusovu autobiografiu a podnes patria k základným a oblúbeným dielam slovenskej prózy pre mládež.

Sprac. EVA MATISOVÁ

NOVÁ BELÁ

POTREBNÁ SVORNOSŤ

V poslednom čase v Novej Belej vzniklo viac problémov, ktoré sa dotýkajú našej slovenskej národnostnej menšiny. Ide v prvom rade o slovenské vyučovanie v našej škole, o čom Život už písal v predošom čísle. Ja by som sa tiež chcel vyjadriť k tejto veci, ale z iného aspektu.

Doteraz slovenská vyučba v našej škole prebiehala bez väčších problémov, aj keď sa vyskytli sem-tam nejaké prekážky. Až zrazu pred koncom minulého školského roka skupina poľských rodičov vystúpila s požiadavkou, že slovenskú a poľskú školu treba úplne oddeliť a vytvoriť dve

osobitné školy. Boli zvolané schôdze poľských a slovenských rodičov za účasti riaditeľa školy i učiteľov a predstaviteľky Kuratoria osvety a výchovy v Novom Sáči, na ktorých poľskí rodičia svoju požiadavku zdôvodňovali smiešným argumentom, že vraj ich deti pri spoločnom vyučovaní sú poškodené nízkou úrovňou slovenských detí. Totiž do tretej triedy sa doteraz slovenské deti učili zvlášť po poľsky. Od štvrtnej triedy sa všetky učili spolu, po poľsky, len slovenské deti mali dodatočne ešte hodiny slovenčiny. V súvislosti

s tým slovenské deti neovládajú polskú terminológiu a preto vraj znižujú úroveň vyučovania, čím škodia poľským deťom. Je to prečadesný dôvod, ktorý iste nevymysleli novobelští rodičia hlásiaci sa za Poliakov, preto plne súhlasim s mienkou Života, že ich k tomu niekto inspiroval. Rozprával som sa o tom s učiteľmi spoza Spiša, ktorí mi poviedali, že všetky nedostatky v terminológii možno dobehnuť veľmi rýchlo, za niekoľko týždňov, a o akomkoľvek znižovaní úrovne nemôže byť ani reči.

Dodám ešte, že na spomínamej schôdzi poľskí rodičia predložili štyri návrhy na vyriešenie tejto veci. Jeden z nich znel, aby si novobelští Slováci vybudovali novú školu a v nej učili svoje deti. Táto držosť ma naozaj napánila, lebo keď už, tak my školu máme, zato druhá strana by

mala stavať. Preto tiež som sa rozhodol napiisať, tento článok a ukázať, že najväčší podiel na vzniku terajšej školy majú práve Slováci. Chcel by som, aby túto história poznali najmä mladí rodičia, ktorí vtedy boli ešte deťmi, no a všetci prišeli, nebelia, ktorí sa do Novej Belej priženili a teraz chcú robiť poriadky s našou školou, ktorú sme my vybudovali. Poznám to dobré, lebo som sa na priprávach a výstavbe školy od začiatku osobne zúčastňoval.

Tak teda 18. novembra 1961 na zasadani Obecného národného výboru (GRN) v Novej Belej bol predložený návrh na výstavbu novej školy, lebo stará nevyhovovala svojmu cieľu. Učastníci zasadania návrh schválili a zvolili Výbor pre výstavbu školy v

JOSEF ŠKVORECKÝ

Zločin v dívčí škole

„Je to už dávno,“ vzdychl. „Už —“ zamyslel se, „— víc než osmnáct let. A začalo to tenkrát — byla to myslím středa. Ano. Ve středu ráno ve sborovně. Jsme tam všichni, kromě profesora Kotěte, který se dovolil na pohreb babičce do Čáslavi, přesně ve tři čtvrti na osm, jak to vyžaduje naše ředitelka Ivana Krulišová, které dívky (a po straně i my učitelé) říkají Ivana Hrozná. To jednak podle zjevu — třebaže je ženou, podobá se trochu buldokovi — jednak podle táborových řečí, které vede proti imperialistům, revolucionářům, kulakům, kosmopolitům a vůbec proti všem třídním nepřátelům. V podstatě je to však laskavá česká duše v knedliky a koláči vyživeném českém těle, a dívky (a my taky) to vědí a hřeší na to. Ivana Hrozná je hrozná jen v teorii. Když jsme před měsícem probírali připuštění našich dívek k maturitě a narazili jsme na jednu kulackou dcerku z pětadvacetihektarového hospodářství, chodila Ivana tři dny jako bez duše a nakonec k nám ve sborovně držela táborový projev o Makarenkově, kterého si tak trošku popletila s Lysenkem, promluvila o dědičnosti, známé buržoazní pavědě, a o tom, že podle sovětské genetiky se vlastnosti nedědí, nýbrž získávají výchovou, a celou tu vědu zakončila metaforou o mladém stromku, který se dobrě ohýbá. Výsledek: kulacká dcerka z pětadvacetihektarového statku dána pod patronát školské skupiny ČSM a k maturitě připuštěna.“

Ale to jen na okraj, víte? Tedy: jsme ve sborovně a uprostřed nás usedavě brečí žákyně Chocholoušová Jana ze IV. A, protože ji někdo ukradl sešit s obálkou, v níž měla 5200 Kčs ve staré měně, obnos vybraný na úhradu školního výletu do Moravského kraje. Zapomněla si ho včera v zeměpisném kabinetě, kde pomáhala profesoru Kotěti kontrolovat legitimace ČSM, a když se tam pro něj v půl sedmé vrátila, už tam nebyl. Bože, ach bože, pět tisíc dvě stě ká če es, co bude dělat?

Stojíme povinně zachmuřeni vážnosti situace. Ivana Hrozná střídavě bledne a bruntání, očividně to ve svém materškém srdeci prožívá s Chocholoušovou Janou. Já se snažím zafačovanou pravíčkou, do které jsem se včera fízl nožem na chleba, narychlo dopsal přípravu na hodinu tělocviku v I. B., protože včera mi na to nezbyl čas, a kamufluju to Rudým právem, aby mě Ivana Hrozná neviděla. Ostatní soudruzi a soudružky stojí jako Braunovo sousoší v Kuksu v rozmanitých postojích podle své letory, a soudruh profesor Semerák, upjatý v dvouřadovém saku jako v povijanu, pronáší suchým hlasem: „Budeme muset zatelefonovat na Bezpečnost.“

Jenže Ivana Hrozná se vzbouřila a na Bezpečnost jsme nezatelefonovali. Pronesla k nám všem ve sborovně táborovou řeč o své důvěře v naše dívky a o neposkvrněném jménu naší školy, a hned nato jinou táborovou řeč v tělocvičně, kde se směstnalo našich dvě stě třicet šest žákyní. Ta byla na téma: V socialistické společnosti nad nikým nelámem hůl, a měla mít ten smysl, že zlodějka sešitu nahledne, že naše společnost dává každému možnost nápravy v

příslušných zařízeních a že se čestně přizná. Přirozeně, nepřihlásila se žádná. Idealismus byl a zůstává směrem naprostě bludným.

Tak jsme v devět zase seděli ve sborovně, povinně ještě zachmuřenější, a soudruh Semerák navrhl zatelefonovat na Státní tajnou bezpečnost do Pardubic. Než mohla Ivana Hrozná přednést toho dne už třetí táborový projev, zaklepal někdo na dvere sborovny a Ivana Hrozná řekla: „Dále!“

Vstoupily tři žákyně ze čtvrtého ročníku: Chocholoušová, Procházková a Klímová. Chocholoušová s nosem jako karafiát, Procházková, předsedkyně školní organizace ČSM, a Klímová, nejlepší kamarádka Chocholoušové, taková pěkná osmnáctiletá bruneta v bílé blúze s rozkošným poprsím.

„Prosím, soudružko ředitelko, tady Klímová,“ zalykala se okradená Jana.

„Cože?“ vykřikla Ivana. „Ty, Klímová? Od tebe bych to nikdy —“

„Ale ne, soudružko ředitelko,“ přerušila ji předsedkyně školní organizace ČSM. „Klímová ty peníze neodcizila. Ona má jenom bratra, který byl dříve v Praze soukromým detektivem.“

Tak se stalo, že na naší vyšší dívčí přijel v poledne bývalý soukromý detektiv. Nyní byl čišníkem, služba mu začínala až večer, a tak se na telegram dostavil z Pardubic za necelé dvě hodiny. Byl to osmahlý mládenec, vypadal jako Sicilián z italského filmu, oči jako uhlíky, pod nosem fešácký knírek, na hlavě klobouček. Pozdravil úsečně a na nesmělé narážky Ivany Hrozné, že škola jako státní podnik nemůže jaksi platit soukromě, mávl velkoryse rukou a prohlásil, že šetření provede zdarma, aby obhájil čest své sestry. Tim nás trošku uzemnil, protože Klímovou nikdo z krádeže nepodezíral, ale Ivana nám to později vysvětlila, že to myslí kolektivně, že jako čest školy je rovněž cti jeho černooké sestry.

A tak se tedy bývalý soukromý detektiv Jaroslav V. Klíma pustil do práce.

Pustil se do ní přímo na místě činu, v zeměpisném kabinetě. Mě, jako třídního učitele IV. A., přizval k šetření, ostatní včetně Ivany Hrozné rázně vykázal a nařídil, aby na škole byl okamžitě zahájen „normální provoz“. Potom dal zavolat Chocholoušovou.

Přišla, posadila se jako oukropek na kraj židle a v paprscích březnového slunce zářily jí oči a nos karminově. Soukromý detektiv Klíma usedl proti ní obkročmo na židli, lokty se opřel o opěradlo a klobouček si posunul do týla. Potom si rozepnul sako. Čekal jsem, že mu v podpaží zahlédnu pouzdro s revolverem, ale měl je patrně někde jinde.

„Tak!“ vyštěkl ostře a Chocholoušová leknutím skoro spadla ze židle.

„Jen hezky klidně, Chocholoušová, povězte tady soudruhovi, jak to včera bylo,“ promlvil jsem na ni laskavě.

Jaroslav V. Klíma nespokojeně zasyčel: „Vyšetřování vedu já!“ a pak k Chocholoušové: „Tak spusťte!“

Chocholoušová se pustila do zajíkavého vyprávění.

Vyprávěla, že ztrátu zjistila až doma, krátce před půl sedmou. Hned se otočila a běžela zpátky do školy. Chtěla si u školníka vypůjčit klíč od sborovny, kde na zvláštní tabuli visely klíče od všech kabinetů, jenž školník prohlásil, že o zeměpisný kabinet je dnes „ňákej velké zájem“ a přes chatrné zdraví ji do sborovny a odtud do kabinetu doprovodil osobně. V kabinetě však nenašli nic.

Jaroslav V. Klíma vyslechl to vyprávění zamračeně. Když skončila, řekl:

„Nemíváte nikdy takové — stavý?“

Chocholoušová se na něho bázlivě podívala: „Prosím jakékoli?“

„Takové — že byste měla pocit — že to nejste vy.“

Na to Chocholoušová neřekla nic.

„Takový rozštěp, víte — rozštěp vědomí —“

Bývalý soukromý detektiv nespustil při těch otázkách z dívky uhrančivé oči. Dívka se zacháela a pípla: „Já nevím.“

„Aha,“ pravil detektiv významně. „Zajímavé.“

Pomyslel jsem si, že s Jaroslavem V. Klímem bude legrace.

Potom Chocholoušovou vyzval, aby rychle po sobě říkala slova, jaká jí slína na jazyk přinesle. Dlouho jí slína na jazyk nepřinesla nic, pak utvořila tuto asociační řadu: sukně, boty, Baťa, krize, kapitalismus a Jaroslav Klíma se na mě významně podíval. Pak se jí zeptal, dávali-li přednost kočkám nebo psům, a nakonec si ode mne vypůjčil notes, vytrhl z něho list, udělal na něm nepravidelnou kaňku z lahvíčky červeného inkoustu soudruhu Kotěte a vyzval Chocholoušovou, aby mu řekla, co to v ní vyvolává. „Já nevím,“ pravila smutně ta dívka.

„Jaký máte pocit?“

Chocholoušová mlčela.

„Zádný?“ navrhl J.V. Klíma.

„Zádný.“

„Pozorně se na to podívejte.“

Dívka se pozorně podívala. Řekla váhavě:

„Vypadá to jako —“

„No?“ Jaroslav V. Klíma povytáhl obočí a znova na mě zašilhal.

„Jako —“ zašeptala Chocholoušová, „no, jako taková — kaňka.“

„To stačí,“ pravil úsečně detektiv.

Po různých takových psychologických experimentech se jí nakonec zeptal, jestli v kabinetě nepozorovala nic podezřelého.

„Kyž jsme byli vevnitř, tak se mi zdálo —“ řekla Chocholoušová, „ale já nevím.“

„Upozorňuji vás, že vypovídáte jako podprisahou,“ pravil přísně detektiv.

„Já to nevím jistě,“ vykrucovala se žákyně. „Ale zdálo se mi, jako kdyby někdo utíkal po schodech.“

Jaroslav V. Klíma zastrčil palce do průramků vesty a jak se přecházel po kabinetě. Pak se jako blesk otočil k žákyni a zabodl do ní uhrančivé oči.

„Byly to mužské kroky, nebo ženské?“

„Já — já nevím,“ pravila zmateně Chocholoušová. „Já myslím, že snad — obojí.“

„Zajímavé,“ řekl detektiv zamysleně a vtáhl dech mezi zuby. „Velmi zajímavé! Můžete jít.“

„Zabýváte se psychologií?“ zeptal se mě, když jsme osaměli. Zavrtěl jsem hlavou.

„Já ano,“ pravil Jaroslav V. Klíma. „Pro kriminalisty je to důležité. A v tomto případě bude psychologický faktor zřejmě rozhodující. Použil jsem na vyšetřování několika psychologických testů. Hodně mi řekly.“

Zeptal jsem se ho, co mu řekly.

„To si zatím ponechám pro sebe,“ pravil

detektiv. „Mějte oči otevřené. Případ se záčná rýsovat.“ A dal si zavolat školníka.

* * *

„Co jste myslí slovy: o zeměpisný kabinet je dnes nějaký velký zájem?“ vykřikl na něho přísne.

„No poněvadž před Chocholoušovou tam šla Celbová ze třetího á,“ řekl školník. „A nadělala kvůli tomu zmatky, že jsem se můžel jít přesvědčit sám.“

J.V. Klíma nasadil tichounké falseto: „O čem?“

„No jestli se ten klíč opravdu ztratil.“

Vyšlo najevo, že asi v šest si vypůjčila od školníka žákyně Celbová klíč od sborovny. Byla vědoucí maňáskového kroužku a chtěla uložit maňásky v zeměpisném kabinetě. Školník ji klíč od sborovny vydal, ale asi za pět minut se Celbová vrátila s tvrzením, že klíč na tabuli ve sborovně chybí, kabinet je zamčen a uvnitř jako by se někdo hýbal, ba dokonce jako by tam někdo tlumeně, ale bolestně vykřikl. Školník, od přírody velmi hádavý člověk, strávil deset minut sporem s Celbovou. Byl toho názoru, že Celbová má vlni mlhu, protože si nikdo klíč od sborovny od něho nevypůjčoval a učitelé už dávno odesli. Vzápětí ji z té vlni mlhy usvědčil, protože když s ní nakonec přišel do sborovny, visel klíč od zeměpisného kabinetu na svém místě. Pytel s maňásky byl rádně uložen, kabinet zamčen a školník se vrátil do své lóže. Sotva se tam uvelebil, přihrnala se jak velká voda Chocholoušová a výprava do zeměpisného kabinetu se opakovala. V tomto bodě se vý-

pověd' přesně shodovala s vyprávěním Chocholoušové. A také školník měl dojem, že slyšel kroky někoho, kdo utíkal po schodech dolů.

Krokům však Jaroslav V. Klíma nepřikládal důležitost. Zavolal si Celbovou.

Dozvěděl se od ní přesně to, co od školníka, a navíc zjistil, že rozmaraná kaňka jí připomíná nějaký obláček, že dívá přednost kočkám před psy, že mává občas děsne bolesti hlavy, avšak pocitem rozštěpu ne trpí, a získal od ní asociativní řetězec: muž — žena — brigáda — tatínek — výprask — který mi, když žákyni propustil, označil za ne zcela jasný.

Pak vytáhl z kapsy lulku a začal si ji rozšafně epát. „A teď,“ pravil, „provedeme setrení na místě činu.“

Vstal a odešel ke dveřím. Černýma očima pátravě přejel místnost a zahalil se přitom do modravého oblaku dýmu. Spočinul pohledem na zamčené skříni, od níž měl klíč jenom profesor Kotě. Na psacím stole, na široké pohovce, kde si profesor Kotě, starší kolega, dával šlofika místo písemné přípravy, když měl okynko. Pohlédl rovněž na velkou mapu republiky na pravé straně, na obraz Emila Holuba, prchajícího před lidojedy, na straně levé, a na zašpiněné okno, na němž stála nedopitá láhev mléka. Potom najednou z ničeho nic udělal prudký dřep a nahlédl pod pohovku.

„Aha!“ vyštěkl a podíval se na mě významně z podhledu. „Pachatel vždycky udělá nějakou chybou. To je zlaté pravidlo detektivní práce.“

Pak vstal, přistoupil k pohovce, povytáhl si kalhoty, na zem rozprostrel červený ka-

pesník, klekl si na něj a zašmátral rukou pod pohovkou. Drobný, úzký obličej mu až námahou zrudl, ale pak spokojeně vycenil žluté zuby, až se mu smolný knírek malíčko naježil.

Vstal a natáhl ke mně ruku dlaní vzhůru. Na dlaň dopadlo březnové slunce. Ležel na ní černý dámský podvazek.

* * *

„Ano, pachatel vždycky udělá nějakou chybou,“ řekl Jaroslav V. Klíma a strílil podvazek do kapsy. „Kde bydlí Celbová?“

„Tohle přeče s těmi penězi nesouvisí?“ řekl jsem udivěně.

„Myslite?“ řekl Jaroslav V. Klíma ironicky. „Já nemyslím. Přemýšlete o tom.“

Přemýšlel jsem o tom celou cestu k bytu žákyně Celbové opravdu poctivě, mohu říci horečně. Ale souvislost černého podvazku s krádeží peněz na školní výlet čtvrtého ročníku jsem nevymyslil.

Bytně, která nám otevřela, řekl detektiv stručně: „Police!“ Odstrčil ji z cesty a vnikl do domu. Bytná se lekla, ale protože mě znala, trochu se uklidnila a zavedla nás do ložnice svých podnájemnic.

Byla to bývalá manželská ložnice a vévodila jí široká dvojitá postel s nebesy. Při pohledu na to mohutné lože vytáhl Jaroslav V. Klíma znova obočí.

„Celbová spí na této posteli?“

„Ano, pane seržante,“ řekla vdova.

„Sama?“

„Se slečnou Karvašovou. Bydlí tu obě.“

„Zajímavé,“ řekl detektiv. „Poslyšte, nepristihla jste je někdy, že by spaly obě na jedné polovině postele?“

„To prosím často, pane seržante,“ pravila ochotně vdova.

Jaroslav V. Klíma mě obšťastnil dalším ze svých významných pohledů.

„V zimě si slečny obyčejně na noc netopí,“ pokračovala bytná, „a tak se ráno schoulí k sobě, aby se zahřály.“

„Aby se zahřály, myslíte?“ pravil detektiv sarkasticky a pak bytnou vyhodil z pokoje.

„Všim jste si?“ obrátil se na mne. „Lesbické tendence. Docela jasné. Pojí se velmi často se sklonem ke krádeži. Případ se rýsuje čím dál tím zřetelněji.“

Rozhlédl se a přistoupil k prádelníku, z kapsy vytáhl vepròvickové rukavice, obradně si je navlékl a otevřel opatrně vrchní zásvuk. Potom se pustil do systematického prohrabávání prádelníku. Stál jsem stranou, protože mi bylo trapné asistovat při tak intimním slídění v prádle mých žákyní. J. V. Klíma však pracoval docela zdánlivě sám a po dvaceti minutách bezvýsledného hledání se spokojeně narovnal a otočil se ke mně s úsměvem.

„Nic!“ řekl vítězně.

„Třeba ty peníze schovala někam jinam.“

„Nehledal jsem přirozeně peníze,“ poučil mě pohrdavě. „Ty jsou nepochybě dobré ukryty někde mimo tento dům. Ty nám neuniknou. Hledal jsem černý podvazkový pás, na němž chybí jeden podvazek.“

Souvislost podvazkového pásu s nalezeným podvazkem mi byla celkem jasná, ale pořád mi byla záhadou souvislost podvazku s krádeží.

„Jsou dvě možnosti,“ pravil Jaroslav V. Klíma. „Buď zjistila ztrátu podvazku a zbařila se podvazkovému pásu jako indiskriminujícího předmětu, nebo —“

Triumfálně na mě pohlédl.

„Nebo?“ vydechl jsem nervózně.

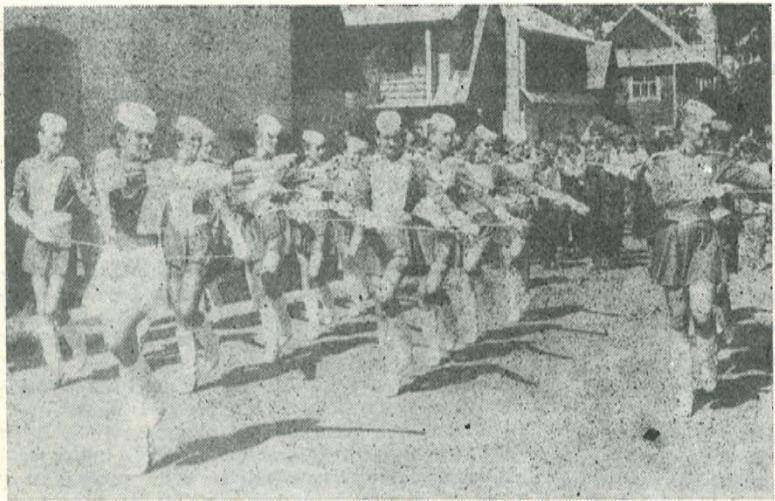
„Nebo ho má na sobě!“ řekl. „Známý psychologický trik. Corpus delicti na nejobyklejším místě. Znáte případ Ukradeného dopisu Edgara Allana Poea?“

Připustil jsem, že mi to nenapadlo. Chtěl jsem uvést ještě třetí možnost, že totiž ten podvazek je součástí pásu některé jiné žákyně, ale Jaroslav V. Klíma byl tak očividně přesvědčen o železné logice své dedukce, že jsem neměl odvahu kazit mu radost.

Sli jsme zpátky do školy.

* * *

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

Vystúpenie mažoretek zo Senice Jurgovčanov milo prekvapilo

Sprievod cez Jurgov otvorila dychovka Hradišťanka... s mažoretkami

Pochodujú Krempašana

JURGOVSKÁ PREHLIADKA

Dr. Marián Servátka pri prejave

Anka Krištofeková s jurgovskými recitátormi

Na lesnej polianke sa prijemne počúvalo koncert dychoviek

Na začiatku boli krajanské vatry v miestnych skupinách na Spiši a Orave, organizované tradične koncom augusta jednak pri príležitosti výročia SNP a súčasne symbolizujúce našu prítomnosť na týchto územiach, pevné národné povedomie krajanov a trvalý zväzok so starou vlastou, ktorý sa ani napriek hraničnej čiare nikdy nepretrhol. Pred desiatimi rokmi pribudli k vatrám prehliadky dychoviek a tak vzniklo akiste najatraktívnejšie krajanské kultúrne podujatie našej Spoločnosti, ktoré každý rok príahuje stovky účastníkov zo všetkých miestnych skupín.

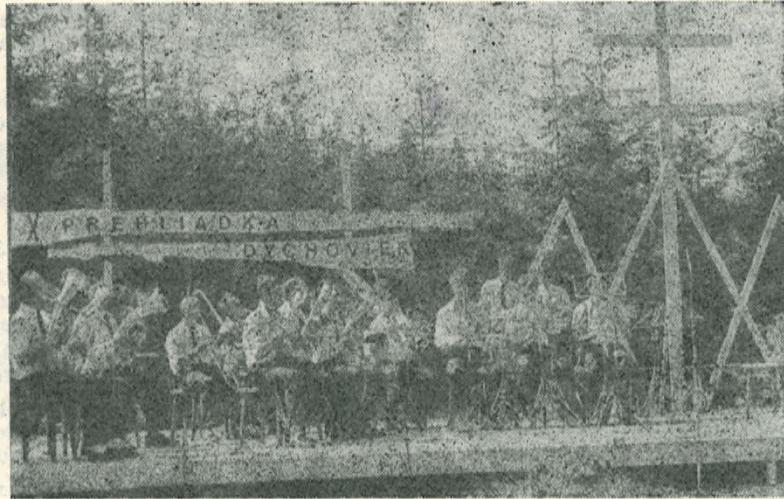
Nebolo tomu ináč ani na poslednej, X. prehladke dychových orchestrov, ktorá sa tento rok konala v Jurgove. Ani nemohlo byť, najmä ak si povieme jednu pravdu, že všetky podujatia organizované v Jurgove, ktorých som tam videl už hodne, boli vždy vydarené. Je to nepochybne i zásluha miestneho krajanského aktívku KSSCaS, na ktorý sa vždy možno spoľahnúť. To, samozrejme, neznamená, že v iných obciach to niekedy nevychádza. Darí sa aj inde, ale v Jurgove je úspech priam zarúčený. Oni sú — ako mi svojho času žartovne povedal miestny predseda Jozef Vojtas, — dokažu objednať aj dobré počasie...

Tentoraz ho sice objednával nemuseli, keďže tohoročné neobvyklé letné horúčavy sa pretiahli až kdesi do septembra a tak prípravy na toto podujatie mohli prebiehať pokojne a bez obáv. V preddeľ prehliadky sme teda videli, ako tesárska skupina krajanov v háji za dedinou pripravovala pódium pre zajtrajšie vystúpenia, kym ďalšia, stolárska, končila opravu miestnej klubovne. Naproti tomu z hasičskej remízy vari na pol dediny rozvoniala bigos, ktorý krajan-

ky už od rána vyvárali pre účinkujúcich a hosti. A nie hociajákych... Už nadľho pred prehliadkou sa pošuskávalo, že majú prísť akisi ministri a že účastníkov podujatia čaká prekvapenie...

Nedeľa 31. augusta bola podľa očakávania slnečná a tak už od ranných hodín sa do Jurgova začali schádzať krajania z celého okolia, pozvaní hostia, no a pochopiteľne dychovky — z Krempešan, Novej Belej, Vyšných Lapšov, Jurgova, ba i zo slovenskej Lokce. Všetci sa zhromaždzili v miestnom kostole na slávnostnej sv. omši, ktorú tentoraz odslúžil slovenský farár zo spomínamej Lokce spolu s mladým jurgovským kaplantom. Počas bohoslužieb vyhrala v kostole lokčianska dychovka Kyčera.

Po omši jurgovských krajanov a ostatných účastníkov prehliadky privítali pred kostolom zvuky rezkého pochodu v predvedení znamenitého dychového orchestra Hradišťanka z Hradišťa pod Vrátnom, ktorý prišiel na slávnosť na pozvanie našej Spoločnosti až z juhozápadného Slovenska. Spolu s ním — a to bolo ono prekvapenie — sa zhromaždeným predstavila mažoretková skupina Gymník zo Senice pod vedením Ludmily Chorvátovej. Skupina mažoretek v pekných červeno-bielych úboroch predvedla priamo na ceste pôsobivý program — ukážky parádneho výcviku doplnené priam ekvilibristickým cvičením palicíkmi. Dievčatá, ináč žiačky senického gymnázia, mali každý krok, cvik a každý pohyb dopracovaný do najmenších detailov — všetko pekne zladené s rytmom vyhľadávajúcej Hradišťanky. Nie div, že sa program preukrutne páčil všetkým divákom, ktorí zo všetkých strán obklopili účinkujúcich, nielen na ceste, ale i okolitých balkónoch, ba viacerí mladí ľudia, aby

Koncertujú domáci — Jurgovčania

lepšie videli, vyplhali sa i na neďaleké stromy. Ováciám nebolo konca kraja.

Po vystúpení všetky orchestre, vyhľavajúce pekne do kroku, prepochodovali cez obec do neďalekého hája, kde sa vlastne na malebnnej polianke mal začať hlavný bod slávnosti — prehliadka dychoviek. Za nimi v dlhom sprievode prišli, pochopiteľne, húfy krajanov a iných zvedavcov. Tu všetkých v mene organizátorov privítala členka ÚV, učiteľka Anna Krištofeková, ktorá nota bene vyrastá na znamenitú uvádzáčku. Z pozvaných hostí Jurgovskú slávnosť svojou návštavou o.i. poctili: konzul ČSFR z Katowic Dr. Ján Jacko, poradcá ministra kultúry Slovenskej republiky Dr. Marián Servátka, predstaviteľka Odboru pre národnostné menšiny Ministerstva kultúry a umenia Lucia Wierzbicka, riaditeľka oddelenia z Kuratória osvety a výchovy v Nowom Sączi Dr. Zofia Muzychko, predsedka ÚV KSSČaS Dr. Eugen Mišinec, vojt gminy Bukowina Tatrzańska Franciszek Jezierszak, predstaviteľ Spolku priateľov Slovákov v Poľsku zo Spišskej Belej Michal Griger, univerzitný pracovník z Mnichova, rodák z Košíc Ing. Jozef Soltés, ríchtár z Čiernej Hory František Mlynarčík a ďalší.

Prehliadku otvoril predseda ústredného výboru Spoločnosti Eugen Mišinec, po ktorom sa s pozdravom od ministra kultúry SR Dušana Slobodníka a krátkym povzbudivým príhovorom obrátil na krajanov Dr. Marián Servátka. A potom sa na vokusnom drevenom pôdiu so štylizovaným slovenským štátnym znakom v pozadí zjavili prvé účinkujúce — žiačky jurgovskej základnej školy, ktoré zarecitovali niekoľko pekných slovenských básni. Ešte volba poroty v ktorej boli vedúci pozvaných slovenských orchestrov, I. Kopačik, A. Sivoň a P. Podoliak, a na pôdiu vystúpila ako prvá dychovka z Krempach pod vedením znamenitého dirigenta Jána Kalatu. Zahrala pre všetkých povinný pochod Šli panenky a po ňom ďalšie skladby, z ktorých ma najviac upútala kytička ľudových piesní vo valčíkovom rytme. Ďalšia z dychoviek — z Novej Belej, ktorú v zastúpení kapelníka Emila Cervasa viedol Cyril Šurek, ako jediná vystúpila v peknom spišskom kroji. V jej programe, po povinnej skladbe, dominovali populárne slovenské melódie v rytme polky a valčíka, ktoré na dôvažok pekne zaspievali členovia dychovky Jozef Majerčák a Cyril Šurek. Nasledovali Jurgovčania, vystúpujúci — ako sa hovorí — na domácej pôde ktorí sa zaskveli vari najlepšou technikou hry zo všetkých súťažiacich, čo bolo očividným dôkazom, že sa na prehliadku akiste poctivo pripravovali. Prehliadku uzavrela vyšnolapšanská dychovka pod vedením Milana Grigľáka, ktorá si na súťaž vybraťa vari najnáročnejšie skladby a celkom dobre ich zvládla.

Po prehliadke sa dostali k slovu, alebo skôr k hre, dychové orchestre zo Slovenska. rých ma najviac upútala kytička ľudových piesní vo valčíkovom rytme. Ďalšia z dychoviek — z Novej Belej, ktorú v zastúpení kapelníka Emila Cervasa viedol Cyril Šurek, ako jediná vystúpila v peknom spišskom kroji. V jej programe, po povinnej skladbe, dominovali populárne slovenské melódie v rytme polky a valčíka, ktoré na dôvažok pekne zaspievali členovia dychovky Jozef Majerčák a Cyril Šurek. Nasledovali Jurgovčania, vystúpujúci — ako sa hovorí — na domácej pôde ktorí sa zaskveli vari najlepšou technikou hry zo všetkých súťažiacich, čo bolo očividným dôkazom, že sa na prehliadku akiste poctivo pripravovali. Prehliadku uzavrela vyšnolapšanská dychovka pod vedením Milana Grigľáka, ktorá si na súťaž vybraťa vari najnáročnejšie skladby a celkom dobre ich zvládla.

Po prehliadke sa dostali k slovu, alebo skôr k hre, dychové orchestre zo Slovenska.

Najprv koncertovali Lokčania pod vedením Antona Sivoňa, ktorí predviedli zhromaždeným, samozrejme na vysokej úrovni, cyklus zaujímavých východoslovenských melódii. Napokon dychový maratón, ktorý sa však nikomu nedlžil, uzavrel koncert Hradišťanky pod taktovkou Iikova Kopačika a Ladislava Podkomenského, počas ktorého opäťovne vystúpila skupina mažoretiek zo Senice, odmenená spolu s dychovkou dlhotrvajúcim potleskom.

Kým porota zhodnotila výsledky prehliadky, predstavil sa divákom znamenitý hudobník, predseda MS KSSČaS v Krakove Jerzy M. Božyk, ktorý zahral a zaspieval niekoľko populárnych slovenských pesničiek, dávnych a súčasných.

Konečne nadísala chvíľa, na ktorú netrpezlivovo čakali všetky súťažiace dychovky — vyhlásenie výsledkov. Keďže úroveň všetkých — ako oznámi vedúci poroty — bola veľmi vyrovnaná, všetky si zaslúžia odmenu, no každá za niečo iné, čím zvlášt vyniká. Odmeny — rôzne hudobné nástroje — odovzdával jednotlivým kapelníkom predsedu ústredného výboru Spoločnosti Eugen Mišinec v spoločnosti tajomníka ÚV Eudomíra Molitorisa, ktorý podakoval všetkým za účasť a uzavrel prehliadku.

Samořejme, ani v Jurgove, podobne ako počas predošlých prehliadiakov, nechýbala tradičná vatra, na ktorej sa tentoraz opekali mladé barany a podľa všeobecnej mienky chutili znamenite. Už sa zvečeriavalo, no z tak vydareného podujatia sa akosi nikomu nechcelo odísť. Až keď sa úplne zotmilo, začali sa účastníci pomaly rozhádzať. Mládež, a nielen, smerovala rovno do hasičskej remízy, kde sa práve začala tanecná zábava. Do tanca dlho do noci vyhľadala skvelá hudobná skupina z Námestova na Orave. Kokolík som sa pýtal, ako mu páčila jurgovská slávnosť, počul som skoro rovnakú odpoved: takej už dávno nebolo!

Text a snímky: JÁN SPERNOGA

Hrá novobelská dychovka

Vyhľásenie výsledkov súťaže. Zlava: A. Krištofeková, E. Mišinec, L. Molitoris, predseda poroty a kapelníci

BRIAN WHALEN

Druhá topánka

Stál som v hostinci opretý o výčapný pult a popíjal som. O chvíľu pristúpil ku mne Jim Meradoc a začal ma poučovať, ako ľahko môže mladý človek podlahnúť zvodom alkoholu.

— Takmer som zabudol, — prerusil som ho, aby som zmenil tému, — mama ti odzakuje, aby si nám na zajtra zaobstaral zájaca.

— Pozdrav ju odo mňa a povedz jej, že hned ráno jej ho prinesiem. Preto si vlastne nechýtiť zajaca sám? Nechcel by si ist so mnou?

Jeho ponuku som s radosťou prijal. Hned sme vyrázili. Čoskoro sme boli za dedinu, na cestičke vedúcej do lesa Blackthorn.

Bol nádherný letný večer.

Jim Meradoc mi ukázal, ako treba klásť oká...

— To najťažšie máme za sebou, — povedal, keď sme sa vrácali do dediny. — Teraz ešte treba, aby sme boli na mieste, len čo sa rozvidnie. Musíme zajace čo najskôr vybrať z ôk, aby nám ich nezožrali vrany.

Ked som ráno vyšiel z domu, prvý vták práve začínať ladiť hlasivky. Jim ma už čakal.

Prvé oko sme našli pod nízkym plotom. Zistili sme, že prázdne oko je zašliapnuté do zeme. Jim sa zohol, aby ho zdvihol, potom sa naroval a pozrel na druhú stranu plotu. Vysoká tráva tam bola pošliapaná...

— Mne je to jasné, nieko prelezol plot a šiel do lesa.

— Isteže, — súhlasil Jim, — ale prečo šiel do lesa práve cez husté ostnaté kríky?

Jim preskočil plot a ja tiež. Prešli sme asi štyridsať metrov po pošliapanej tráve. Konečne sa stopa končila. Jim mi ukázal na niečo prstom.

Zbadal som bosé nohy a sukňu vyhrnutú na nehybných stehnách. Dlho som pozeral na zatvorené oči a sinky na bielom krku neznámej ženy. Zhrozený som sa odvratil.

— Bež do dediny, — rozkázal mi Jim, — a zobud' policijta! Povedz mu, aby sem čo najrýchlejšie prišiel. Stala sa tu vražda...

Bežal som do dediny, a zobudil som policijtu Roberta Mellarda. O chvíľu prišlo k nemu auto s detektívmi.

Ten deň som nešiel do práce. Vtedy som bol úradníkom spoločnosti pre obchod s dobytkom v Newcastle.

O deviatej ráno ma prišiel vypočuť jeden z detektívov. Opakoval som mu to, čo už musel počuť od Jima Meradoca.

— Co viete o tej nešťastnej žene? — spýtal som sa ho.

— Ešte nič. Skôr alebo neskôr sa dozvieš všetko. Keď zistíme jej totožnosť, ľahko nájdeme aj vraha.

Jim Meradoca som popoludní našiel doma. Sedel v kresle. Moja návštěva ho prekvapila.

— To si ty, Tony... Sadni si.

— Bol u mňa detektív, oznámil som mu.

— Ešte vždy nevedia, kto je tá zavraždená.

— Oni nikdy nič nevedia, — poznámenal Jim. — Je to na smiech, ako pracujú. Podľa

ich metódy musia najprv zistiť, kto je to dievča. Keby sa poriadne dívali ... vzdyhol Jim a napchával si tabak do fajky.

— A ty si niečo videl?

— Zistil som, že zem pod mŕtvou bola suchá. A prísť začalo až po polnoci. Telo tam teda muselo byť skôr. Aj to som si všimol, že malá roztrhané pančuchy, ale len vzadu. Na inom mieste som nespozoroval najmenšie škrabnutie. Nejaký muž ju niesol na pleciach, tvára malá vzadu, nohy vpred. Ked s ňou prechádzal pomedzi kríky, trne jej roztrhal pančuchy...

Jim škrtol zápalkou a s ohňom sa približoval k fajke. Pokračoval:

— Niesol ju pekný kus. Tam, kde je tráva pokosená, sú ešte aj teraz viditeľné stopy. Pravdepodobne ju niesol od cesty cez lúku, a keď mŕtvolu ukryl, tou istou cestou sa vrátil.

— Musel to byť silný chlap, — poznamenal som.

— Keď sa nad tým zamyslíš, prídeš k záveru, že to musel urobiť niekto tunajší. Uvedom si, že cesta, po ktorej ten človek šiel, vede mnoho miľ uprostred polí až do dediny Leycett, a až tu, pri lese sa končí.

— To ešte neznamená, že to musel byť niekto tunajší, — odpovedal som. — Mohol to urobiť ktokoľvek, kto chcel schovať mŕtvu čo najďalej od svojho domu.

— Nieko cudzí by mohol nechať mŕtvu ženu na desiatich iných miestach, skôr ako by prišiel sem, — povedal Jim. — Len domáci človek vie, aký vhodný na takýto účel je Blackthornský les.

— Ak to teda bol niekto tunajší, prečo sa po ukrytí mŕtvoly vrátil opäť na cestu? Prečo si neskrátil cestu chodníkom, po ktorom sme išli my?

— Pravdepodobne mal auto a nechal ho na ceste. Nám poslúžil, máme menej podezrivých.

— Ty už vieš, kto to mohol urobiť?

— Niečo vymyslime, Tony — povedal s úsmevom a zdvihol oboče. — Musím ešte veľa premýšľať. Príd ku mne večer.

O desiatej som vyšiel z domu. Jim na mňa čakal na rohu ulice. Nebol veľmi zhovorčív, o svojich zámeroch mi nepovedal nič. Vyšli sme z dediny cestou, ktorou počína názor Jima šiel predchádzajúcej noci vrah.

— Budeš konečne taký láskavý a povieš mi, kam vlastne ideme a prečo? — pýtal som sa zvedavo.

— Vieš... myslím, že by sme mali nájsť silného muža, takého, ktorý mohol niesť pol milie ženu s hmotnosťou asi tak šesťdesiat-päť kilogramov. A navyše má auto. Takí sú v celej obci len dvaja a obidvaja sú farmani.

— Jim Baskeyfied a Amos Leigh, — vyslovil som mená dvoch podozrivých.

— Tuším to bude Amos Leigh. Včera bol na dražbe v Diddlebury. Niekedy sa tam zdrží... Mám dojem, že tam má príbuzných. A má auto.

— Ten človek si pre peniaze vzal polovičného mrzáka, len preto, aby získal farmu. Ustavične sa mračí, povedal by som, že je všetkého schopný. To však nie je dôkaz.

— Možno, — vzdyhol si Jim. — Keby sa nám podarilo zistiť niečo konkrétniešie...

V diaľke už bolo vidieť osvetlené okná farmy Amosa Leigha.

— Čo chceš robiť? — spýtal som sa.

— Navštívime Amosa Leigha a porozprávame sa s ním, — odvetil Jim.

Dvere nám otvorila paní Leighová, malá žena so smutným, trpitelským výrazom v tvári.

— Chceli by sme hovoriť s Amosom. Je doma? — spýtal sa Jim.

Zaviedla nás za Amosom do veľkej kuchyne farmárskeho domu. Sedel pohodlne v kresle, a keď nás zbadal, zaškľabil sa.

— Dobrý večer, Amos, prepáč, že ťa vyrušujeme tak neskoro večer.

Vstal z kresla. Bol to silný muž atletickej postavy. Najprv si obzrel mňa a potom sa vrátil k môjmu spoločníkovi.

— Máš pre mňa nejaký obchod?

— Vlastne chcem od teba len maličkosť. Včera som mal byť na trhu v Diddlebury. Mal som tam dohodnutú schôdzku so starým Calopom Whitom. Zabudol som na to. Nevidel si ho tam niekde?

— Nevidel, — odvrkol stručne Leigh.

— Amos ho nemohol vidieť, — vyhlásila paní Leighová. — Hned po trhu šiel na farmu k bratovi. A zostal tam dosť dlho. V krém U bieleho leva rozhodne neboli.

— Prepáčte, že sme vás vyrušili, — správedliovoval sa s úsmevom Jim. — Ďakujem vám za informácie, paní Leighová. — Obrátil sa k dverám a len tak, akoby mimochodom, poznámenal: — Je to ale nechutná historka s tou zavraždenou ženou. Počuli ste o tom?

— Pravdaže, — ozvala sa paní Leighová. Oči sa jej rozžiarili. Senzácia jej navidomoci spestrila nudný život. — Počula som, že ste ju našli vy.

— Áno. Bol so mnou mladý Tony. Verte mi, paní Leighová, bol to pre nás otrs.

— To verím. A čo polícia? Má už nejakú stopu?

— Po niečom už idú...

— Vrávite, že sú už na stope? — spýtal sa so záujmom Leigh.

— Vraj áno. Zistili, že zavraždená mala na nohách len jednu topánku. Policia sa domnieva, že ju do lesa Blackthorn priviezol nejaký automobilista. Myšlia si, že vrah pokojne jazdí a nevie, že mu v aute zostala jedna topánka. Na celom okolí kontrolujú všetky vozidlá. Ěste raz ďakujem a želám vám dobrú noc.

Jim opäť mlčal. Vracali sme sa k ceste. Ticho som sa spýtal:

— Povedz mi, čo si vlastne chcel...

— Až o chvíľu, — pošepol.

Jim nenápadne zabočil vľavo do hospodárskej budovy. Otvorenými vrátami sme vošli do veľkej stodoly.

— Tu garážuje, — povedal ticho Jim. — Ak mám pravdu, čoskoro príde k autu a bude hľadať topánku. Ty sa postav sem, bokom, a všetko ostatné nechaj na mňa.

Schoval som sa za mohutným trámom. Neviem, akivo sú všetko súčasti. Napokon sa ozvali za otvorenými vrátami zvuky bližiacich sa krokov. V slabom svetle vchodu mi Amos pripadal ešte mohutnejší ako v skutočnosti. Otvoril kufor auta a naslepo v ňom šmátral. V tom okamihu som počul hlas Jima Meradoca:

— Prišiel si neskoro, Amos, — vyhlásil pokojne. — Tá topánka tam už nie je. Nasiel som ju. Ona ťa vydierala, však Amos? Vyhrážala sa, že všetko povie manželke?

Amos sa zrazu obrátil a bežal k vchodu. Nastavil som mu nohu, padol a Jim naňho vrhol. Dlho sme spolu zápasili, ale nakoniec sa nám podarilo Leigha zneškodniť. Zviazali sme mu ruky a nohy. Jeho autom sme ho odviezli na policiu...

Diagnóza

Doktor Gori v duchu obdivoval sám seba, ako sa dokáže prirodzene a profesionálne správať. Vedel, že všetky obavy jeho pacienta sú neopodstatnené. Jeho bolesti boli obyčajné kŕče, vyvolané neškodnou drogou, ktorú mu Beverly už niekoľko dní pridávala do jedla. Dôkladne ho vysvetril, zmeral mu tlak a položil zvyčajné otázky.

— Možno to nie je nič väzne, — povedal napokon — ale nebudem rizkovat. Musíte užívať bárium.

— Na röntgenovú snímku? — spýtal sa Whitman s vytreštenými očami.

— Áno. Začneme zajtra o desiatej. Hodí sa vám to?

— Ak ste presvedčený, že je to potrebné...

— Áno, je to potrebné, — odvetil doktor Gori rozhodne. „Nepríjemné, ale potrebné,” — povedal si v duchu — „pretože to Beverly chce...“

Popoludní ho Beverly navštívila.

— Je zelený od strachu, — povedala. — Arnold bol odjakživa hypochondier, ale teraz je taký vystrašený, že s ním nie je žiadna reč... Kedy mu to povieš?

— Neviem. Možno zajtra, keď budú hotové snímky.

Na druhý deň presne o desiatej prišiel Whitman. Bol viac mŕtvy než živý. Počas röntgenovania nevydal zo seba ani hlások.

— Kedy budete vedieť výsledok? — vyzachtal napokon.

— Tažko povedať. Chcel by som snímky dôkladne preštudovať. Asi vám to budem môcť povedať ešte dnes popoludní okolo štvrtej.

Whitman, pochopiteľne, prišiel presne na dohodnutý termín. V čakárni nebolo nikoho, lebo doktor Gori si na popoludnie neobjednal žiadnych pacientov a Eme Burtonovej dal voľno. Pozval vystrašeného muža do ordinácie a zatvoril dvere. Nejaký čas mlčal, aby jeho nasledujúce slová vyvolali čo najväčší efekt.

— Tak čo je, doktor? — spýtal sa Whitman rozraseným hlasom, skúmavo hľadiac doktorovi do tváre.

Doktor Gori rozložil pred seba snímky. Neboli veľmi zreteľné, lebo ich urobil zámerne také. Ale aj tak z nich bolo jasné, že s pacientom je všetko v poriadku.

— Je tam nejaký nález, doktor? — znova sa spýtal znepokojený Whitman.

— Pán Whitman, existujú dve skupiny lekárov. Prví skrývajú pred pacientom pravdu, druhí si pokladajú za svoju povinnosť informovať ho o všetkom. Ja patrím do tej druhej skupiny. Prečo by som pred zrejmým dospelým mužom, ako ste vy, niečo tajil?

Whitman zbledol, ale nepovedal nič.

— Je mi veľmi ľúto, ale vy ste väzne chorý.

Whitman pohýbal perami, ale z úst mu vysli iba akési neartikulované zvuky.

— Röntgenové snímky sa nemôžu myliť, — pokračoval lekár. Aj tak som však považoval za potrebné konzultovať váš prípad s mojimi kolegami. Všetci sme sa zhodli na tej istej diagnóze.

— Vari... vari je to také väzne? — jachtal Whitman. — Co mám robiť?

Doktor iba pokrútil hlavou.

— To je práve tá najväčšia tragédia. Je príliš neskoro na akýkoľvek lekársky zásah. Všetko, čo môžeme pre vás urobiť, je, že vám umožníme žiť ako-tak znesiteľne, kým...

— Čože? Chcete povedať, že zomriem?

Doktor súcitne prikývol.

— Nič sa tu nedá robiť. O mesiac, možno i skôr...

— Áno.

— Je mi veľmi ľúto, že vás vyrušujem v takomto nevhodnom nočnom čase, doktor. Mohli by ste okamžite prísť do jeho domu?

— Co sa stalo?

— Radšej príde sem. Všetko vám vysvetlím.

Doktor Gori sa napochytre oblickol. V duchu si stále opakoval, že sa musí správať tak, ako by išlo iba o obyčajnú nočnú návštěvu pacienta.

Whitmanovci bývali nedaleko. Keď tam prišiel, videl pred domom sanitku. Pevne zovrel v ruke svoj lekársky kufrik a vybehol hore schodmi.

Jeden policajt ho uviedol do bytu. Bolo tam veľa ľudí. Nikoho z nich nepoznal. Prištúpil k nemu muž v uniforme.

— Doktor Gori? Ja som náčelník Grant.

— Co sa stalo? — spýtal sa doktor. — Prečo ste ma zavolali?

— Volá vás váš pacient. Povedal, že bude vypovedať iba vo vašej prítomnosti. Nech sa páči, tadiaľto.

Doktor kráčal za náčelníkom Grantom do spálne. Arnold Whitman sedel na posteli. Bol v pyžame a tváril sa neuveriteľne spokojne.

— Tak tu máte vášho doktora, pán Whitman, — povedal náčelník. — Môžete nám už konečne povedať, prečo ste to vykonali?

Pohľad doktora Goriego prešiel z Whitmanovej tváre na nehybné telo prikryté plachtou, ktoré ležalo na koberci. Cítil, ako sa mu roztriasli kolena.

Ako z veľkej diaľky k nemu doliehal Whitmanov pokojný hlas:

— Vedel som, že moja žena ma z celej duše nenávidí. Správala sa ku mne ako k poslednému psovi. Ponižovala ma a trápila. Vedel som, že má milencov, ale nedokázal som sa jej vzoprieť. Ale teraz... teraz som si konečne dodal odvahy...

— Pokračujte, — povedal náčelník.

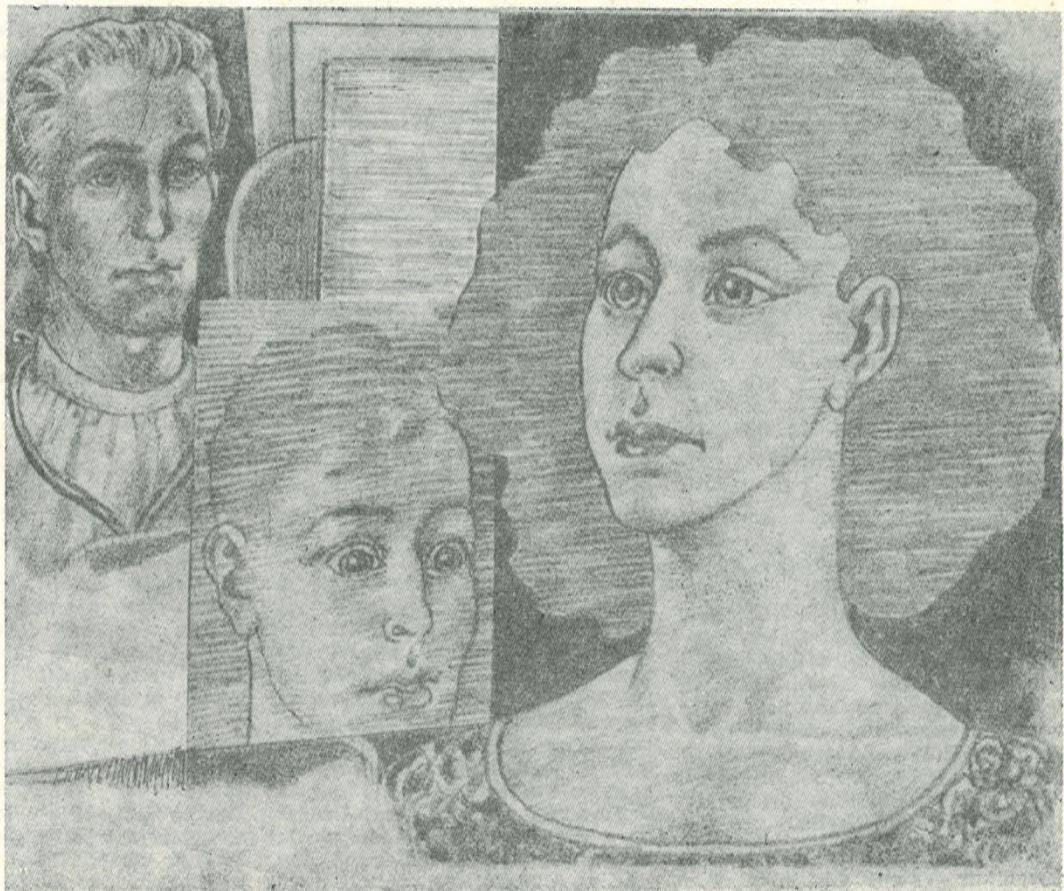
Whitman sa usmial.

— Dodal som si odvahy, aby som ju zabil. Teraz to pre mňa nič neznamená. Nič mi nemôžu urobiť. Doktor vie, prečo. On vám to povie.

Náčelník Grant pozrel na doktora Goriego a povedal:

— Hovorte doktor, počúvame vás...

Koláž: Empe

ZO ZASADANIA OV KSSČaS

V klubovni Miestnej skupiny KSSČaS vo Vyšných Lapšoch sa stretol spišský obvodný výbor Spoločnosti, aby prerokoval aktuálne otázky svojej činnosti. Schôdzu otvoril lapšanský predsedca Jozef Krišák, po čom predsedca OV Anton Pivočarčík predstavil program zasadania a navrh učít minútou ticha pamiatku krajčanov, ktorí nás v poslednom čase navždy opustili.

Učastníci schôdze si vypočuli správu tajomníka UV Eudomíra Molitorisa o činnosti ústredného výboru KSSČaS v prvom polroku t.r. Zdôrazňovalo sa v nej o.i., že v súlade s uznesením 8. zjazdu KSSČaS činnosť Spoločnosti v poslednom období oživila. Po vzbudení našej aktivity boli i viaceré návštevy medzi nami predných vládnych predstaviteľov zo Slovenska. Hodnotiac úspechy a nedostatky správa poukazovala na problém nedostatočných dotácií, ktoré obmedzujú činnosť Spoločnosti. Neprestávali útoky proti našej menšine, čo vyústilo vo viacerých súdnych procesoch proti ich iniciátorom.

Veľa pozornosti venovali členovia OV problematike výučby slovenčiny na základných školách, ktoré podrobnejšie predstavil predsedca OV. Pripomeral, že v poslednom čase sa situácia v tomto smere hodne zlepšila. Ministerstvo národného vzdelávania totiž vydalo nariadenie (z 24.3. 1992), ktoré značne zvýhodňuje vyučovanie slovenského jazyka, avšak mnohé školy ho nerešpektujú. Naďalej sú časťe prípadu nájdenia žiakov k výučbe rušti-

ny, ktorá je nepovinná, buď iných jazykov — všetko preto, aby mohli čo najviac obmedziť slovenčinu a tým urýchliť assimiláciu krajanskej mládeže. Preto je dôležité, aby výbory mestských skupín vyvinuli vo svojich obciach úsilie pre zvýšenie počtu žiakov navštěvujúcich hodiny materinského jazyka. Nech oboznámuji rodičov (keď to neurobili školu) s nariadením ministerstva a s potrebou rozšírenia slovenskej výučby. Teraz — v súlade so spomínaným nariadením — sú možnosti slovenského vyučovania v každej obci na Spiši či Orave a treba ich využiť!

Tento rok a vlastne od decembra min. r. sa vo Vyšných Lapšoch, v Kacvíne a Nedeči a od marca i v Jurgove začali obnovovať sv. omše v slovenskom jazyku. Trvalo až 47 rokov, kým Metropolitaná kúria v Krakove spinila túto požiadavku krajanských veriacich. Dlhý čas nebrala na vedomie, že na Spiši a Orave žijú Slováci, ktorí, najmä od momentu zavedenia bohoslužieb v národných jazykoch, majú také isté právo na bohoslužbu v slovenskom jazyku, ako Poliaci v poľštine. Žiaľ, táto otázka nie je ešte splnená k úplnej spokojnosti krajčanov, lebo je ešte veľa dedín, ktoré slovenských bohoslužieb nemajú. Okrem toho aj tam, kde už sú, nadalej kázné a v prípade Novej Belej a Krempach aj evanjeliá sú čítane v poľštine. A predsa krajnom prislúcha v slovenčine aj vyučovanie náboženstva. Očakáva sa teda, že krajaní veriaci z ostatných spišských obcí pôjdu taktiež s požiadavkou slovenských bohoslužieb na biskupský úrad do Krakova a že nebudú čakať pol stočia, až ich požiadavka bude splnená.

Počas diskusie členovia OV poukázali na celý rad problémov ktorým v nastávajúcom období treba venovať mimoriadnu pozornosť. Medzi ďalším zdôrazňovali, že stav Spoločnosti v aktuálnej ekonomickej situácii vyžaduje rozehodné zvýšenie krajanské aktivity na každom úseku našej činnosti. Nikto nič za nás neurobi, preto sami musíme dbať o vlastné záujmy. V súvislosti s tým krajania navrhovali častejšie organizovať schôdze OV, ale aj mestských výborov, aby mohli pohotovo a účinne reagovať na všetky vyskytujúce sa problémy. Dôležité je rozširovanie členskej základnej Spoločnosti, zaktivizovať kontakty mestských výborov s rodičmi, aby sa čo najviac krajaní deti mohlo učiť slovenčinu, širšie zapájanie mládeže do krajanskéj práce, najmä študentov, ktorí by mali byť aktívnymi členmi KSSČaS. Veľa diskutujúcich poukazovalo na potrebu — v súlade s požiadavkami krajanských veriacich — čo najskoršieho zavedenia slovenských omší v ostatných spišských obciach, ako aj zakladania odbodieck Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha v každej miestnej skupine. Krajania sa jednoznačne zhodli v tom, že treba za každú cenu udržať klubovne MS, aspoň tie aktívnejšie, ako dôležité stánky našej organizačnej a kultúrnej činnosti. Podotýkali tiež potrebu zlepšenia kvality tlače Života.

V priebehu zasadania sa jeho účastníci oboznámili i s plánom výstavby tlačiarenskej haly a prerokovali rad bežných organizačných otázok a podujatí na najbližšie obdobie.

A.P.

RETRANSLAČNÁ VEŽA NA SPIŠI

Obyvateľia Spiša, ale aj Oravy, sa oddávna súčasťovali na zlý prijem televíznych programov, nielen poľských, ale aj slovenských. Do niektorých obcí, najmä na Spiši, II. program poľskej TV všobec nedochádzal a aj kvalita I. programu bola veľmi zlá. Preto nová samospráva nižolapšanskej gminy sa rozhodla vyriešiť tento problém a postaviť na svojom území retranslačnú vežu. Samozrejme, nebolo to jednoduché, tým viac, keď sa treba boriť s nedostatkom finančných prostriedkov. Pritom šlo o to, aby nové zariadenie zlepšilo prijem na území celej gminy. Do úvahy, pri jeho lokalizácii — padala najmä Križová Hora v Kacvíne a Grandeus vo Vyšných Lapšoch. Keďže z Križovej Hory bol slabší signál, vyhral Grandeus (780 m n.h.m.).

Keď sme v poslednú augustovú nedeľu navštívili Vyšné Lapše, videli sme, že veža na Grandeuse už stoji. Bola v značnej miere postavená svojpomocne. Má výdatne zlepšiť predovšetkým prijem II. programu, žiaľ, nie na celom Spiši — hlavne v Nižných a Vyšných Lapšoch, Tribši a Durštine, hoci — ako sme sa dozvedeli — prispeje i k zlepšeniu prijmu v Lapšanke, Krempachoch a v Novej Belej. Nazdávam sa, že je potrebné i zlepšenie prijmu slovenských programov, čoho sa naši krajania už oddávna dožadujú.

J.P.

POTREBNÁ SVORNOSŤ

POKRAČOVANIE ZO STR. 9

Novej Belej, ktorého členmi boli: Władysław Papiež (riaditeľ školy) — predsedca výboru, František Bednárik — richtár, Ján Frankovič — tajomník GRN, František Bednárik — člen predsedníctva, Anna Mogielska — radca GRN, František Chalupka — predsedca Dozornej rady GS. Výbor začal pracovať. Vybavovanie stavebného projektu však trvalo až do r. 1963. Vtedy sme dostali z okresného úradu v N. Targu uistenie, že výstavba začne v r. 1964. Z okresu prišla komisia, ktorá vyhľadala a schválila stavebný pozemok, nachádzajúci sa však na poliach súkromných roľníkov. Obecný nár. výbor mal vybaviť, že títo roľníci za stavebný pozemok dostanu výmenou pôdu z bývalého požidovského majetku patriaceho do Státného pôdného fondu. Keď sme ich pozvali, mnohí nechceli o tom ani počuť. Treba bolo veľa námahy, kym sme väčšinu prevedeli. Pri rozhovoroch bol aj predsedca ONV (GRN) Silvester Moš, ktorý významne prispel k ich zdarnému priebehu.

Kto boli majitelia stavebného pozemku? Valent Chalupka, Jo-

zef Kalata, Valent Kurnát, Ján Cervas, Valent Petrášek, Benedikt Gavenda, Ján Lopušniak, Alojz Blažoň, Jozef Lojek, Szymon Mogielski a Andrej Lukáš. Niektorí už zomreli, ale žijú ich nástupcovia. Nech si teda naši novobelští odporecovia všimnú, koľko bolo Slovákov a Poliakov v tomto zozname, ako aj v uvedenom skr. vo Výbere pre výstavbu školy. Asi ľahko uhádnu, veď sa všetci dobre poznáme. Chcem ešte dodať, že uvedení majitelia si na základe rozhodnutia okresnej komisie mohli vybrať pozemky z požidovského majetku na Lubovočnom mieste. Mohli, ale si, žiaľ, nevybrali. Totiž požidovské polia boli dané do prenájmu a ich užívateľia, väčšinou neslováci, si na okresných úradoch vybavili, že im tieto polia nikonejmesel vziať. Vôbec ich nezaujímalo, či budeme mať novú školu alebo nie. Nemajú sa teda čím chváliť, veď pre Novú Belu podnes nič dobré neurobili. Vedeli kritizovať a posmievat sa. Narobili nám teda len veľa fažkostí a ludia podnes hovoria, že výmena pôdy nebola spravodlivá. Napriek tomu sme stavebný pozemok predsa len vybavili a tak Výbor pre výstavbu sa vybral do Zakopaného po stavebné povolenie a iné potrebné doklady. Stavba sa však mala začať až v r. 1965, lebo nebolo stroja na vykopanie základov. Vtedy sme sa obrátili na našich oby-

vateľov, aby každý odpracoval po 4 dni. Vykopali sme základy, ludia navozili piesku, kameniva a iných materiálov a do konca roka sme urobili polovicu stavebnych prác. Málo bolo takých, čo sa na stavbe nezúčastnili — väčšinou neslováci. Na jar 1965 práce rýchlo pokračovali a tak 22. júla bola škola slávnostne odovzdaná do užívania. Na slávnost otvorenia, za účasti predstaviteľov okresu a delegácie z Maďarska, naša dychovka zahrála dve hymny: poľskú a česko-slovenskú.

Ešte pár slov na margo spomínaného požidovského majetku. U nás boli pred vojnou dve židovské rodiny: jednu tvoril Moric Morgenhauser s manželkou a synom Arpádom. Vlastnili asi 10 ha, mali službu a služku a ako sami tvrdili, boli slovenského pôvodu. Druhá rodina bola chudobnejšia, mala asi 2 ha a 3 podiely v urbáre a bývala v dome č. 150, dnes veľmi zničenom a prázdnom. Patrili k nej Adolf Grassovith s manželkou, synom Žigmonom a dcérami Jolanou a Margitou. Dnes žije len Margita a býva v Budapešti. Aj táto rodina si pripisovala slovenský pôvod.

Zhrňujúc všetko môžem povedať, že asi 70% členov výboru pre výstavbu školy, ako aj roľníkov čo dali svoje pole na stavebný pozemok a na výstavbe sa najviac podieľali — to boli Slováci. Preto nech nám nikto ne-

rozkazuje, že si máme postaviť školu, lebo my ju máme. My, ktorí máme na ňu najväčšie právo, nikoho zo školy nevyháňame, ale nech nikto nejdzie na nás s takými sprostosťami, že znižujeme úroveň vyučovania budú si máme stavať školu. Je to zbytočné. Žijeme predsa v jednej obci, dennodenne sa stretnávame, máme tie isté ekonomicke problémy, musíme sa preto dohodnúť i v školských či cirkevných otázkach. Nech každá národnosť má to, čo jej patrí. A keď sa už rozdeľovať, tak nech je to spravidlivé, bez zlomyseľnosti a pomsty.

Pozrime sa, ako žijú Poliaci na Tešínsku. Majú poľské školy, kostoly, noviny, divadlo, ba aj rozhlasové programy v poľštine. Podobne je v Amerike. Tam nikomu neprekáža poľský jazyk na verejných miestach, v reštauráciach či kostoloch, vláda nemá obavy, že sa Amerika popoľší. Ani u nás sa netreba obávať, že sa Poľsko poslovení. Poľsko vždy zostane Poľskom, ale tiež vždy bude mať národnostné menšiny, ktoré musí rešpektovať. V každej krajine vo svete žijú menšiny a sú rešpektované. Dnes, keď Poľsko, Česko-Slovensko a Maďarsko sa snažia o zlepšenie a upevnenie spolupráce, nikto by nemal tomu prekázať podnechaním národnostných rozporov. Pôsobenie na škodu vzájomnému spolunažívaniu nie je v záujme

ORAVSKÉ SPOMIENKY (4)

Ako som už spomemel v predošej časti týchto spomienok, na Orave je veľa miest so stopami poslednej vojny, hrobmi padlých, ktorí podnes pripomínajú hrózy tohto tragickeho obdobia v dejinách Oravy a vôbec celého sveta. Front stál u nás dlho, celých deväť týždňov. Vyše dva mesiace útrap, streľania a umierania — vojakov, ale i civilov, hľadovania, mrznutia a strachu. Napokon sa predsa vojná vlna cez Oravu preválila a 1. apríla 1945 sa front pohol ďalej. Končene sme si mohli vydýchnuť zbaviť sa strachu a obáv o život.

Hoci už paľbu a dunenie diel nebolo počuť, hoci bojujúce armády Oravu opustili, ľudom sa ešte dlho nechcelo veriť, že sa vojna, aspoň pre nich, už skončila. Nebezpečenstvo však nepominulo. Pravdu mal akýsi ruský vojak, ktorý sa u nás zastavil, keď povedal, že hoci sa vojna úplne skončí a nastane mier, ľudia budú ešte dlho hynúť. A tak aj bolo. Na našich poliach po odchode vojsk zostało plno každej zbrane, výbušník, min, strelička a pod., ktoré ohrozovali život. Ja sám som mal veľké štastie, že som sa vyhol neštastiu. Na jar som sa vybral za dedinu a na poliach som našiel dve debničky, plné akýchsi kovových predmetov. Začal som ich z debničiek vyberať neuvedomujúc si, že sú to zapaľovače, ktoré mohli v každej chvíli vybuchnúť. Na štastie prechádzal okolo istý starší krajan, Karol Jašura, človek skúsený a po vojeníne, ktorý okamžite zakročil a zapaľovače mi zobrajal. Dôrazne ma aj vystríhal, že ak chcem žiť, aby som

sa nikdy viac ani nedotkol nájdenných zbraní.

Iní nemali toľko štastia. Raz istý otec so synom, už dospeľym, našli na poli nevybuchnutú delostreleckú guľu, šrapnel, či niečo podobné. Vykrútili z neho zapaľovač, ktorý potom náhle explodoval a jednému z nich vybil oko a bolestivo zranil ruku. Volal sa Ignác Jašura. Ďalší z našich občanov, Andrej Rejniak, hneď za obcou nešťastne našlapol na mínu a na mieste zahynul. Podobných prípadov bolo na Orave veľa. V nejednom dome nastal smútok.

Po kapitulácii Nemecka sa ľudia sice tešili, že sa vojna skončila a nastal mier, no mnogým túto radosť zastierali obavy o budúlosť. Život bol veľmi ťažký a do nejedného domu na Orave zavítal hlad. Totiž počas fronty vojaci viacerým gazdom zobraľi potraviny a aj skôr, o čom som písal v predošej časti týchto spomienok, došlo k viacerým rabačkám, v ktorých kadejaki zlodeji a banditi, predstavujúci sa ako partizáni, brali ľudom predovšetkým potravné články. Najhoršie mali tí, ktorí počas frontových bojov vyhoreli. Oheň im strávil nielen domy a hospodárske budovy, ale všetko, čo v nich bolo, teda rôzne zariadenia, krmivá, obilia a potraviny.

Ľudia si navzájom pomáhali, kolko mohli, ale aj tak často neloko čo jest. Mnohí Oravci chodili za potravinami na Slovensko. Kto mal peniaze či iné cennosti, mohol si kúpiť, ale aj tí, čo nemali sa obyčajne nevracali s prázdnymi rukami. Vždy sa našli dobrí ľudia, ktorí im zádajmo dávali, čo mohli — obilia, fazuľu, jačmeň, kukuričnú kašu budť iné potraviny. U nás ľudia mali také neveľké ručné

mlynčeky, na ktorých potom mliekli obdržaný jačmeň. Vedľa s tou troškou obilia, čo dostali, nemohli ísť do mlyna. Múka z týchto ručných mlynčekov nebola sice taká biela a jemná ako z normálneho mlyna, ale chlieb z nej zdal sa nám veľmi chutný.

Dnes obrovská väčšina oravských gazdiničiek kupuje chlieb v obchode, ale vtedy ľudia nemali peniaze (nebolo čo predať, ani kde si zarobiť) a tak sa vypekalo chlebik doma, pravdaže, ak bolo z čoho. Bližila sa jar a s ňou tradične poľnohospodárske práce na gazdovstvách, s ktorými sa spájali ďalšie problémy. Chýbalo osivo, ľudia si odtrhali od úst, aby mali čo zasiať buď zasadit. V tento prvý rok po vojne veľa polí zostało ležať úhomrom. Situácia sa zlepšila až na jeseň, po zbere plodín, keď prestal hrozit hlad. Samozrejme, muselo uplynúť niekoľko rokov, kým gazdovstvá nadobudli akútak rovnováhu. Potraviny — to bol len jeden z problémov. Nakopilo sa ich neúrekom, ale o tom v nasledujúcich príspievkoch. Chcem len dodať, že v tom čase došlo k obrovskej migrácii obyvateľstva. Napr. niekoľko tisíc Oravcov sa vysťahovalo na Slovensko. Bolo to spôsobené nielen ťažkou existenčnou situáciou, ale aj inými príčinami, medzi iným prenasledovaním Slovákov.

VENDELÍN STERCULA POKRAČOVANIE NASLEDUJE

POĎAKOVANIE

Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku

31-150 Krakov

Mili naši Slováci žijúci v Poľsku, veľmi pekne sa Vám chcem podať za milé prekvapenie,

keď ste mi sfúbené L'Osservatore Romano v polštine poslali.

Vtedy, keď som u Vás po Veľkej noci slúžil cez tri nedele sv. omše v Vyšných Lapsoch, Kacvíne a Nedeci — na čo si veľmi milo spomínam a srdcne pozdravujem svojich priateľov — ani som veľmi neveril, že budete mi môcť tie časopisy poslať, lebo viem, že každý má dosť svojej roboty a na milé prekvapenia už niesem veľmi veľa času. Preto sa teším, že ste takí pozorní a že nezabúdate robíť radosť iným.

V našom knazskom seminári, kde vychovávame pre potreby banskobystrickej diecézy nových knazov (máme v 3 ročníkoch spolu 53 bohoslovov) a stavame nový seminár v Badíne pri B.B.), sa nám tieto aktuálne materiály, ktoré sú pohotovo uverejňované v L'Osservatore Romano v pristupnej reči i cenovo vzhľadom na financie — veľmi zídu pri formácii bohoslovov.

Boli by sme radi, keby ste nám to aj ďalej mohli nejak posielali...

My Slováci veľmi sa tešíme na vyhlásenie zvrchovanosti a návzájom sa modlime za naše Slovensko i za všetkých Slovákov, aby nás Panna Mária chraniла.

JÁN BEDNÁR
vicerektor knazského seminára
Slovenská Lupča — Hrad

OZNÁMENIE

Ústredný výbor Spoločnosti a Miestna skupina KSSCaS v Krakove srdečne pozýva na tradičné stretnutie absolventov slovenských ročníkov jablonského lycée. Stretnutie sa uskutoční 22. novembra t.r. (nedele) o 10. hod. v sídle ÚV v Krakove, ul. Sw. Filipa 7.

žiadneho štátu — to by si mal každý uvedomiť.

Ktosi by sa mohol opýtať, od kiaľ viem toľko podrobnosť o výstavbe školy. Viem to nielen ako priamy účastník a spoluorganizátor výstavby, ale aj preto, že som v obecnom národnom výbere písal kroniku obce. Bola začatená v r. 1964 a zahrňovala v obmedzenej miere údaje do roku 1939 a celkom podrobne v rokoch 1945—1972, teda dovtedy, keď existovali obecné národné výbory. Záznamy v kronike, týkajúce sa najmä hospodárskych otázok, výstavby rôznych objektov a iných dôležitých udalostí v obci, vzťahovali sa i na Krempachy a Durčin, ktoré patrili k nášmu obecnému národnému výboru.

* * *

Teraz niekoľko úvah k ďalšej, hádam dôležitejšej otázke, týkajúcej sa celej obce. Ide o smetiško, ktoré nám strpí život už niekoľko rokov. Prečítal som o tom v novinách niekoľko správ, ktoré znejú pre nás veľmi hrozivo. Napr. Dziennik Polski č. 87 (11.—12.4.1992) v článku „Górale wyszli z opłotów“ o.i. písal: „Na Podhalu juž rozpoczeto niezbudne inwestycje — dość wspomnieć nowotarską oczyszczalnię, ktorá przejmie ścieki miasta, ale i ścieki w górnym biegu Białego Dunajca, čiže wysypisko śmieci pomyślane tak,

by služilo caemu rejonowi“. Ide o veľké smetiško pre celé Podhalie. Noviny sice nespomínajú jeho lokalitu, ale viem, že sa uvažuje práve o Novej Belei. Hovorí o tom ďalší článok s titulom „Oby im się udało. Górale biorą się za śmieci“, uverejnený v Gazetie Krakowskiej č. 168 z 21.7.1992, v ktorom sa o.i. píše: „Jednym z najważniejszych problemów staje się usuwanie śmieci z terenów miast i wsi. Np. wszystkie funkcjonujące legalnie na Podhalu wysypiska śmieci są przepelione i dawnu juž powinny zostać zamkniete. Prawie každa kępa drzew na Podhalu zasypana jest odpadkami... Problem wspólnego dla całego Podhala zakladu utylizacji był niedawno pierwzym merytorycznym tematem obrad Podhalańskiego Związku Gmin. Oznajmiał go również zarząd miasta Nowy Targ... Zarząd skłania się w kierunku wspólnego z gminami Podhala rozwiązania problemu śmieci. Do Nowego Targu napływały liczne oferty od przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych, które chcą zainwestować w usuwanie odpadków. Proponowane procesy technologiczne wymagają, by obróbce poddawane były większe ilości śmieci niż te, jakie powstają w samym Nowym Targu czy Zakopanem... Istnieje problem wyboru technologii. Przeważają oferty wybudowania na dogodnych warunkach spa-

larni śmieci. Jest to jednak technologia juž w pewien sposób w cywilizovanym świecie przestarzała a dla środowiska niezbyt bezpieczna... Wkrótce Zarząd Nowego Targu podejmie decyzję, čo zaklad utylizacji zostanie wybudowany wspólnie z Podhalańskim Związkiem Gmin, w tym z Zakopanem. Niewykluczone, že wspólna dla całego Podhara investycja zlokalizowana zostanie w rejonie Nowej Bialej lub na obrzeżu Nowego Targu w Czerwonem!“

To, že na Podhalu sa začína uvažovať o vyriešení problému smeti, je chvályhodná vec. Celý svet otázke čistoty životného prostredia a vôbec ekológie prikladá dnes mimoriadny význam. Nepozdáva sa mi však, že Nový Targ, Zakopane a celé Podhalie chce mať čisté ovzdušie, rieky a polia na úkor Spiša a konkrétnie Novej Belei. Veľ Spiš je zatiaľ najmenej znečistenou oblasťou, preto tým viac ho treba chrániť. Dokážem pochopiť, že vybudovanie jedného väčšieho podniku na spaľovanie smeti je z ekonomickej hľadiska lacnejšie, ako stavba viacerých menších. To však neznamená, že sa to musí uskutočňovať u nás. Existujú sice modernejšie a „bezpečnejšie“ technológie spracúvania smeti a odpadkov ako je spaľovanie, lenže sú značne drahšie. Preto pochybujem, či si ich Nový Targ, Zakopane a iné

podhalianske gminy budú môcť dovoliť. Asi sa skončí na spaľovaní, ale vtedy nech si to robia u seba. Ostatne Zakopane je rekreáčnym strediskom s celopôsobkým významom, preto na jeho ochranu pred znečistením a zavedenie najmodernejšej technológie spracúvania smeti maloby dostať prostriedky zo štátneho rozpočtu.

Zatiaľ však, keď nám hrozia vziať spaľovania smeti v Novej Belei (1 km od obce), musíme sa pred tým všetci brániť. To je v súčasnosti pre všetkých Beleňanov najdôležitejšia otázka. Na tom by sa mala sústrediť i druhá strana, odporcovia Slovákov, a nevymýšľať si kadejake prekážky, nepodnecovať spory — školské či cirkevné. To je veľa dôležia vec a na dôvažok zbytočná, lebo nič nezmení. Zato vo veci smetiška musíme konať svorne, byť jednotní — Slováci a Poliaci, lebo keď nebude — prehráme. Obec sa začne dusiť v dymre spálenin a našim deom bude viač škodiť skazené ovzdušie, ako spoločné vyučovanie. Treba sa nad tým naozaj seriózne zamyslieť, kym nie je neskoré. Myslím si tiež, že by nás v tom mali podporiť aj obyvatelia iných spišských obcí. Veľ Spiš je len jeden a všetci by sme mali dbať o čisté rieky a zdravý vzduch nad ním. Je to v našom spoločnom záujme.

J.F.

Nezabúdajme na napájanie!

Voda je dôležitým prvkom pri kŕmení zvierat, preto by sa mala dávať iba voda vhodná na pítie a v dostatočnom množstve. Totíž zvieratá veľmi citlivu reagujú na nedostatok vody a keď ich trápi smäď chudnú znížuje sa ich efektivita a prestávajú rásť. Zvieratá hynú už pri strate 20% vody z organizmu. Preto zvieratá sa musia napájať často a uľahčovať im prístup k vode.

Dobrá voda je priezračná a bezfarebná, bez vône, má príjemnú chuť a neusadzuje sa. Kvalita vody na napájanie zohráva veľkú úlohu v predchádzaní chorobám. Na gazonovstvo alebo na pastvinách mali by sme používať vodu na napájanie len z čistých bystrín a potokov. Stojaté vody — jazier či kaluži sa nehodia na napájanie zvierat, keďže obyčajne sú znečistené rôznymi odpadmi a často môžu byť nakazené choroboplodnými bacilmi alebo zárodkami, vajíčkami, larva-

mí chrobákov, čo môže zapríčiniť najrôznejšie nákažlivé alebo parazitné choroby (červy, hlísty). Preto tiež pri napájajidlach, studniach alebo iných vodných nádržiach by nemali vznikať kaluže. Pre napájanie zvierat sa najlepšie hodí odstatá voda s približnou teplotou ok. 9–10°C. Teľatá a prasatá treba napájať ohriatou vodom 12 až 15°C. Teplejšia voda majúca vyše 18°C neobčerstvuje a zvieratá takúto vodu obvykle nerady pijú. Napájanie zahriatých a spotených zvierat príliš studenou vodou môže byť príčinou prechladnutia a u koní vyvoláť chorobu kopýt, ako aj zápal plúc, priedušiek alebo hrtana. Kone by sa nemali napájať po nakŕnení zrnom a tiež nie skôr ako hodinu pred dávaním jaderných krmív (zrno, šrot, otruby a iné). V opačnom pripade kôň môže dostať koliku vyvolanú poruchami v trávení. Zohriateho koňa po práci vodime 30 až 40 minút, aby ochladol, potom mu dá-

me trochu sena a až po uplynutí 1–1,5 hodiny ho možno napojiť. Kôň má dostať denne 25 až 35 litrov vody.

Prežúvavce, prijímajú spravidla oveča viac vody ako kôň. Je dokázané, že krava v období dojivosti pije priemerne štvornásobne ľosko tekutín ako vyrába mlieka denne. Za najmenšie množstvo sa považuje ok. 40 litrov tekutín denne. Ošípané nevyžadujú veľa vody. Na každých 100 kg hmotnosti pripadá ok. 5 lit. tekutín denne. Staršie ošípané, najmä malo pohyblivé bravky prijímajú menej tekutín.

Mäsožravé zvieratá a hydina musia mať stále prístup k vode. Mimoriadnu pozornosť treba venovať preventívemu zabezpečeniu vody pre domácu hydinu, aby ju nenakazili volne žijúce vtáky.

Spomedzi prežúvavcov, ovce si vyžadujú veľmi malé množstvo tekutín, keďže štavnatá tráva dodáva ich organizmu dostatočné množstvo vody. Ovciam sa pripisuje mimoriadna schopnosť skladovania dažďovej vody na povrchu pokožky a hrubá vrstva vlny ich chráni pred vyparením.

Správna ventilácia — podmienkou zdravia

Pod slovom ventilácia rozumieme stálu výmenu znečisteného vzduchu na čistý. Správna fungujúca ventilácia je základnou podmienkou udržania dobrej mikroklimy, čiže vhodnej teploty, vlhkosti a normatívneho obsahu vo vzduchu takých plynov, ako čpavok, kysličník uhličitý, sírovodík a etán, ktorý produkujú a vylúčujú zvieratá bud' vzniká pri rozklade ich výkalov. Vzduch v maštali, najmä ak v nej chýba kanalizácia a ak každodenne neodstraňujeme hnoj, obsahuje veľa škodlivín, hlavne čpavku, čo možno ľahko zistíť po ostrom, štipľavom zápachu. V maštali vo vzduchu sa nachádzajú aj drobné čiastočky krmív a stielky a spolu s nimi rôzne patogény (napr. vyvolávajúce nemoc Mareka u hydiny). Prach vo vzduchu môže tiež byť príčinou alergických chorôb dýcha-

cieho traktu. Na nedostatok ventilácie sú mimoriadne citlivé mladé zvieratá a dobytok.

Vzduch, ktorý zvieratá vydychujú, obsahuje veľa vodnej pary (napr. krava vydýcha vodnej pary 6–9 kg za 24 hodín). Dobrá ventilácia chráni steny a povalu budovy pred vlhkom. Vďaka ventilácii odev pre pracovníkov ako aj vydojené mlieko nie sú nasýtené vlhkom, ale ani vôňou maštale. Niektorí rolníci držia v noci zvieratá v uzavretých miestnostiach a iba ráno, po ich vypustení na pašu alebo výbeh, miestnosti vetrajú. V tomto pripade nemožno hovoríť o ventilácii, keďže výmena vzduchu sa nerobí pravidelne a okrem toho vzduch sa v noci značne znečistuje, k čomu pri správnej ventilácii by nemalo dochádzať.

Účinnosť ventilácie maštali závisí od dvoch činiteľov: vhodného zariadenia zaistujúceho

výmenu vzduchu, teda dostatočného počtu otvorov vypúšťajúcich a vpúšťajúcich čerstvý a spotrebovaný vzduch, ako aj od patrnej kapacity miestnosti, aby výmena vzduchu mohla prebiehať bez prudkých pohybov (prúdov) spôsobujúcich prieavan. Najvhodnejšia je pätnásobná výmena celého objemu vzduchu za hodinu.

Ventilácia masíali môže byť dvojáka: mechanická a prirodzená. Prirodzená ventilácia sa opiera o plynové zásady, ktoré regulujú miestanie a pohyb vzduchu v miestnostiach. Teda dobrá ventilácia závisí od možnosti prietoku čerstvého vzduchu a odtoku znečisteneho. V praxi je známe, že rovnaké možnosti prietoku a odtoku vzduchu sú činniteľom zaistujúcim dobrú ventiláciu. Teda miestnosť pre zvieratá by mala mať rovnaké množstvo vpúšťajúcich a vypúšťajúcich otvorov.

ZELENÁ KRONIKA

VLHKOSŤ SKLADOVANÉHO ZRNA by nemala presahovať 14 perc. Pri väčszej vlhkosti sa rozvíja plieseň vytvárajúca rôzne jedovaté látky. Suché zrno je sypké, kym vlhké „schladí“ dlaň. Keď suché zrno rozhrylie – mrví sa a keď ho prerezeme nožom — „polovičky“ odsakujú od seba. Naproti tomu vlhké zrno po rozhrystnutí a rozrezaní — gniavi sa. Ukarovateľom vyšej vlhkosti ako 14 perc. je, podobne, ako v prípade sena, zohrevanie sa zrna. Preto počas skladovania musíme kontrolovať, či zrno nie je vlhké. Keď je, treba ho z času na čas prehadzovať. Ziaduce je tiež rozsypávanie zrna tenkými vrstvami na suchom mieste na povale a v stodole, na drenovaných dlážkach alebo impregnovaných plachtách, keďže styk so zemou podporuje vlhnutie zrna.

PARADAJKY RASTÚ BEZ... PÔDY. V Zeleninárskom ústave v Przyborowie v Tarnowskom vojvodstve paradajky a uhorky rastú bez pôdy. Vypracovali tam metódu ich pestovania v kontajneroch, na poklade z minerál-

nej vlny. Hnojí sa denne výživnými zložkami pomocou automatického dávkovača, metódou kvapkového zadažovacieho zariadenia. Táto metóda pestovania prináša veľmi dobré výsledky: zvýšenie úrody o 30 perc., zlepšenie kvality ovocia a rýchlejšie dozrievanie. Čistý podklad a minerálnej vlny predchádza nákaze rastlín. V ústave sa pestujú paradajky a uhorky v skleníkoch na ploche 6 ha. Je to najväčší skleníkový komplex v Tarnowskom vojvodstve.

AK PRASATÁ NEMAJÚ CHUT... Od prvých chvíľ života je potrebná voda pre správny priebeh všetkých procesov látrovej výmeny v organizme. Jej podiel v tkanive organizmu prasiat dosahuje až 70–80 perc. O jej význame svedčí fakt, že desaťpercentná strata vody v organizme spôsobuje smrť zvieratá. Dokonca strata celého tuku alebo 50 perc. bielkovín nemá také následky. Množstvo vody pochlcované spolu s mliekom prasnice je nevystačujúce najmä preto, že vďaka mnôhym výživným zložkám mlieko má vysokú kalorickú hodnotu, čo zvyšuje smäď prasiat, ako aj ich požiadavky na tzv. neutrálne tekutiny. Význam vody je mimoriadne

veľký práve u ošípaných, keďže nemajú v pokožke potné ľazy. Je dokázaná zreteľná závislosť medzi hmotnosťou i prirastkou prasiat a množstvom vypitej vody. Vyplýva to o.i. z faktu, že smädné zvieratá nemajú chuť k jedlu.

Práve preto už od prvých dní života treba dávať prasatám čistú a neveľmi studenú vodu. Ak nemáme napájadlá, vodu možno podávať v korytkách a často ju vymieňať. Úlohu korytkov môžu úspešne plniť kachle zo starej pece. Sú ploché, ľahké a ľahko ich možno umývať. Odhaduje sa, že v období prvých 9 výždňov života prasiat — 50 perc. požiadaviek na vodu kryje príbe pítnej vody. Prasatá zbavené prístupu k vode budú sa snažiť uhasiť smäď v koryte prasnice alebo v odtoku hnojovky. Spôsobuje to infekcie a ľahké ochorenia zažiacieho traktu.

ODOLNÉ PROTI ZÁPALOM VEMENA. Holandskí vedci vďaka genetickým experimentom vypästovali jalovicu, ktorá by mala byť odolná proti zápalom vemena. Vedcom sa podarilo zvážiť produkciu laktoterrinu v mliečnej župe zvieratá. Laktoterrin je bielkovinou pôsobiacej bakterio-

cíne na mikroorganizmy, ktoré vyvolávajú zápal vemena. V najbližšom čase sa plánuje vypestovanie 20 podobných jalovičiek.

HUDBA PRE RASTLINY. Už dávno je známe, že rastliny reagujú na zvuky. Ale iba v poslednom čase sa podarilo zistíť, na akých zásadách sa to odohráva. Rastliny sú akoby pumpy, ktoré čerpajú vodu z pôdy a pumpujú ju do listov, z ktorých sa potom vypari. Zvukové vlny s určitým spektrom môžu urýchľovať pumpovanie vody do listov a jej parenie. Tak pôsobia prirodzené zvuky v prírode, napr. šum listia pri vetre. Iné zvuky môžu vyvolávať rôzne poruchy v obchu štavy a rozvoji rastlín. Vedci skúmajú či tieto javy zistili, že okrem spektra zvukovej vlny veľký význam má frekvencia zvuku. Na rastliny s veľkými listami (napr. rebarboru silnejší vplyv majú zvuky s nízkou frekvenciou, zatiaľ čo rastliny s malými listami (napr. fazuľa) lepšie reagujú na vysoké zvuky. Výsledky týchto výskumov možno využiť v poľnohospodárstve. Napr. vedci hrali na magnetofónové pásy zvuky urýchľujúce rast rastlín. Pripravili tiež nahrávky, pomocou ktorých možno selektívne ničiť burinu.

WĘTERYNARZ

CHOROBY SERCA U KONI

Serce jest narządem działającym jak pompa ssąco-tłocząca. Dzięki nieustannej rytmicznej pracy serca krew stale krąży po całym organizmie odżywiając wszystkie tkanki i narządy. W czasie pracy wysiłek serca bardzo się zwiększa. Jeżeli serce jest chore, koń staje się niezdolny do pracy. Hodowcy sami nie potrafią rozróżnić poszczególnych chorób serca, powinni jednak wiedzieć jakie są ich objawy. Bardzo ważne jest wcześnie rozpoznanie i leczenie tych chorób, gdyż w przeciwnym razie stan zdrowia szybko pogarsza się i zwierzę albo pada, albo staje się niezdolne do pracy. Jednym z pierwszych objawów osłabienia mięśnia sercowego jest szybkie męcenie się konia. O silnym schorzeniu serca świadczy ogólne osłabienie, chwiejny chód, drżenie mięśni i bardzo wyraźna duszność (konь szybko oddycha). W następstwie niedostatecznej pracy serca tworzą się miękkie, ciastowate i zimne obrzęki najczęściej na podpiersiu, podbrzuszu i nogach. Przyczyną chorób serca jest ciężka i długotrwała praca, szczególnie koni nie przewyczajonych do niej i nie do żywionych. Najczęstsza jednak przyczyna jest przedwcześnie użycie do pracy koni młodych lub ozdrowieńców po

przebyciu, zolzów, zapalenia płuc i innych chorób zakaźnych przy których występuje gorączka, oraz po zatruciach, morzyskach i porodach. Zwierzętom z oznakami osłabienia serca należy zapewnić spokój, zwolnić je od pracy oraz żywić paszą lekko strawną (zielona trawa, słodkie, wcześnie zbrane siano ląkowe, marchew i pojlo z otrąb pszennych). W razie stwierdzenia groźnych objawów choroby, jak szybkie oddychanie w spoczynku, zasinienie spojówek oczu, podnoszenie się temperatury ciała — należy natychmiast wezwąć lekarza. Zapobieganie chorobom serca polega przede wszystkim na odpowiednim użytkowaniu konia w pracy, to jest na równomiernym rozłożeniu pracy i nieprzeciążaniu konia ponad siły. Koni chorych nie można używać do pracy, a ozdrowieńcom trzeba przyzwyczajać do niej stopniowo.

ZATRUCIE U ŚWIŃ

Świnia może zatrwać się różnymi środkami chemicznymi używanymi w gospodarstwie, jeśli przez niedbalstwo ludzi są one dostępne dla inwentarza. Przykładem tego są zatrucia wskutek zjedzenia trutek na szczury, navorów sztucznych albo środków używanych do zaprawienia nasion. Innego rodzaju zatrucia są spowodowane skarmianiem nieodpowiednie lub zepsutej paszy albo zadawaniem nadmiernych ilości dodatków do karmy, jak na przykład zbyt dużej ilości soli kuchennej.

ZATRUCIE POROŚNIĘTYMI ZIEMNIAKAMI. — W zzieleniowych ziemiakach, a szczególnie w porośniętych, znajduje się bardzo dużo trucizny zwanej solainą. Karmienie świń takimi ziemiakami może spowodować ciężkie schorzenie przewodu pokarmowego. Jeżeli zachodzi konieczność wykorzystania porośniętych ziemiaków należy kielki oblaływać, ziemniaki zaś gotować i skarmiać ich w niewielkich ilościach, wody, w której gotowały się porośnięte ziemniaki nie wolno podawać świńom, gdyż zawiera ona truciznę — solaninę.

ZATRUCIE PLEŚNIA. — Grzybki pleśni spotykają się na różnych paszach przechowywanych w wilgotnych i ciemnych warunkach. Pasze spleśniale mają stęchły zapach, smak zaś gorzki, często gniją co powoduje powstawanie w nich trucizn. Skarmianie takich pasz może spowodować zapalenie żołądka, jelit, czy nerek, poronienie i inne schorzenia.

ZATRUCIE PASZAMI ZEPSUTYMI. — Pasze skwaśniałe albo silnie fermentujące, czy zgnile liście buraczane lub zwiędłe buraki — powodują często zatrucia świń. Przy takich zatruciach są następujące objawy: biegunka, kwiczenie, niemożność utrzymywania się na nogach. Apetyt w takich wypadkach, w odróżnieniu od innych zatruci, zostaje zachowany. Nie należy dawać świniom zepsutej karmy, a jeśli jest skarmiana w braku odpowiedniejszej

i wywołuje zatrucia, trzeba przerwać jej podawanie.

ZATRUCIE SOLĄ KUCHENNA. — Organizm zwierzęcia potrzebuje soli, jednak zbyt duża jej ilość może spowodować zatrucie. Często nieostrożna gospodarka dolewa świniom do karmy słoną wodę od piekłownego mięsa, lub zbyt obficie ją soli. Zatrucia solą spotyka się również u świń karmionych obficie mączką rybną zawierającą za dużo soli. Objawy zatrucia solą są następujące — przede wszystkim wzmożone pragnienie, częste oddawanie moczu, chwiejność zadu i ogólnie osłabienie. Leczenie świń zatrutych solą polega na zadananiu im karmy niesolonej, dużej ilości wody do picia lub mleka z odwaram siemienia lnianego. Aby nie dopuścić do zatrucia solą należy pamiętać, że w ciągu dnia świnia dorosła nie powinna otrzymać soli więcej niż 15 gramów, czyli mniej więcej 1 łyżeczkę od herbaty, świnia zaś młodsza — odpowiednio mniej.

ZAPARCIA U ŚWIŃ

Zaparcia u świń jest spotykane stosunkowo często. Brak ruchu sprzyja występowaniu zaparcia. Bezpośrednią przyczyną może być zjedzenie przez świnę karmy zbyt suchej lub zabrudzonej piaskiem lub słomy. Objawem zaparcia jest brak apetytu, napinanie się do oddawania kału. W celu usunięcia tego schorzenia robi się lewatywę z 1–4 litrów czystej ciepłej wody.

H.M.

PRAWNIK

NOWE OPLATY SKARBOWE

Podajemy nowe stawki opłat skarbowych, obowiązujących od 24 lipca br.

Od podania oraz od protokołu zastępującego podanie płaci się 15.000 zł. Od każdego załącznika do tego podania — 1.500 zł.

Od opłat skarbowych za składanie podań i załączników do nich mogą być jednak zwolnienia, w takich m.in. sprawach jak: mieszkaniowe, scalania i zamiany gruntów, wspólnot gruntyowych, mienia komunalnego i gminnego, służebności gruntyowych, rozgraniczenia nieruchomości, sprzedaży i dzierżawy nieruchomości rolnych Skarbu Państwa, uporządkowania własności gospodarstw rolnych, ochrony gruntów rolnych i leśnych, melioracji użytków rolnych oraz związanych z realizacją przepisów o reformie rolnej i osadniczej. Dla rolników istotne są zwolnienia od opłat skarbowych w sprawach o przekazywanie gospodarstw rolnych, na własność państwa za emeryturę lub rentę czy wnoszone przez osoby, których stan ubóstwa jest organem znany (na przykład, jeżeli oso-

by te korzystają z opieki pomo- cy społecznej). Nie płaci się za podanie i załączniki zawierające roszczenia z tytułu szkód górniczych, od młodzieży do lat 18 o wydanie karty rowerowej, za podanie i załączniki składane w toku postępowania dowodowego itp. Ogółem rozporządzenie ministra finansów z 26 czerwca 1992 w sprawie opłaty skarbowej (Dz.U. Nr 53 z r. 1992, poz. 253) zawiera 24 pozycje zwolnień od opłat skarbowych za wnoszenie podań i załączników.

Jeśli chodzi o czynności urzędowe opłata wynosi:

od sporządzenia aktu małżeństwa — 500.000 zł. od innych czynności USC — 50.000 zł.

od wpisania do ewidencji pojazdu samochodowego, ciągnika rolniczego, przyczepy, motocyklu płaci się 60.000 zł, od przywrócenia cofniętego prawa jazdy, stałego i czasowego zarejestrowania pojazdu, przerejestrowania itp. także 60.000 zł. Inwalidzi I i II grupy, kombatanccy, inwalidzi wojenni i wojskowi — płaca 50 proc. stawki.

Drogie są czynności urzędowe za wskazanie lokalizacyjne lub wydanie decyzji w sprawie lokalizacji inwestycji — 500.000 zł, a od sporządzenia umowy w sprawie realizacji inwestycji, lub zatwierdzenia planu realizacyjnego inwestycji budowlanej — 100.000 zł.

Wydanie zaświadczeń, odpisów z USC i archiwalnych wynosi od 100.000 do 200.000 zł. Bezpłatne jest sporządzenie aktu urodzenia i zgonu oraz przyjęcie oświadczenia o uznaniu dziecka.

Wpis do ewidencji o działalności gospodarczej wynosi 300.000 zł, a dokonanie zmian w tym wpisie — 150.000 zł.

Oplata skarbową od pozwolenia na budowę nowego obiektu budowlanego wynosi w przypadku:

domu letniskowego — 600.000 zł,

budynku mieszkalno-pensjonatowego, użytkowego na cele gospodarcze, działań specjalnych produkcji rolnej, biura lub garażu — za każdy metr kwadratowy — 6.000 zł i nie więcej niż 4.000.000 zł.

budynku inwentarskiego lub gospodarczego — 60.000 zł.

kaplicy — 300.000 zł.

ogrodzenia stałego — 100.000 zł,

instalacji sieciowej, studni itp. — 100.000 zł.

innego budynku lub innej budowli — 1.000.000 zł.

W razie wydania pozwolenia na budowę budynku o funkcji mieszkalnej, przy obliczaniu o-

płat nie uwzględnia się części mieszkalnej tego budynku lecz użytkową.

ROSNA ZASIŁKI

Od 1 września do 30 listopada br. zasiłki wychowawcze wyniosły 561 tys. zł, a dla osób samotnie wychowujących dzieci — 895 tys. zł miesięcznie. Ta nowa wysokość zasiłków wiąże się z ogłoszoną ostatnio przez prezesa GUS kwotą przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w II kwartale 1992 r., które wyniosło 2.650.000 zł.

Rzecznik prasowy ZUS podał ponadto, że ponieważ przeciętnie wynagrodzenie w II kwartale br. wzrosło w stosunku do I kwartalu o 7,9 proc., to o taki właściwie procent zwiększa się od 1 września 1992 r. świadczenia wypłacane z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w tych przypadkach, w których stosuje się waloryzację procentem wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w kolejnych kwartałach.

Nie ulega natomiast zmianie wysokość zasiłków rodzinnych, które od 1 czerwca wynoszą 167.000 zł miesięcznie na każdą uprawnioną osobę i zasiłków pielęgniacyjnych, które od 1 kwietnia wypłacane są w wysokości 246.600 zł. Nie zmienia się też zasiłek porodowy, wynoszący od kwietnia br. 291.000 zł.

Pán Ježiš a svätý Peter

Bolo to na jeseň. Pán Ježiš chodil so sväтыm Petrom po slete. Prišli do jednej dediny. Práve tam mali hody. Svätý Peter hovoril:

— Pane, ja by som jedol!

Išli vedľa krčmy. Vnútri hrali a spievali.

— Vojdi dnu! Všetkého majú dosť, niečo ti dajú! — povedal Pán Ježiš.

Svätý Peter vošiel do krčmy. Pohostili ho. Potom sa vrátil k Pánu Ježišovi. — Ako sa ti vodilo? — pýtal sa Pán. Svätý Peter odpovedal: — O Pane, veľmi dobre. Dali mi jest, čo sa mi zachcelo. Občerstvili ma. Všetci sú veselí. Sedia za stolmi a hodujú. Hudba hrá a ľud tancuje.

— Spominajú si na Pána Boha a na mňa? — pýtal sa Pán Ježiš ďalej. Svätý Peter odpovedal: — Pane, nikto!

Pán Ježiš sa zarmútil. Na druhý rok zasa prišli na hody do dediny. Svätý Peter hovoril:

— Pane, jedol by som.

Pán Ježiš ho poslal do známej krčmy. Peter nedostal nič. Toho roku všetko dedinčanom zničila búrka. Ani ovocie sa neurodilo. V dedine boli smutné hody.

V krčme sedelo niekoľko občanov. Nepili, ani hudba nehrala. Žalovali sa a nariekali. Hrozí im hlad, lebo zbožia je málo. Každý prosil Pana Boha o zmilovanie. Peter počul, ako bedákovajú. Vyšiel radšej hladný na ulicu. Pán Ježiš sa ho opýtal:

— Ako sa ti vodilo?

— O Pane, veľmi zle. Ničoho som nedostal. Po krátkom mlčaní pokračoval:

— Vnútri je len niekoľko občanov. Nejedia, nepijú, ani hudba nehrá. Všetci bedákovajú a nariekajú. Tohto roku mali zlú úrodu. Nemajú čo jest. Všetci volajú Pána Boha a Teba o pomoc a zmilovanie.

Pán Ježiš odpovedal Petrovi takto:

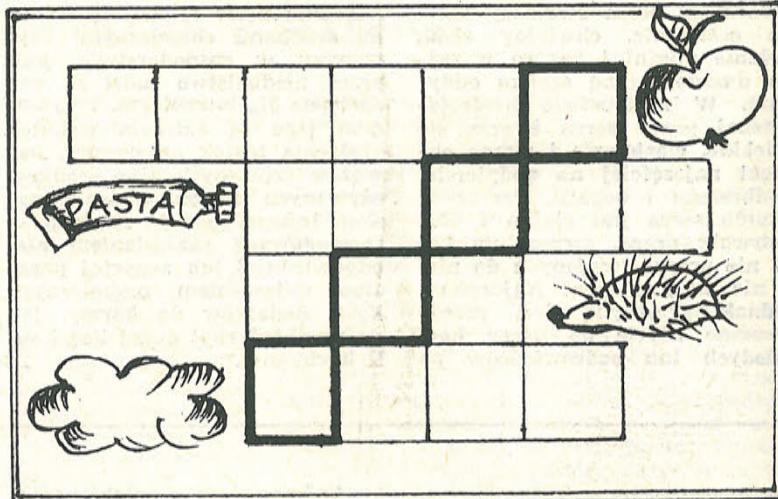
— Vidíš, Peter, vlni malí všetkého nadostač. Nik si na Pána Boha a na mňa nepomyslel. Hodovali, veselili sa. Chcel som, aby sa znova obrátili k Pánu Bohu. Na ich polia som dopustil neúrodu. Dnes prosia o zmilovanie.

Podľa K. Bieleka

ÍSHO DIEVČA PO VODU

2. Dievča veľmi plakalo, plakalo,
plakalo
a za džbánom želelo, želelo,
želelo.
(: Keď si pán, zaplat džbán,
aha ihi, zaplat džbán. :)
3. Neplač, dievča, neplač ty,
neplač ty, neplač ty,
za džbán sa ti zaplatí, zaplatí,
zaplatí.
(: Za ten džbán toliar dám,
aha iha, toliar dám. :)

MATEMATICKÁ KRIŽOVKA: Po oblohe letelo 18 husí. Prvý bol gunár a vzadu celkom na konci, letela stará hus. Za gunárom boli 3 mladé husí, za nimi 5 bielych húšok. Koľko gunárov ešte letelo v kŕdli? Priklad si vyrátať ceruzkou a potom overte v predloženej tajničke!

Z najkrajších prác augustového čísla knižné odmeny vyžrebovali: Alina Soltýsová a Paula Klukošovská z Novej Belej, Dorota Wierzbáková z Malej Lipnice.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje všeobecne známeho a populárneho amerického speváka. Pochádza z početnej, hudobne nadanej rodiny. Isty čas mali vlastnú rodinnú skupinu. On je samozrejme najslávnejší, ale čoraz väčšiu popularitu získava aj jeho mladšia sestra Jackie, veľmi dobrá sólistka. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autormi správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 411/92 sme uverejnili snímku anglického speváka, člena skupiny The Beatles Paula McCartneya. Knihy vyžrebovali:

Brigida a Kristína Vojtasové z Jurgova, Zofia Glinkowska z Wałcza, Jan Puzik z Katowic a Mária Kaletová z Krakova.

ATLETICKÁ SEZÓNA '92
je už za nami. Bola veľmi úspešná trebárs preto, že priniesla viac nových svetových rekordov. Ich autormi o.i. boli: S. Bubka SNŠ (v skoku o žrdi), štafeta USA 4 × 100 m, americký desaťbojár D. O'Brien a prekážkár (400 m) K. Young, Alžírčan N. Morelli na 1500 m, Keňan M. Kiptanui na 3000 m a 3000 m prek. a ďalší. Môže sa z úspešnej sezóny tešiť i americký trojskokan M. Conley (na snímke), ktorý na OH v Barcelone vyhral trojskok s vyše 18-metrovým výkonom, aj keď mu tento rok, pre minimálne silnejší vietor, neuznali za svetový rekord.

Labutí tajemství

„Jonáši, buď zticha!“ Jonáš si hraje na lokomotivu, právě vjíždí do tunelu a hlasitě houká.

„Tak Jonáši, slyšel jsi?“ ozvalo se znova z mámina pokoje. Zmlkl, otevřel knížku a začal si prohlížet obrázky. Kdyby si aspoň mohl hrát s Matějem. Co kdyby mu zatelefonoval?

„Haló, je tam Matěj? Není? Promiňte, asi jsem se spěl...“

„Jonáši! Co děláš?“

„Telefonuju, mámo.“

„Nech toho! Vždyť mě rušíš, a já se musím učit. Zítra dělám zkoušku z biologie.“

„Mami, co je to biologie?“ Položil sluchátko a otevřel dveře do pokoje.

„To je věda o kytkách, o stromech, o zvířatech i o lidech. Ale už mě nezdržuj. Běž si hrát.“

„A taky o labutích?“

„Taky.“

Za chvíli bude večer a táta přijde z práce. Vezme si Jonáše na klin, sednou si do ušáku a budou si povídат. Docela potmě a potichu. Aby nerušili mámu.

„Až letos dokončím školu, Jonášku,“ slíbila mu, „budeme spolu chodit na procházky, do divadla a taky do zoologické zahrady.“

Na labutě ne. Na ty chodí Jonáš s tátou, protože spolu mají tajemství. Až bude léto, zajdou jednoho dne k řece, přivolají největší a nejkrásnější labut a poprosí ji, aby mámě přinesla kluka, přinejhorším holku.

„Jonáši!“ ozvalo se z vedlejšího pokoje. „Jsi tam?“

„Jo!“ křikl a najednou věděl, že už to takhle sám nevydrží. Vzal si bundu, obul se a tiše za sebou zaklapl dveře. Půjdě naproti tátovi a zajdou se podívat k řece. Třeba si už dnes vyhlédnou největší a nejhezčí labut a budou ji chodit celou zimu krmit, aby unesla jejich kluka.

Vyběhl na ulici, kousek popošel a zamířil k tepanému zábradlí. V řece se odrážejí rozžatá světla, a na hladině s hlavami složenými pod křídly pluje labutě.

„Nespi a poslouchej, co ti povídám,“ říká Jonáš té největší. „Já chci brášku. Tak mi ho přines hodně brzo. Nezapomeň!“

„To víš, že nezapomene,“ ozvalo se za ním. Velké ruce ho pomalu a opatrně zvedly.

Jonáš se přitulil k tátovi, zavřel oči, a zdálo se mu, že už teď slyší pleskání labutích křídel.

MAGDALENA PROPPEROVÁ

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ ŽIVOTA '92

Naša redakcia v spolupráci so školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov výtvarnú súťaž na tému:

Pre lepšie pochopenie témy a uľahčenie vašej práce uvádzame niekoľko konkrétnych námetov:

- kým sú vaši rodičia,
- v čom by ste chceli rodičov nasledovať,
- vaši rodičia pri práci, v domácnosti a spoločnosti,
- rodičia a vy,
- vaši rodičia vo voľnom čase,
- koničky a zaťuby vašich rodičov,
- vaši rodičia a ľudové zvyky.

Našej súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitatelia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám aspoň jednu prácu na navrhnutú tému. Do našej súťaže pozývame aj žiakov zo škôl v českých strediskách. Svoje práce môžete urobiť fubovou technikou.

Každá práca zaslaná do redakcie musí mať na zadnej strane nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu a presnú adresu.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do 15. DECEMBERA 1992.

Najlepšie práce uvverejnime v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny.

Hviezdy svetovej estrády

PET SHOP BOYS

Je to známa britská hudobná skupina, založená v roku 1985. Tvoria ju dva hudobníci: Neil Tennant (nar. 1954) a Christopher Lowe (nar. 1959). Pred vy-

tvorením spoločného zoskupenia ich cesty viedli celkom odlišnými smermi.

Christopher, hrač na syntezátorech a keyboardre, prvé skúse-

nosti získaval u starého otca, ktorý hrával v džezovej skupine. Neskôr si založil vlastnú skupinu One Under The Eight, s ktorou istý čas vystupoval v nočných kluboch. Potom vyštudoval architektúru, začal pracovať, ale vo voľnom čase sa venoval hudbe a experimentoval na prístrojoch v domácom štúdiu. Druhý člen skupiny Neil, vystupujúci na poste speváka, pochádza z rodiny baníka. Vyštudoval historiu a pracoval ako hudobný publicista v časopise Smash Hits. Niekoľko mesiacov mal vlastnú skupinu The Dust, potom začal spolupracovať s americkým producentom B. Orlandom, s ktorým nakrútil skladbu West End Girls, ktorá sa však len zriedkavo objavila v americkom rebríčku.

V r. 1985 sa obaja hudobníci stretli, založili skupinu Pet Shop Boys a zkrátko nahrali spolu novú verziu skladby — singel West End Girls — tak ako ju pozná vlastne celý svet. Bol na vrchole hitparád a rebríčkov v mnohých krajinách. Po tomto úspechu sa skupina pustila do intenzívnej práce. Mali veľa starších nápadov, ktoré uviedli do

energického rytmu syntezátorových tónov. Zanedlho sa na po predných priečkach objavil celý rad nových hitov, ktorí ich preslávili vo svete. Bol medzi nimi i veľký sláger Saburbia, ktorý sa stal predzvestou debutového albumu s jednoduchým názvom Please. Album získal platinové ocenenie a to im prinieslo širšie možnosti, kvalitnejšie štúdiá a syntezátory, na ktorých sa rodia ich hudobne bohaté pesničky s množstvom zaujímavých nápadov a efektov, posilnené obzvlášť atraktívnym spevom Neila.

Na sklonku 1986 nahrali nový album nazvaný Disco, ktorý obsahuje majstrovsky zremixované skladby ich veľkých hitov, čím získali novú, veľkú dávku originality. Prejavom uznania tejto dvojici bola i ponuka spolupráce na spoločnom singli, ktorú im navrhoval legendárny Dusty Springfield. Skupina je známa tým, že každá jej nahrávka obsahuje nejaký nový prvok. Totiž veľký význam prikladajú nápadostí a hudobnej inovácií. Aj a skôr práve preto sú už viac rokov na vrchole celosvetovej mládežníckej hudby.

Ona a On v horách

Aké oblečenie je vhodné do hôr? Ponúkame vám niekoľko ukážok zimného oblečenia — nohavice doplnených kratšou alebo dlhšou bundou. Bundy majú na pleciach sedlo, ktoré vás chráni pred premočením v prípade intenzívneho sneženia. Bundu do pásu tvaruje guma. Na uštie bundy sa používajú materiály s vodoodpudivým povrchom.

ZUZKA VARÍ

CO NA OBED?

VLOČKOVÁ POLIEVKA SO SMOTANOU. Rozpočet: 100 g ovosených vločiek, 1 liter vody, 30 g cibule, 120 g miešanej zeleniny, 1,5 dl smotany, 1 žltok, 20 g masla, pažitka.

Zeleninu pokrájame na kolieska a spolu s cibuľou dáme vařiť do studenej vody. Po chvíli pridáme ovsené vločky a varíme do zmäknutia. Smotanu vymiešame so žltkom a maslom a zamiešame do polievky, ktorú predtým precedíme. Pred podaním pridáme nadrobno posekanú pažitku.

PLACKY Z OVSENÝCH VLOČIEK. Rozpočet: 100 g ovosených vločiek, pol dl vody, pol dl mlieka, 40 g masti alebo masla, sneh zo 4 bielkov, soľ, trochu d'umbieru, pažitka.

Vločky zalejeme mliekom a vodu. Maslo alebo mast dobre vymiešame, pridáme soľ, pokrájanú pažitku, trochu tlčeného d'umbieru, vločky, tuhý sneh z bielkov. Potom na vymastenej palacinkovej forme pečieme malé placky, hrubé asi 3/4 cm. Upečieme ich z oboch strán doružova.

KURACI ŠALÁT. Rozpočet: 100 g majonézy, 1 lyžička horčí-

ce, 2 hlávky šalátu, 2 tvrdé paradajky, mäso z polovice uvařeného kurčaťa, 1 uhorka, 2–3 vajcia uvařené na tvrdo.

Do majonézy zamiešame horčicu, pridáme hlávkový šalát pokrájaný na rezance, mäso z uvařeného kurčaťa zbavené kože a pokrájané na kocky, pokrájané paradajky a všetko spolu zláhka, dobre premiešame. Šalát urovnaname na misu a ozdobíme kolieskami uhorky a vajec uvařených na tvrdo.

VIEDENSKÉ ROŠTENKY. Rozpočet: 4 roštenky, soľ, mleté čierne korenie, 40 g masti, trocha hladkej múky, 1 menšia cibuľa, 20 g masti.

Odležané roštenky naklepeme, okraje nakrojíme, osolíme, okoreníme, zláhka obalíme múkou a v panvici na rozpálenej masti z obidvoch strán rýchlo opečieme (asi 10 minút). Potom podlejeme polievkou alebo horúcou vodou, povaríme, vyberieme z panvice a uložíme na misu. Cibuľu pokrájame na tenké kolieska, oprážime na masti do zlata a posypeme ľhou pripravené roštenky. Povarenú šlavu z roštenky podávame bud' osobitne v omáčniku alebo ľhou zalejeme roštenky. Podávame so zemiakovými hranolčekmi alebo s opečenými zemiakmi a s rozličnými šalátkami.

DVOJITÉ KOLÁČIKY. Cesto I.: 200 g hladkej múky, 100 g práškového cukru, vanilkový cukor, citrónová kôra, pol balíčka prášku do pečiva, 100 g masla,

2 žltky, ríbezľová alebo malinová marmeláda na zliepanie.

Cesto II.: 2 bielky, 120 g práškového cukru, 50 g lieskových orieškov.

Cesto I.: Z múky zmiešanej s práškom do pečiva, z masla, zo žltkov, z práškového a vanilkového cukru a postrúhaného citrónovej kôry rýchlo spracujeme cesto, ktoré necháme v chlade odpočiniť. Potom ho natenko vyvalkáme, povykrájame koláčiky, uložíme ich na plech a v mierne teplej rúre upečieme do červena. Upečené ešte teplé potrieme ríbezľovou alebo malinovou marmeládou, dookola urobíme obrubu z druhého cesta, znova vložíme do mierne vyhriatej rúry a dopečieme, vlastne pomaly dosušíme.

Cesto II.: Z bielkov ušľaháme tuhý sneh a po lyžičiach doň zašľaháme práškový cukor a oprážené zomleté oriešky. Zmes dáme do vrecuška s rúrkou a nastriekame obrubu.

SALÁT

CELEROVÝ SALÁT S VEJCEM. Rozpočet: 300 celeru, 4 vejce, veľké jablko, lžice strouhaného krenu, citrón, petrželka, sůl.

Oloupaný celer uvaříme v osolené a okyselené vode, nakrájíme na kostičky, pridáme rovnako na kostičky rozkrájaná vejce na-

tvrdzo a syrové jablko. Přisypeme strohaný kren, sekanou petrželku nebo pažitku, osolíme, pokapeme citrónovou šťávou nebo octem a opatrne promicháme.

OKURKOVÝ SALÁT S ČESNEKOM. Rozpočet: Salátová o-kurka (500 g), 0,5 l kyselého mléka, stroužek česneku, pepř, sůl.

Oloupanou a nakrouhanou o-kurku opepríme, zalijeme rozšlehaným kyselým mlékem a okorením česnekom utěšeným se solí. Chceme-li, aby salát česnokem jen lehce vonel, vytřeme rozskrojeným stroužkem pouze misu a do mléka jej pak už nepřidáváme.

SETŘÍME V KUCHYNI

MRKVOVÉ ROHLÍČKY NEBO SUŠENKY. Rozpočet: 200 g syrové mrkví, 450 g hrubé mouky, 250 g rostlinného tuku, 1 vejce, prášek do pečiva, cukr na obalování nebo špetka soli.

Hrubou mouku zpracujeme na vále s tukem, vejcem, práškem do pečiva a jemně rozstrohanou mrkví. Z těsta vyválimo několik válečků a krájíme je na dílky, z nich formujeme rohlíčky, nebo těsto rozválimo a rádlem vykrajujeme sušenky. Pečeme bez podmašťování na plechu vyloženém aluminiovou fólií. Buď obalujeme horké pečivo v práškovém cukru, nebo přidáme do těsta špetku soli.

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Zložitá situácia ešte pokračuje. Potrebujete trpežnosť a vytrvalosť. Vyhýbaj sa urýchlenému, nepremyslenému konaniu. Rozmysli si, čo by si vlastne chcel a či to, čo teraz robíš, fa približuje k vytuženému cieľu. V práci fa čaká príjemné prekvapenie, tiež s dobrými finančnými dôsledkami.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Prišiel čas, keď sa musíš rozhodnúť, ako má vyzerať tvoj ďalší život. Intuícia a prezieraťost ti pomôžu nájsť optimálne riešenie. Máš tiež možnosť zlepšiť svoje spoločenské postavenie — niektorí priatelia ti pomôžu, zatiaľ čo iní sa budú snažiť ti v tom zabrániť. Nakoniec sa však všetko vyrieši podľa tvojho prania.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Venuj celú svoju pozornosť situácii v práci. Ak získaš dobrú menku šéfom, pomôže ti to k zaujímavéjším úloham a lepšiemu finančnému zaradeniu. V najbližších dňoch stretnieš na pracovisku niekoho, kto v tebe prebudi vrele city. Pozor na nie-

ktorých starších spolupracovníkov — sú zlomyseľní a neznášanliví.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Ziješ dnešným dňom, mälokeď sa dívаш do ďalšej budúcnosti. Zamysli sa trochu nad sebou a nad zmyslom svojej existencie. Hlbšie zamyslienie ti pomôže nájsť chyby, ktorých si sa dopustil a zabráni ďalším falosoňom krokom. Nové priateľstvo, ktoré nadviažeš, bude trvalé a prospěšné. Dabaj o zahraničné známosti, môžu sa ti v najbližšom čase zísť.

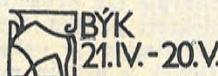
RYBY
19.II.-20.III.

Nebude to tak celkom tvoja zásluha, skôr šťastné okolnosti, ktoré budú viesť k zlepšeniu tvojich finančných záležostí a upevnia tvoje profesionálne postavenie. Neočakávaná šťastná životná udalosť zvýši tvoj optimizmus. V osobnom živote daj si pozor, následkom prechodnej známosti môžeš mať vázne komplikácie.

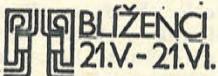
BARAN
21.III.-20.IV.

Bude to dobrý mesiac — nejaké mile udalosti, dodatočne prijmy. Najdôležitejšie budú pomery na pracovisku. Ale nerobi si príliš veľkú nádej, nie je to dobrý okamžik pre tvoju kariéru. Ak budeš myslieť o zvýšení

kvalifikácie, daj sa hneď do toho. Staré nedorozumenie s partnerom sa ti podarí vyjasniť.

BÝK
21.IV.-20.V.

Dôležité budú problémy tvojich detí. Vďaka tvojej energii sa podarí vyriešiť všetky otázky, žiaľ okrem existenčných. Doma sa vydaj ostrým rozhovorom s partnerom, najmä o peniazoch. Gazduj s nimi opatrnne, nedaj sa nahovoriť na väčšie výdatky, v druhej polovici mesiaca môžeš mať finančné tažkosti.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Situácia a pomery v tvojom okolí, ako na pracovisku, tak aj doma a medzi priateľmi, plne zaujmú tvoju pozornosť. Máš príležitosť zlepšiť svoje profesionálne a spoločenské postavenie, čo môže rozhodnúť o tvojej budúcnosti. Zato tvoj partner prežíva tažké chvíle — snaž sa mu pomôcť a prejaviť viac pochopenia.

RAK
22.VI.-22.VII.

V práci sa situácia obráti k lepšiemu, počuješ pochvaly a výrazy uznania. Vďačíš za to svojej prezieravosti a taktnému konaniu s podriadenými. Aj tvoj partner bude mať úspechy v práci. Osobný život ti prinesie hlbokú satisfakciu pod podmien-

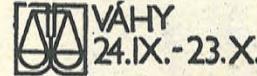
kou, že tvoj prístup k partnerovi bude vážny a zodpovedný.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Tvoja aktivita zameraná správnym smerom a na správny cieľ, priniesie značný finančný prospech. V práci sa všetko rozvíja podľa plánu, deti ti robia radosť. Venuj väčšiu pozornosť a starostlivosť starzej osobe, ktorá potrebuje teplo a prítomnosť niekoho blízkeho.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Príliv energie ti pomôže vyriešiť určité problémy, ktoré majú pre teba veľký význam. Objaví sa možnosť zaujímavej cesty do zahraničia a priležitosť výmeny bytu. Konečne pocítiš, že si ťa v práci cenia. Stúpnu tvoje príjmy, aj finančná situácia tvojho partnera sa zlepší. V láske stratíš trochu ilúzii, ale čaká ťa šťastná udalosť.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Bude príjemne, najmä v druhej polovici mesiaca. Doma sa veľa zmení k lepšiemu. Doterajšie starosti zmiznú, tvoji protivníci utichnú a snáď dokonca uznajú, že máš pravdu. Finančné tažkosti sa tiež vyriešia. Jediné problémy budeš mať so zdravím. Nepodceň vlastné nervy, práve ony sú príčinou žalúdočných tažkostí.

NÁŠ TEST

Kvíz pro dva

čili pro muže a ženu, nebo pro dvojici, ktorá se na svatbu teprve chystá. Odpovězte na 15 otázek, zdánlivě nemajúcich nic společného s manželským štěstím. Psychologové tvrdí, že právě odpovědi na tyto otázky odhalují určité vlastnosti, které ve svazku dvou lidí hrají dôležitou úlohu, a na nichž ve značné míře závisí manželské štěstí.

žena

ano ne

		muž	
		ano ne	
4	5	Plieš rád syrová vejce?	2 1
0	1	Máš víc než dva sourozence?	4 3
1	2	Zapomínáš často doma rozsvícené světlo?	0 1
2	0	Chtěl jsi se někdy pro milostné zklamání rozloučit se životem?	0 1
3	2	Podlehl jsi někdy něčemu špatnému vlivu?	2 3
1	2	Jídáš často v restauracích?	3 4
3	4	Znás dokonale nějaký cizí jazyk?	2 1
1	0	Víš, jaký je rozdíl mezi železem a ocelí?	0 1
3	4	Vyhýbáš se alkoholu pro jeho škodlivý vliv na zdraví?	2 0
0	1	Měl jsi někdy otres mozku?	5 4
1	2	Letěl bys větroněm jako pasažér?	1 2
2	3	Stačilo by ti pět miliónů na vyřešení největších finančních problémů?	3 2
1	0	Užíváš občas neslušných slov?	0 1
2	1	Máš radost, když někoho přivedeš do rozpaků dokázaním, že to ty máš pravdu?	2 1

MÉNĚ NEŽ 24 B.: Dobре, že stále myslíš o tom, jak se zajistit pro budoucnosť, ale trochu pŕeháňaš, tvoje šetrnosť hraničí s la-komstvím. Nedopreješ nic sobě ani svému okolí. Jsi podeziravý, neustále myslíš, že tě každý sedí nebo jedná ve tvůj neprospech. Tvé okolí je tím už unaveno.

ano ne

SNÁŘ

zdalo se vám o:

Cestári — zapomněl jsi na dôležitou práci.

Cestování — vlastní vinou upadneš do býdy.

Cestovním zavazadle — návštěva ze zahraničí.

Ceníku — nepřijemné novinky.

Cigaretě — jsi dobroružně založen.

Cibuli — nevole, domácí hádky; jisti ji — přijdeš do špatných poměrů; loupati ji — slzy.

Cihle padající — budeš mít nepříjemnosti; pálení cihel — nepříjemné vydání.

Cikánech — tvoje nestálost ti škodí; nechat si od nich hádati — tvá naděje ztruskotá.

Cínu — ve tvém životě nejdě vše podle tvého přání.

Cínovém nádobí — povedeš velký dům.

Cikorii — výstraha před falešností.

Citronech — očekávej přijemnou zprávu; loupati je — chytrostí ujde jistému nebezpečí; vytlačovati — obdržíš smutnou zprávu; jisti je — budeš předstízen.

Cizí zemi — budeš konati cestu.

Cizinci — učiníš si novou známost.

Císaři — povýšení v úřadě; mluviti s ním — získáš velkých poct.

Císařovně — požíváš velké úty; mluviti s ní — bohatství.

PRINC ALBERT, 34-ročný následník trónu Monackého kniežatstva, je ešte stále slobodný, čo veľmi trápi jeho otcu, princu Rainiera. Je otázne, či princ Albert v budúcnosti zdedi trón. Mal totiž mnoho prechodných láskov a stále nevedno, ktoréj z nich sa podari pripútať princa na trvalo. Prednedávnom Albert bol v Paríži na predstavení v slávnom Moulin Rouge, kde vystupovala sestra Michaela Jcksona — La Toya. Po predstavení princ osobne pozval umelkyňu do Monaka na veľký ples, ktorý sa tam koná každý rok v auguste. Povráva sa, že La Toya s tmaou plietou očarila princa. Len aby sa nestala jeho vysolenou — robia si starostl občania Monaka. Princovia zo starého rodu Grimaldovcov sa už ženili s herečkami a speváčkami, ale aby princezna bola čierna — to sa ešte nestalo!

ARNOLD A VELKÁ POLITIKA. Písali sme už o skromnom chlapcovi zo Štajerského Hradca v Rakúsku, ktorý obetavo trénoval kulturistiku, aby nakoniec získal titul Mister Universum. Vďaka tomu titulu sa Arnold Schwarzenegger — lebo o ňom píše — ocitol v Amerike, kde urobil nevšednú kariéru. Je filmovým hercom a jeho menom (nechcel ho zmeniť na ľahšie vysloviteľné pre Američanov, hoci to producenti od neho požadovali prítahuje do filmových pokladnič davy. Podľa uznávaného odborného časopisu Premiere sa Schwarzenegger v roku 1992 dostal do zoznamu desiatich najlepších a najviac zarábajúcich amerických hercov.

Jeho postavenie v novej vlasti upevnilo aj manželstvo s Manou Shriverovou, sestrenicou nežijúceho už prezidenta USA, Johna F. Kennedyho, čím sa dostal do mohutného klanu Kennedyovcov. Vďaka tomu sa Schwarzenegger zoznámil s Ľudmou zo sveta polit-

tiky: senátormi, gubernátormi, báj s prezidentom Bushom.

S počiatku politici boli voči bývalému Mister Universum nedôverčívi. „Mohutné svaly, malý mozoček, obvykle tak býva“ — hovorilevi niektorí politici. Mýli sa. Schwarzenegger je veľmi inteligentný človek a pritom neobvykle disciplinovaný a zodpovedný. Docenil to prezident Bush a vymenoval ho za poradcu vlády pre otázky telesnej kultúry. Túto zodpovednú funkciu Schwarzenegger, napriek toľkým iným prácom, plní výborne.

Teraz, keď v Spojených štatoch prebieha prezidentská volebná kampaň, Schwarzenegger sa do nej zapojil pomáha Georgovi Bushovi v jeho boji o prezidentské kreslo. Keď sa Bush stretol s voličmi v štáte New Hampshire, na pódiu bol ako prvý Schwarzenegger, ktorý jednoducho povedal: „Ladies and gentleman, predstavujem vám môjho kamaráta George'a! Potlesku nebolo konca kraja! Predpovedá sa, že bývalý kultúrista a herec urobí ešte veľkú politickú kariéru. Na snímke: Arnold Schwarzenegger.

* * *

ZARA WHITESOVÁ, 24-ročná hrdinka amerického televízneho seriálu Joy in Love, vhodného len pre dospelých, je novou hviezdom erotického filmu. Jej popularitu po nahraní niekoľkých filmov typu „soft porno“ (jedná pornografia), môžeme porovaňa so slávou, ktorej svojho času sa tešila Sylvia Kristelová, hrdinka filmov z cyklu Emmanuelle.

Zara sa narodila v Rotterdame, v Holandsku, ako najstaršie so štyroch deťmi. Keď mala 18 rokov osamostatnila sa a začala pracovať ako fotomodelka a hostess v nočnom podniku. Jej ďalší život bol veľmi búrlivý; istý taliansky aristokrat ju vzal do Ríma a uviedol do sveta najlepších reštaurácií a klubov. Po ča-

se ho opustila a odišla do Paríža, kde sa ako elegantná call-girl zoznámila s mnohými bohatými podnikateľmi. Zamilovala sa do afrického diplomata odcestovala za ním do Los Angeles, kde ju „objavili“ ako herečku pre erotické filmy.

Táto kariéra jej však nestala, hoci zarábala veľa. Začala písat. Napísala knihu My life and fantasies (Môj život a moje fantázie). Ako autorka knihy sa opäť zjavila v Paríži. Hviezda erotických filmov, ako aj jej spomienky, predstavujúce nevšedné Zarine osudy, vzbudili veľký záujem Francúzov. Na snímke: Zara Whitesová.

* * *

DIVNÝ PRÍBĚH. Stalo se to v Berlíně, jednoho chladného, desivetého rána. Claudia S. (noviny neuvedly jméno) vstala jak obvykle pred sedmou, aby neprišla pozdě do práce. Sestačtyřicetiletá sekretářka, samotná, klidná a solidní, přistoupila k oknu a nahlé se jí zdalo, že slyší hlas: „Vyskoč!“ Nedovedla se opanovat, otevřela okno a vyskočila z 10. poschodi.

Později ji vypočetli, že „let“ musel trvat 2,7 sekundy a její telo by dopadlo na dláždění rychlosť 81 km/hod. Ale stalo se něco jiného.

Claudia S. spadla na střechu auta, zeleného forda, který její soused koupil před dvěma dny a postavil před domem. Střecha vozů zmírnila pád a zachránila Claudii život. Zlomila si obě ruce a vykloubila kotník. Sklouzla ze střechy auta a přes bolest dokulhalala ke vchodu do domu. Tam ji potkala sousedka, která vykřikla: „Co tu děláte? V noční košíli?“

„Právě jsem vyskočila z 10. poschodi,“ odpověděla Claudia S. Po chvíli přijela záchranka, kterou zavolali sousedi, a Claudia se ocitla v nemocnici. Kromě poměrně nevelkých úrazů byla celá a zdravá.

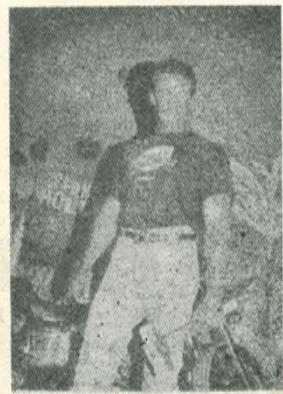
Vyprávěla, že za 2,7 sekund letu prožila znova celý svůj život, který dosud pokládala za promarněný. Samota, nepříliš zajímavá práce. Ale pak si nahlé pomyslela: Bože, zachraň mne! Chci žít! Lékaři tvrdí, že Claudiiny polámané ruce se vylečí rychleji než duše. Nejdělsí sekundy v jejím životě vyvolaly šok, který brzy nemine. Claudia však přesto chce začít nový život.

* * *

ANTHONY QUINN, dnes už 77-letý, je jedním z nejslavnějších filmových herců. Narodil se

v Mexiku a má v sobě polovinu mexické krve. Hrál v několika desítkách filmů, z nichž nejznámější byl Řek Zorba režiséra Cacoyannise. Hrával také ve westernoch, často role Indiánů nebo Mexičanů.

Pestrý život Quinna, ktorý pred svou filmovou kariérou hrál ve skupině mexických potulných herců a dnes je rovnako zajímavý malířom, bude prenesen na filmové plátno. Filmový životopis Anthonyho Quinna sa bude jmenovať Slon a roli mladého Quinna zahráje nejmladší z jeho sedmi dětí, 26-letý Lorenzo.

NOVÉ HOBBY SILVESTRA STALLONE. Slavný filmový Rambo překvapil Londýnany, když se objevil se středu města s mohutným kladivem v ruce. Chtěl tak symbolicky zahájit výstavbu pobočky „Planet Hollywood“ v hlavním městě Velké Británie. Stallone s hercem Brucem Williamsem a Arnodem Schwarzeneggerem založili podnik se stejným názvem v Los Angeles. Přicházejí tam slavné filmové hvězdy a stěny zdobi památky z filmového světa. Stallone a jeho společníci chtějí teď dobýt Londýn a potom ještě New York. Londýnské Hollywood Planet bude mít plochu přes 2 tisíce čtverečních metrů, budou tu vystupovat rockové skupiny, na stěnách budou viset podobizny hvězd rockové hudby. Podnik na Piccadilly Circus má být otevřen o nejbližších vánocích svátcích. Stallone doufá, že čestným hostem na slavnostním otevření podniku bude knězna Yorku Sarah. Stallone rovněž nedávno položil základní kámen kasina ve stylu Las Vegas v Budapešti. Na otázku, odkud se berou jeho nové zájmy, odpovídá: „Už mne unavuje neustále myslit na filmy a scénáře. Změna mi dělá dobré...“ Na snímku: Stallone v Londýně.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13, FAX,
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelný), Jozef Pivočarčík, Eva Matišová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojsławska (tłumaczka).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 157.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.09.1992 r., podpisano do druku 16.10.1992 r.